

Kontroll og tillit

*En kvalitativ studie av foreldres vurdering av risiko
og internettregulering på vegne av sine barn.*

Martin Siewartz Nielsen

Masteroppgave ved institutt for medier og kommunikasjon

UNIVERSITETET I OSLO

16.05.2015

Kontroll og tillit

- En kvalitativ studie av foreldres vurdering av risiko og internettregulering på vegne av sine barn.

© Martin Siewartz Nielsen

2015

Kontroll og tillit

Forfatter: Martin Siewartz Nielsen

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Representeren, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne oppgaven tar for seg hvordan foreldre identifiserer risiko og regulerer sine barns bruk av internett, hvordan ungdommen selv opplever denne reguleringen og hvilken rolle foreldrene og ungdommen mener skolen skal ha i utviklingen av digital kompetanse. For å belyse dette har jeg gjennomført 8 kvalitative intervjuer av totalt 15 foreldre og 8 intervjuer med barn i alderen 14-16 år. Undersøkelsen avdekker at mange foreldre har gitt opp å regulere ungdommens nettbruk og håper de har klart å tilføre nok nettvett i tidlige år. Da barna var yngre var det vanlig med håndfaste regler om tidsbruk og etterkontroll av loggfiler, men da ungdommen gikk over fra en felles datamaskin i stuen og inn på egne datamaskiner ble det en krevende oppgave. Dagens smarttelefoner og tilgangen til internett er preget av ”alltid på-overalt” og gjør at ungdommen i stor grad beskytter eget privatliv. Skolens rolle i utvikling av nettvett og digital kompetanse er uklar både for foreldre og ungdom noe som gjør at mange foreldre føler seg alene, og kunnskapsløse, i internettreguleringen i hjemmet.

Abstract

This thesis examines how parents identify risk and regulates their children's use of Internet, how the youth experience this regulation and the schools role in developing digital literacy. The research is based on qualitative interviews of 8 families with a total of 15 parents and 8 youth between the ages of 14 and 16. The thesis reveals that many parents have given up on regulating Internet use among their children and hope they have managed to supply enough netiquette in early years. When the children were younger it was common with tangible rules on Internet use based on amount of time spent and monitoring of use, but with the bedroom-culture the youth had the possibility to stay online behind closed doors. The smartphones have created a culture of ”always on-everywhere” and the youth manage to protect their own privacy online. The school's role in development of netiquette and digital literacy is unclear for both parents and young people making many parents feel alone and without knowledge in the daunting task of Internet regulation at home.

Forord

Denne oppgaven hadde ikke blitt det den er i dag uten hjelp og støtte fra flere gode hjelpere.

Først og fremst vil jeg takke veilederen min, Vilde Schanke Sundet. Takk for gode råd og fantastisk veiledning, spesielt i de siste hektiske ukene.

Takk til Jørgen Mo og Mikael Lunde for at dere har orket å sitte ved siden av min ekstremt rotete pult. Må også rette en takk til ”Kontoret” og dets beboere, Lukas Loeb og Sebastian Tallaksen Flaten. Takk til alle andre på skrivesalen for noen hundre kopper kaffe og noen tusen quiz-spørsmål.

Et anerkjennende nikk må rettes til Anders Ballangrud for alle timene vi har brukt på å diskutere utdaterte definisjoner på sosiale medier og tynne teorier.

Takk til mamma for korrekturlesing, og pappa for å minne meg på at det finnes mer der ute. En ekstra takk til mine søsken, Jens og Jorid for at dere bidratt med mye nyttig informasjon om hvordan det er å vokse opp med sosiale medier.

Den største takken går til Lone for at du konstant leser og oppmuntrer, i tillegg til å dele ut litt ”tough love” når det er behov for det. Du er uvurderlig!

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Problemstillinger	2
1.2	En digital generasjon?	3
1.2.1	”The new millenium learners”	4
1.3	Medieregulering	5
1.4	Risiko	7
1.5	Oppgavens struktur	8
2	Teori	10
2.1	Barn, unge og medier	10
2.2	Medieregulering	13
2.2.1	Kategorisering av foreldre regulering	15
2.2.2	Mobiltelefon og regulering	17
2.3	Risiko	18
2.3.1	En typologi av risiko på internett	18
2.3.2	Mediepanikker	20
2.3.3	Sosiale medier	20
2.3.4	Digital mobbing	22
2.4	Digital kompetanse	23
2.4.1	Digital kompetanse i skole og fritid	25
2.4.2	Kunnskapsløftet	26
2.5	Oppsummering	27
3	Metode	29
3.1	Valg av metode	29
3.1.1	Kvalitative intervjuer	31
3.2	Utvalg og rekruttering	32
3.3	Gjennomføring og analyse	34
3.3.1	Erfaringer fra intervjuene	35
3.3.2	Transkribering	36
3.3.3	Temasentrert analyse	36
3.4	Reliabilitet, validitet og generaliserbarhet	37
3.5	Etiske dilemmaer og avgjørelser	38
3.6	Oppsummering	39
4	Regulering og risiko – en kamp mellom generasjoner	40
4.1	Informantenes digitale hverdag	40
4.2	De unges holdninger til regulering og risiko	43
4.2.1	Selvstendige og private barn	45
4.3	Foreldrenes internettregulering	47
4.3.1	Regulering gjennom forhandling	47
4.3.2	Tradisjonelle reguleringsformer	49
4.3.3	Den aktive og medvirkende forelder	50
4.4	Risiko	52
4.4.1	Sladder og mobbing	52

4.5	Det digitale generasjonsgapet.....	53
4.6	Oppsummering.....	55
5	Kjønnforskjeller i regulering og risiko.....	56
5.1	Bruksmønster	56
5.2	Foreldrenes vurdering av risiko basert på kjønn	58
5.3	Forskjeller i regulering basert på kjønn	62
5.4	Kjønnforskjeller i utvikling av digital kompetanse.....	63
5.5	Oppsummering.....	65
6	Skolen som formidler av digital kompetanse	67
6.1	Digitale verktøy i skolen	67
6.2	Skolen og nettvett	70
6.3	Hvem skal skolen informere?.....	72
6.4	Oppsummering.....	73
7	Konklusjon.....	75
7.1	En mobil generasjon	75
7.2	Frihet og regulering – uansett kjønn.....	78
7.3	Skolen som formidler av digital kompetanse.....	81
7.4	Risiko og internettregulering	82
7.5	Videre forskning.....	83
	Litteraturliste.....	84
	Vedlegg/Appendiks.....	91
	Vedlegg 1: Intervjuguider.....	91
	Vedlegg 2: Informasjonsskriv informanter.....	95
	Vedlegg 3: Godkjenning NSD.....	96

Tabeller

Tabell 1: EU Kids Onlines typologi over ulike typer risiko og muligheter på internett.....	19
Tabell 2: Liste over informanter	34

1 Innledning

Digitale medier har blitt en stor del av barn og unges hverdag i takt med at utviklingen av ny informasjons- og kommunikasjonsteknologi har eksplodert de siste 20 årene. Internett har vært en svært viktig katalysator i denne utviklingen og generasjonen som har vokst opp med utviklingen vil i mange sammenhenger ha et teknologisk overtak på tidligere generasjoner. Allerede i 2003 viste en spansk undersøkelse at barna i husstanden var mer interessert i audiovisuell informasjons- og kommunikasjonsteknologi enn sine foreldre (Casas, Gonzáles, og Figuer 2003, 132). Denne tendensen forsterkes ytterligere av at dagens oppvekstmiljø blir mer og mer digitalisert (Gjelsten og Simonnes 2007, 1). NRK kunne 31. mars 2015 melde at én av to har tatt imot nakenbilder på Snapchat, og én av tre har sendt nakenbilder til andre (Gullaksen, Sande, og Lorentzen 2015). Samtidig viser Medietilsynets Barn og medierundersøkelse for 2014 at 25 prosent av barn og unge i alderen 9-16 år har videresendt nakenbilder av andre (Medietilsynet 2014a, 11). Samme undersøkelse viser at 60 prosent av ungdommen i alderen 13 til 16 år har besøkt en pornonettside (Medietilsynet 2014a, 55).

Internett har alltid blitt forbundet med en rekke risikoer som pedofili, pornografi, overgrep og generell uanstendighet (Staksrud og Kirksæther 2013, 145). For foreldre kan dette skape en krevende situasjon, fordi det blir svært vanskelig å følge med på hva ungdommen gjør på internett. Tema for denne oppgaven er foreldre og deres vurderinger av regulering og risiko i hjemmet. For å belyse dette vil jeg analysere hvordan foreldre regulerer sine barns bruk av internett og hvilke risikoer de identifiserer på vegne av sine barn. Videre vil jeg analysere hvordan ungdommen opplever denne reguleringen fra sine foreldre og hvilken rolle både foreldre og ungdommen forventer at skolen har i utviklingen av digital kompetanse.

Det er på få år skjedd store endringer innen medier og teknologi som også har påvirket familielivet. Den store økningen i digitale enheter knyttet til internett har forandret hvordan alle mennesker konsumerer kultur og kommuniserer i hverdagen, men kanskje spesielt den oppvoksende generasjonen i dag. Tidligere, da medietilbudet var mer begrenset, hadde foreldrene forholdsvis god kontroll på hva deres barn konsumerte av medier i hjemmet. Tv-apparatet stod gjerne i stuen og barne-TV gikk klokken 18.00. I tillegg har det alltid vært bekymringer rundt hvordan TV påvirker barn og unge noe som har ført til statlige

reguleringer som skal beskytte barn som konsumenter (Enli et al. 2010, 185). Barn og unge er i dag ofte de som først tar i bruk ny teknologi og nye nettplattformer, noe som gjør det svært vanskelig for foreldrene å følge med på hva de holder på med på internett (Drotner og Livingstone 2008, 1)

I Medietilsynets Barn og digitale medier-undersøkelse fra 2014 svarer 65 prosent av barna i alderen 9-16 år at de stort sett sitter på internett alene, og kun 3 prosent sier at de ofte gjør det med foreldre eller andre voksne til stede (Medietilsynet 2014a, 25). I aldersgruppen 15-16 år svarer 71 prosent av de unge at deres foreldre har liten- eller ingen interesse for hva de gjør på internett. Barn og unge i alle undersøkte aldersgrupper svarer at foreldrene er betraktelig mer interessert i ikke-digitale fritidsaktiviteter. 31 prosent av foreldrene med barn i alderen 15-16 år er svært interessert i barnas tradisjonelle fritidsaktiviteter, mens bare fire prosent er interessert i hva de gjør på internett (Medietilsynet 2014a, 76). Dette viser at svært mange barn og unge enten ikke har noe særlig regulering, eller så oppfatter de ikke at foreldrene forsøker å regulere. Tidligere forskning har vist at det er mange barn og unge med regler om internettbruk. Felles for mange er at det finnes en rekke regler for hvordan de skal forholde seg til andre personer de møter på internett, men desto færre regler for hvordan de skal forholde seg til andre elementer på internett (Medietilsynet 2010, 23-25). I Medietilsynets Barn og Medier 2014 oppgir 40 prosent av barn og unge at foreldrene er svært-, eller ganske interessert i hva de gjør på internett (Medietilsynet 2014a, 76). Dette tallet har vært stabilt over flere år. Hvorfor er ikke flere foreldre interessert i hva deres barn gjør på internett? Er det slik at når barn blir ungdom og mer selvstendige så daler interessen for hva de gjør?

1.1 Problemstillinger

Denne oppgaven ønsker å se på hvordan foreldre forholder seg til risiko på nett og hvordan de regulerer de unges nettbruk. Oppgavens hovedproblemstilling blir derfor følgende:

Hvordan vurderer foreldre risiko og internettregulering på vegne av sine barn?

Jeg har valgt å belyse oppgavens hovedproblemstilling med hjelp av tre underproblemstillinger som alle søker å belyse den første, men på litt ulikt vis. Det er mange faktorer som spiller inn på hvordan foreldrene følger opp de unges nettbruk. Tidligere forskning har vist at foreldrenes alder, interesse og tekniske kompetanse samt alder og

interesse blant deres barn kan påvirke disse prosessene (Syvertsen og Karlsen 2004, Mascheroni et al. 2013). Den første underproblemstillingen er derfor:

Hvordan påvirker generasjons- og kunnskapsgapet mellom foreldre og barn den daglige reguleringen i hjemmet?

I tillegg til dette kan også de unges kjønn spille inn på hvordan foreldre regulerer nettbruken og hvilke risikoer de identifiserer. Tidligere forskning har vist at kjønn påvirker interesse og digital kompetanse (Hargittai og Shafer 2006, 432) På bakgrunn av dette blir oppgavens andre underproblemstilling:

Hvilke forskjeller i risiko og regulering identifiserer foreldrene basert på sine barns kjønn?

Skolen spiller en viktig rolle i utviklingen av digital kompetanse ved siden av foreldrene. Både god kommunikasjon mellom skolen og hjemmet samt skolens bruk av digitale verktøy i undervisningen kan gi barna bedre ferdigheter og økt bevissthet om hva de gjør på internett. Min tredje underproblemstilling blir derfor:

Hvilken rolle mener foreldre og ungdom at skolen skal ha i utviklingen av digital kompetanse?

1.2 En digital generasjon?

June Edmunds og Bryan Turner definerer en generasjon som ”en aldersgruppe med sosial signifikans i kraft av å ha konstituert seg selv som en kulturell identitet” (egen oversettelse) (Edmunds og Turner 2002, 7). Ut i fra denne definisjonen finnes det generasjoner som kan baseres på barn født innen en bestemt tidsperiode eller personer som har vokst opp i samme traumatiske tidsperiode, som for eksempel under verdenskrigene eller den store depresjonen (Buckingham 2006, 2). På bakgrunn av dette så kan man stille seg spørsmålet om også andre store skifter i kultur og samfunn kan skape generasjoner. Reaksjoner på forrige generasjon, endringer i teknologi og medier og endringer i levekår og levemåte kan kanskje skape generasjoner? Det store spørsmålet blir da om dagens generasjon som har vokst opp med digitale medier har et annet syn på verden og et annet sett med disposisjoner og karakteristikk enn generasjonen før dem (Buckingham 2006, 6)? Teknologiske forandringer påvirker både barn og voksne, men det kan se ut til at de unge fortære tar til seg og utnytter digitale teknologier bedre enn sine foreldre.

1.2.1 ”The new millenium learners”

De som ble født rundt tusenårsskiftet har gjennom sine ca. 15 år opplevd en hel medierevolusjon som i deres øyne fremstår som helt naturlig (Tønnessen 2007, 11). Tønnessen kaller denne generasjonen for *generasjon.com* (2007). Francesc Pedró lanserte i 2007 begrepet *Millenials* som et ord på denne generasjonen. Han forklarer at de er den første generasjonen som vokser opp omringet av digitale medier og store deler av kommunikasjonen og kunnskapsinnhenting foregår gjennom disse teknologiene (Pedró 2007, 244). Dette begrepet dekker ikke bare de som er 14 til 16 år i dag, men også yngre aldersgrupper. Bruken og eksponeringen for digitale teknologier starter i dag så tidlig at Pedró argumenterer for at den gjelder alle unge født i årene etter tusenårsskiftet (Pedró 2007, 245). Noen av de effektene Pedró mener denne oppveksten kan ha ser vi allerede i dag. Denne oppgaven vil se på hvordan foreldre opplever at skolen utformer hverdagen og undervisningen slik at det passer med den verdenen ungdommen trer inn i, men det er fortsatt slik at det er stor forskjell på skolekultur og fritidskultur blant barn og unge (Pedró 2007, 257).

Internett og digitale teknologier har skapt et uklart skille mellom læring og underholdning. Dette skiller foreldregenerasjonen fra de som vokser opp i dag. Dagens barn får viktig kompetanse gjennom motiverte, ikke-instrumentale aktiviteter (Livingstone 2009, 44). Å være et moderne barn og en moderne ung betyr at man skal lære ved å lære, ikke ved å gjøre. Barnas liv deles opp i sfærer som familie, skole og fritid (Drotner 1999b, 15). Et interessant spørsmål å stille er når i oppveksten disse sfærene vokser frem? Den sfæren Kirsten Drotner kaller ”skolen” vil naturlig nok ikke oppstå før i fem-, seks-årsalderen, men kan nok erstattes av en barnehagesfære før barna begynner på skolen. I ung alder vil det være naturlig å anta at de to sfærene ”familie” og ”fritid” er tett knyttet sammen. Foreldre og barn gjør mye sammen og det er lite i fritiden foreldre ikke har kontroll på. En naturlig følge av at barna blir eldre er at disse sfærene beveger seg lenger fra hverandre før de i ung voksen alder gjerne har blitt helt separerte. Stuart Hall påpekte at ungdomstiden består av opp- og nedturer på veien mot et mer stabilt sinn i voksenlivet (Hall i Arnett 2006, 186). I denne perioden søker de gjerne mot sensasjon, samtidig som evnen til å resonere blir bedre, noe som gjør ungdom til en svært interessant gruppe. Jeg ønsker å belyse disse spørsmålene ved å studere en bestemt aldersgruppe og har valgt dagens unge i alderen 14-16 år og deres foreldre som analyseobjekter i denne oppgaven.

1.3 Medieregulering

Utviklingen av digitale medier har endret hvordan tilnærmet alle konsumerer audiovisuelt innhold og andre kulturuttrykk samt hvordan vi kommuniserer. Gjennom internett har forholdet mellom produsent og konsument gått fra å være et tilnærmet vertikalt forhold til det mer horisontale forholdet vi ser i dag (Oswell 2008, 478). Internett mangler mange av de kjennetegnene tradisjonelle medier innehar i form av sendestrukturer og redaksjonelt ansvar, samtidig som Syvertsen og Karlsen viste at foreldre først og fremst frykter de samme risikoene på internett som i lineære medier (Syvertsen og Karlsen 2004, 61). De områdene der mindreårige er beskyttet av reguleringsmyndighet på internett er basert på at det skal eksistere en mulighet for tekniske sperringer slik at barn og unge ikke kan se ”alvorlig skadelig innhold” eller kjøpe tjenester på internett (Kulturdepartementet 2015, 6-7). Dette gjør at foreldrene står igjen med mye av ansvaret for reguleringen av barn og unges bruk av internett siden det er de som må sørge for at tekniske sperringer er installert.

Mye av inspirasjonen til denne oppgaven er hentet fra Trine Syvertsen og Faltin Karlsens undersøkelse fra 2004 om medieregulering og foreldre. De undersøkte innholdsregulering av audiovisuelle medier og hvilke innholdskategorier som var gjenstand for regulering eller som hadde vært fremtredende i den offentlige mediedebatten (Syvertsen og Karlsen 2004, 8). Et av de viktigste spørsmålene i denne undersøkelsen var om foreldrene var avhengig av ytre instanser for regulering, eller om de klarte å regulere og følge med på sine barns mediebruk på egenhånd (Syvertsen og Karlsen 2004, 10). Resultatene av denne undersøkelsen bærer preg av at den ble gjennomført i en tid hvor internett ennå ikke hadde den altomfattende posisjonen det har i dag. Foreldrene uttrykte i liten grad noe stor bekymring for internett som arena for risiko, noe som kan ha sammenheng med at kun 62 prosent av befolkningen hadde hjemmedatamaskin tilknyttet internett, og kun 20 prosent av elevene i ungdomskolen benyttet internett daglig (Syvertsen og Karlsen 2004, 60, Vaage 2004, 58-62). De foreldre som uttrykte bekymring rundt internett så først og fremst på det at internett ikke hadde noen form for ytre regulering som et problem. Allerede her uttrykker også foreldre bekymring med tanke på sine barns økende kunnskap om data og internett:

”(...) De fleste føler seg usikre både på hvordan de kan regulere bruken og ikke minst hva barna blir utsatt for av innhold. I tillegg oppdager de at det er vanskelig å regulere bruken

fordi barna lærer å slette loggen som ellers kan brukes til etterkontroll” (Syvertsen og Karlsen 2004, 61)

Tidligere var det i stor grad staten som stod for reguleringen av de lineære mediene, men når mediene blir mer komplekse, overføres mye av reguleringen til foreldrene (Mascheroni et al. 2013, 211). I et historisk perspektiv er det tydelig at skolen er et av områdene den teknologiske og kulturelle utviklingen bruker lengst tid på å påvirke. Ola Erstad hevder at det er ikke så stor forskjell på skolen i dag og for 50 år siden (Erstad 2010, 69). Det har selvfølgelig skjedd mye på innholdssiden, men prinsippene og filosofiene som læringen baseres på er svært lik. Det faktum at skolen bruker lang tid på å inkorporere nye teknologier gjør at foreldrene har stått ganske alene når de har tilført barna digital kompetanse. Skolen har siden Kunnskapsløftet gjort mye for å innlemme digital kompetanse på lik linje med andre basisferdigheter, men det er mye som tyder på at de fortsatt har en vei å gå.

Som følge av denne raske utviklingen i informasjons- og kommunikasjonsteknologier, har foreldrenes rolle i reguleringen av bruk og innhold i medier og på internett blitt svært viktig. Det er flere årsaker til at foreldrene har fått en viktigere rolle enn tidligere i mediereguleringen. David Oswell (2008) mener at en av forklaringene er statens og reguleringsinstansenes fokus på selvstendighet, og fragmenteringen av medietilbudet som gjør det svært vanskelig å ha en helhetlig statlig reguleringsplan, noe som fører til at foreldrene sittende med både reguleringsmakten og reguleringsansvaret (Oswell 2008, 475). En annen faktor som sammen med ovennevnte kan forklare desentraliseringen av medieregulering, er at barns bruk av internett i stor grad foregår i hjemmet. Det gjør at foreldrene er i den beste posisjonen til å regulere nettbruken (Livingstone et al. 2011, 34-36).

Det finnes i dag flere reguleringsmetoder foreldre kan benytte seg av når de skal regulere sine barns bruk av internett. Jeg vil i denne oppgaven benytte meg av begreper Mascheroni m.fl. (2013) anvender i sin artikkel om foreldre og regulering av internett:

- 1) *Sosial mediering* handler om å bruke internett sammen med barna. Denne formen for regulering kjenner vi igjen fra regulering av andre teknologier.
- 2) *Restriktiv mediering* handler i større grad om å sette regler for tidsbruk, hvor det brukes og innhold.

- 3) *Tekniske restriksjoner* handler om å benytte seg av programvare, verktøy og filtre som begrenser barnas bruk.
- 4) *Overvåkning* eller å gå gjennom barnas logg i ettertid.

I følge EU Kids Online, en europeisk studie av barn og unges nettbruk, er de to første punktene de som blir mest brukt blant europeiske foreldre i dag (Mascheroni et al. 2013, 213). Statistikkene viser at det er betraktelig færre som benytter seg av tekniske reguleringer og overvåkning. I tillegg viser funn fra EU Kids Online at alle former for regulering går ned etter hvert som barna blir eldre (Mascheroni et al. 2013, 214).

1.4 Risiko

Barn møter en rekke risikoer på internett i hverdagen. En stor utfordring for foreldrene er derfor ikke bare å regulere disse risikoene, men også i første omgang å identifisere dem. Hvordan foreldre kommer frem til dette handler om interesser, kunnskaper og hva andre rundt kan fortelle dem. Jeg vil her legge frem tre kategorier av risikoer som foreldre gjennom regulering tar stilling til i hverdagen. Noen mener at slike risikoer henger sammen med individets sosiale identitet og derfor kan bli definert av media, av samfunnet generelt eller av den enkelte forelder (Zinn og Taylor-Gooby 2006, 22). Denne oppgaven vil bruke samme definisjon på risiko som Elisabeth Staksrud velger å bruke i *Children in the online world* (2013). Her forstår hun risiko på nett som ”muligheten for å oppleve tap eller skade”, noe som kan fremstå som en fare (Staksrud 2013a, 51). Dette forsterkes ytterligere gjennom ”panikken” som oppstår i forbindelse med nye medier. Det at den oppvoksende generasjonen ofte er tidlig ute med å ta ny teknologi i bruk gjør at det skapes en flersidig utfordring. Foreldre og samfunnet generelt blir både bekymret for hvilke farer denne nye teknologien fører med seg og i tillegg forstår ikke foreldrene hva barna holder på med og at ”de raser forbi med en kompetanse vi ikke har” (Staksrud og Kirksæther 2013, 146-147).

Mens internettbruk i foreldrenes øyne i stor grad kanskje handler om at barn og unge skal lære seg å bruke internett og digitale verktøy, blir barn og unge selv motivert av nye muligheter for kommunikasjon og nye bekjentskaper. Internett står for friheten til å utforske sosial interaksjon uten at foreldrene kan følge med på hvordan de gjør det (Livingstone 2009, 91). I løpet av de siste årene har svært mange barn tatt i bruk sosiale medier som Facebook, Snapchat og Instagram (Peter, Valkenburg, og Fluckrigger 2009, 83). Mange foreldre ser i dag

på sine barns oppførsel i sosiale medier som den kanskje største frykten, til forskjell fra tidligere hvor det ofte var hva barn kunne finne av innhold på internett som var den store frykten (Syvertsen og Karlsen 2004, 61). I dag er det i større grad hva de legger ut som bekymrer foreldrene. I EU Kids Online 2011 svarte 95 prosent av foreldrene at de trodde deres barn la ut personlig informasjon på internett (Livingstone et al. 2011, 34).

Det fremstår som et paradoks at foreldre, og samfunnet generelt, ser på barn og unge som svært kompetente og tidlige brukere av nye teknologier, men samtidig er det først og fremst barn og unge som står ovenfor alle potensielle risikoer der ute (Staksrud og Livingstone 2009, 1, Livingstone og Helsper 2010, 2). De risikoene som blir identifisert i Staksrud og Livingstone er: Å gi ut personlig informasjon, se pornografi, se voldelig eller hatefullt innhold, bli mobbet eller trakassert, få kommentarer av seksuell karakter og det å møte noen fra internett i virkeligheten (Staksrud og Livingstone 2009, 3). Flere av disse risikoene treffer barn og unge i sosiale medier. Samtidig er det slik at hvis barn og unge ikke får lov til å utfolde seg på internett, og dermed bli utsatt for risiko, så får de heller ikke utviklet gode digitale ferdigheter som igjen gjør dem bedre rustet for senere møter med risiko på internett (Livingstone og Helsper 2010, 3-6).

1.5 Oppgavens struktur

I kapittel 2 vil jeg ta for meg hvilke teoretiske perspektiver som ligger til grunn for min forskning. Her legges grunnlaget for de teknologiske og familiære aspektene ved regulering, hvilke risikoer foreldre frykter og hvordan digital kompetanse i skolen har blitt en viktig faktor i utviklingen av gode holdninger på internett. Videre vil jeg se på hvor feltet står i dag. Sentrale spørsmål her er hva vi vet om barn og unges bruk av internett både når det kommer til bruksmønster og holdninger. Kapittel 3 ser på hvilke metodiske valg jeg har tatt og hvilke utfordringer jeg har møtt underveis i denne undersøkelsen. Her kommer også argumentasjonen for valg av informanter i denne undersøkelsen.

De tre analysekapitelene (kapittel 4, 5 og 6) er delt inn etter hovedfunnene, og omhandler følgende: (4) Hvilke problemer foreldre og ungdom identifiserer som følge av det store generasjonsskillet som har oppstått som følge av den raske utviklingen av digitale medier? (5) Hvordan påvirker barnets kjønn reguleringen fra foreldrenes side og (6) Hvilken rolle skolen spiller i utviklingen av digital kompetanse blant ungdom? Kapittel 7 ser på hva mine

funn og analyser kan si om hvordan det er å vokse opp med tilgang på digitale verktøy og sosiale medier til en hver tid og hvor krevende det som forelder er å følge med på dette.

2 Teori

Dette kapitlet vil gå gjennom de sentrale teoretiske aspektene for analysene i denne oppgaven. Hvordan den teknologiske utviklingen har skapt en skjev kompetanse til fordel for dagens barn og unge, hvilke verktøy og teknikker foreldrene har til rådighet i forbindelse med regulering, forståelsen av risikobegrepet og hvilken rolle skolen selv ønsker å ha i utviklingen av digital kompetanse er de mest sentrale aspektene. Den raske teknologiske utviklingen vi har sett de siste 20 årene skaper utfordringer for alle deler av samfunnet. Fra overordnede reguleringer via utdanning og ned til foreldrene. I en stortingsmelding om lærerens rolle i det moderne digitale samfunnet fra 2009 står det følgende:

”Den raske teknologiske utviklingen gir skolen nye, og til dels ukjente, utfordringer. Skolen må legge til rette for god infrastruktur, integrere bruken av digitale medier i den etablerte undervisningspraksisen og på den måten sikre at utdanningen elevene får, dekker behovene barn og unge har i den ”digitale hverdagen”. Ikke minst gjelder dette etiske og juridiske problemstillinger knyttet til barn og unges bruk av internett der problemstillingene ofte er komplekse og krever god vurderingsevne”
(St. meld. nr. 11 (2008-2009), 42).

Mange av de samme problemene kan vi finne igjen hos foreldre med et barn i aldersgruppen 14-16 år, for det er ikke bare barn og unge som trenger god vurderingsevne i møte med komplekse digitale problemstillinger. Foreldrene møter hele tiden nye utfordringer i møte med sine barns digitale utvikling både når det gjelder det å skulle være et moralsk kompass og en oppdragende part, men også i læringssituasjonen. I følge den europeiske undersøkelsen Eurodice 2010 forventer 94 prosent av arbeidsgivere i Europa at nye arbeidstakere skal ha god kunnskap om digitale verktøy (Hatlevik et al. 2013, 22).

2.1 Barn, unge og medier

Helt siden mediene begynte å spille en rolle i barn og unges liv har det vært en pågående debatt om de positive og negative effektene dette gir (Valkenburg 2004, 1). Debatten kjenner vi ofte igjen i mediene enten det handler om mobbing og atferd (Visjø 2014), vold i spill (Huseby 2014) eller nye måter å bruke digitale verktøy i skolen (Fodstad 2015). Det er ikke

bare i mediene at denne debatten får plass, også i forskningen har mange spørsmål de siste årene handlet om hvordan barn og unge lærer, leker og møter risiko i hverdagen i tillegg til å se på sammenhengen mellom oppvekst og internett (Livingstone 2009, 1). Disse risikogrupperne mediene kommer med har til gode å manifestere seg i et reelt problem, men det betyr ikke at vi skal avfeie de negative sidene ved barns tilgang til medier (Erstad 2010, 33). Denne sammenhengen har også skapt en polarisert debatt om internett fører til at de unge blir bedre rustet for fremtiden eller om det først og fremst er en risiko (Livingstone 2009, 3).

I Syvertsen og Karlsen (2004), en studie om foreldre og medieregulering, kunne foreldre fortelle at det først og fremst var reklame, banning og vold som bekymret dem i audiovisuelle medier og at de generelt ikke var så veldig bekymret for verken kino, video eller dataspill (Syvertsen og Karlsen 2004, 17). Unntaket var TV som gjennom statlig regulering paradoksalt nok både var og er det mest regulerte mediet vi har. Bakgrunnen for dette er blant annet at TV'en kom på markedet i årene etter andre verdenskrig, og ble fra et kulturpolitisk ståsted sett på som "unødvendig og i verste fall skadelig", det tok tid fra mer verdifulle aktiviteter, det kunne hemme barns utvikling og det virket sløvende og passiviserende (Enli et al. 2010, 38). I de siste årene har nye teknologier som internett og dataspill tatt mye av denne negative oppmerksomheten, mens frykten for TV i større grad har forsvunnet. Noe av forklaringen på dette kan ligge i at TV både var og er noe familien gjør sammen, mens internett og dataspill er noe de unge i større grad konsumerer alene (Syvertsen og Karlsen 2004, 67). Dette samkonsumet fører også til at det antagelig er lettere for foreldre å regulere barnas tidsbruk og tilgang på tv sammenlignet med andre medier. En utvikling som kan vise seg å være spesielt vanskelig å regulere for foreldre er den store veksten av håndholdte plattformer som smarttelefoner, nettbrett og håndkonsoller. Antallet barn i Europa som daglig bruker håndholdte digitale plattformer har økt enormt på få år (Stald et al. 2014). I 2008 svarte 11 prosent av respondentene i Medietilsynets Barn og digitale medier at de brukte mobilen til å surfe på internett. Denne andelen har økt til 69 prosent for 2014 (Medietilsynet 2008, 72, 2014a, 28).

Dette gjør det krevende for foreldre å ha kontroll på og regulere hva de unge gjør på internett. Tidligere generasjoner har i større grad hatt mulighet til å relatere til egne erfaringer fra de selv var unge når de skulle regulere sine egne barn. Den ekstremt raske teknologiske utviklingen de siste 20 årene gjør det tilnærmet umulig å relatere regulering til egen oppvekst. Summen av dette gjør at regulering av nettbruk og audiovisuelle medier i mye større grad har

blitt en forhandlingsprosess enn i tidligere generasjoner (Livingstone 2009, 7). En faktor som skaper et enda klare skille mellom generasjonene er det store mangfoldet av kommunikasjonsformer over internett som eksisterer i dag. Det finnes etter hvert så mange variasjoner at de unge kommuniserer over kanaler foreldrene ikke er klar over eksisterer (Livingstone 2009, 11). Et ferskt eksempel på dette er Snapchat med en stor vekst i Norge de siste årene. I følge Atekst ble det i 2012 skrevet 11 artikler i norske riks- og regionsaviser hvor Snapchat ble nevnt. I 2014 hadde dette antallet økt til 330 (Atekst 2015). I 2014-utgaven av Medietilsynets Barn og Medier hadde antall barn som benytter smarttelefonen til bildebaserte sosiale medier (bl.a. Snapchat) mer enn doblet seg og er i dag større enn andelen som benytter telefonen til tradisjonelle og tekstuelle sosiale medier (bl.a. Facebook) (Medietilsynet 2014a, 28).

Denne økte graden av et digitalt privatliv er en tendens som har utviklet seg over flere år. Tilbake i 2003 satt 44 prosent av norske barn i fellesrom når de brukte internett (Medietilsynet 2008, 11). Dette er tall fra en tid hvor internett ikke var allemannseie på samme måte som i dag. Statistisk sentralbyrå viser at bare 43 prosent av befolkningen benyttet seg av internett i løpet av en vanlig dag i 2003 (Statistisk Sentralbyrå 2003, 60). Den første utgaven av Medietilsynets Barn og Medier-undersøkelse kom i 2008, og da hadde andelen internettbrukere i Norge økt til 71 prosent i løpet av en vanlig dag (Statistisk Sentralbyrå 2008, 58). I 2013 hadde andelen økt til 85 prosent av befolkningen (Vaage 2014, 58). Internett er i dag en så integrert del av befolkningens hverdag at barn i den aldersgruppen som er aktuell i denne studien (14-16 år) ikke skiller seg noe ut fra resten av befolkningen (Medietilsynet 2014a, 46). Det er samtidig viktig å påpeke at selv om det ikke er så store forskjeller i tid brukt på internett i løpet av en dag, er bruksmønstrene og hvordan det brukes ekstremt forskjellig. Det må også påpekes at Medietilsynet og Statistisk Sentralbyrå ikke bruker samme alderskategorier i disse studiene, så det kan være feil i sammenligningen. SSB benytter seg av svært vide alderskategorier(9-15/16-24), og det er naturlig å anta at det er store forskjeller i bruk på et barn på ni og en ungdom på 15 samtidig som det er stor forskjell på en ungdom på 16 og en voksen på 24.

Mange foreldre og lærere er redde for at tiden de unge bruker på internett og andre interaktive medier går ut over tiden brukt på andre aktiviteter nevnte grupper ser på som mer viktig i utviklingen av barn og unge. Dette gjelder aktiviteter som lekser, sport, musikk og interaksjon med andre barn (Valkenburg 2004, 128). Det kan samtidig diskuteres om dette er

en frykt med rot i virkeligheten eller om det henger sammen med en generell skepsis til digitale medier vist i studien fra 2004. Ungdom i dag bruker digitale medier som en integrert del av hverdagen både når det kommer til lekser, musikk og interaksjon med andre barn og unge. Digitale verktøy har også blitt en svært viktig del av undervisningen, blant annet brukte i 2013 43,5 prosent av elevene på 9. trinn datamaskin i undervisningen i mellom en og tre timer hver uke (Hatlevik et al. 2013, 12).

2.2 Medieregulering

Regulering av medieinnhold har vært en del av kulturdebatten i over 100 år (Kinoloven 1913). Utviklingen av nye teknologier og paradigmeskifter i fremvisning av levende bilder har gjort at reguleringspolitikken har måttet endre seg drastisk. Med fremveksten av live-sendinger på TV ble kinoformatets forhåndssensur ikke lenger hensiktsmessig. Det siste store paradigmeskiftet i mediehistorien var internett og senere Web 2.0 med mer interaktivitet, deling og konvergens (O'Reilly 2007, 18-19). På internett er ”forhåndssensur praktisk talt umulig, siden de levende bildene ikke passerer sentrale distribusjonsledd” (Syvertsen og Karlsen 2004, 13). Både TV, kino og dataspill har klare regler og retningslinjer å forholde seg til med tanke på barn og anbefalte aldersgrenser. Det finnes derimot ikke noe eget regelverk som regulerer internett i Norge. Det er fra myndighetenes side lagt vekt på å informere brukerne slik at de selv kan regulere egen og familiemedlemmers bruk (Syvertsen og Karlsen 2004, 16). Medietilsynet har fått dette informasjonsansvaret i Norge.

Mye av forskningen på foreldres rolle i medieregulering de siste 30 årene har tatt for seg lineære medier med størst fokus på TV. Gjennom regulering og forståelse av regulære medier ble det lettere for forskere å gjenkjenne noen reguleringsteknikker som gikk igjen blant foreldre (Eastin, Greenberg, og Hofschire 2006, 486). Tidligere studier viser at mange setter pris på den reguleringen som skjer fra myndighetenes side når det kommer til tradisjonelle medier. Et mindretall peker på at det burde bli satt større forventninger til foreldre og deres regulering i hjemmet (Syvertsen og Karlsen 2004, 40-42). Sammenlignet med andre medier er det tydelig at foreldre i stadig større grad tar på seg reguleringsansvaret på internett (Syvertsen og Karlsen 2004, 64).

Forholdet mellom medier, barn og potensielt skadelig innhold har alltid vært tett regulert. Det eksisterer aldersgrenser, vannskillebestemmelsen og lover som regulerer hva det er lov å vise

på TV, Kino og i trykte medier. Tett knyttet til dette er også foreldrenes egeninnsats i form av forhandlinger med sine barn hvor de kan benytte seg av reguleringen som et rådgivende verktøy (Syvertsen og Karlsen 2004, 10). Karlsen og Syvertsen trekker frem tre ulike funksjoner medieregulering har for foreldrene (Syvertsen og Karlsen 2004, 65-66):

Informasjonsfunksjonen – Lovpålagt informasjonsplikt fra innholdsprodusenter gjør at foreldre kan sette seg inn i det enorme mangfoldet av audiovisuelle produkter som finnes.

Barnevaktfunksjonen – ”foreldrene trenger regulering for å sikre at det medieinnholdet de selv ikke kan kontrollere holder rimelig høy kvalitet og er fritt for skadelig innhold”.

Forhandlingsfunksjonen – Informasjonsfunksjonen kan benyttes i forhandlingssituasjoner med barna hvor foreldrene for eksempel kan benytte seg av aldersgrenser og lignende for å argumentere for regulering.

Felles for disse tre funksjonene er at de bærer preg av å ha blitt etablert i en tid hvor internett i større grad ble putt i ”bås” sammen med tradisjonelle medier. Alle tre funksjonene baserer seg på at reguleringsmyndigheten enten har regulert innholdet eller utgir informasjon om det innholdet som finnes. Medietilsynet og andre reguleringsinstanser avgjør ikke hvem som skal få slippe til med egne sider på internett og det er derfor ofte kun forhandlingsfunksjonen som er relevant for foreldre i dag (Enli et al. 2010, 51).

Et viktig fenomen innen forskning på medieregulering og foreldre er i hvilken grad foreldre er bevisste på den reguleringen de gjør og hvordan reguleringen stiller seg i forhold til samfunnets konsensus for gode foreldre. Foreldre konstruerer og forhandler seg frem til det Hoover, Clark og Alters kaller ”accounts of the media” (2004) hvor de plasserer seg og sin familie i samfunnet og det moderne livet. Gjennom sin forskning identifiserte de fire argumenter som gikk igjen både i den offentlige debatten og i intervjuer med foreldre. (1) Det er for mye vold i media og barn må beskyttes mot det. (2) Det er for mye sex i media og barn må beskyttes mot det. (3) Barn blir påvirket av media og (4) Hvordan foreldre tar tak i og regulerer medier definerer dem som foreldre og som familie (Hoover, Clark, og Alters 2004, 7-8). De tre første kategoriene stemmer med hva annen forskning, som Syvertsen og Karlsen (2004), forteller om foreldres syn på risiko. Den fjerde kategorien skiller seg fra dette og handler i større grad om hvordan foreldre tror de skal regulere sine barns nettbruk.

2.2.1 Kategorisering av foreldreregulering

Det har vært en utvikling av begreper og kategorier brukt på medieregulering fra 1970-tallet og frem til Mascheroni et. al. fra 2013, som angir det begrepssettet jeg bruker i denne avhandlingen. Grunnlaget for senere kategorier kan spores tilbake til Steven Chaffee og de to former for kommunikasjonsmønstre i familier han presenterer i artikkelen *Parental influences on adolescent media use* fra 1971; *sosio-orientert* og *konsept-orientert*. I familier med en sosio-orientert tilnærming til kommunikasjon ønsker aktørene i liten grad å komme opp i kontroversielle situasjoner, men ha et harmonisk familieliv (Chaffee, McLeod, og Atkin 1971, 331). Derimot er det i en konsept-orientert familie stor interesse for å diskutere og barn oppfordres til å legge frem ideer (Chaffee, McLeod, og Atkin 1971, 332). Flere forskere peker på at for å oppnå et harmonisk familieliv så velger mange med en sosio-orientert tilnærming å ha orden og kontroll på reguleringen av barns mediebruk (Fujioka og Austin 2002, 643). Det er samtidig viktig å påpeke at dette ikke er to polariserte former for kommunikasjon. Det er mulig for foreldre å omfavne begge, ingen eller en av dem (Chaffee, McLeod, og Atkin 1971, 331, Fujioka og Austin 2002, 644).

På bakgrunn av dette er det naturlig å trekke en linje fra sosio-orientert tilnærming til samseing (coviewing, egen oversettelse) og restriktive reguleringsformer, og konsept-orientert tilnærming til aktiv foreldre-mediering (parental mediation, egen oversettelse) (Austin 1993, 148). Mediering blir i følge Yuki Fujioka (2002) definert som ”aktiv diskusjon av tv-innhold og skilles fra andre former for regulering som samseing, konkrete regler og forbud (Fujioka og Austin 2002, 645). Amy Nathanson trekker frem tre former for medieregulering i sin artikkel fra 2001: Aktiv mediering, restriktiv mediering og samseing noe som stemmer med den oppdelingen Fujioka angir i sin artikkel (Nathanson 2001b, 202).

Forskning på foreldremediering fra et psykologisk perspektiv viser at foreldre kan motvirke påvirkning fra media gjennom forklaringer og å kontekstualisere inntrykkene de unge får (Valkenburg 2004, 12). *Evaluerende mediering* handler i stor grad om diskusjoner mellom foreldre og barn hvor mediens innhold tolkes, og man ønsker å finne frem til en mening og verdi i innholdet (Nathanson 2004, 323). *Restriktiv mediering* handler om ”implementering og iverksettelse av regler som omhandler barns mediabruk” (Weaver og Barbour 1992, 236). Det er også svært relevant å stille spørsmål ved hvor stor effekt samseing har som medieringsform i sammenheng med internett. Valkenburg (2004) forklarer at den

oppvoksende generasjon i dag har utviklet seg parallelt med den store spredningen av internett og derfor blir ”eksperter” i svært ung alder. Dette skaper et disproporsjonalt forhold i tekniske kunnskaper mellom den som regulerer og den som blir regulert (Valkenburg 2004, 129-130). Barn og unge i dag bruker ofte internett mer variert og avansert enn sine foreldre. Forskning på regulering av TV-vold viser til at foreldre som regulerer gjennom å bruke mediet sammen med barna er mindre skeptiske til medienes påvirkning, og ser på bruken som en sosialiseringssprosess. Bruk av internett sammen med barna kan også hjelpe foreldrene i utviklingen av egen digital kompetanse (Nathanson 2001b, 214).

I *Parenting the internet* samler Matthew Eastin (2006) de aktive medieringene til en kategori og kaller det en tolkende mediering (interpretive mediation, egen oversettelse) (Eastin, Greenberg, og Hofschire 2006, 490). Dette skaper et klarere skille mellom samseing, restriktiv mediering og aktiv mediering. Gjennom den raske økningen i teknologisk utvikling har mange av de tradisjonelle statlige institusjonene, hvis formål er å beskytte barn mot skade fra media, blitt utfordret (Staksrud 2013a, 3). Foreldrenes rolle i regulering av risiko og muligheter for barn på digitale plattformer blir i stadig større grad verdsatt i den offentlige og politiske debatten om barn og skadelig medieinnhold (Mascheroni et al. 2013, 211). Dette støttes også opp av et politisk ønske om personlig frihet og lite moralsk formynderi fra statens side (Oswell 2008, 475). En ny generasjon foreldre gjør seg også gjeldende; disse foreldrene har i større grad benyttet nye digitale teknologier i jobb og utdanning og kan derfor være bedre rustet i en reguleringssituasjon enn foregående generasjon så lenge de får nødvendig informasjon om de risikoer som eksisterer (Mascheroni et al. 2013, 221). Det finnes noe begrenset forskning på hvordan foreldre regulerer barnas bruk av internett, men grunnprinsippene for denne reguleringen har de samme grunnprinsippene som regulering av mer tradisjonelle medier. Giovanna Mascheroni m.fl. samlet i 2013 begrepsapparatene fra eksisterende forskning på området, og foreslo et nytt begrepssett for videre undersøkelser om foreldreregulering av internettbruk:

- 1) *Sosial mediering* handler om å bruke internett sammen med barna. Denne formen for regulering kjenner vi igjen fra regulering av andre teknologier (Livingstone og Helsper 2008, 7).
- 2) *Restriktiv mediering* handler i større grad om å sette regler for tidsbruk, hvor det brukes og innhold (Nathanson 2001a, 252).

- 3) *Tekniske restriksjoner* handler om å benytte seg av programvare, verktøy og filtre som begrenser barnas bruk (Mascheroni et al. 2013, 213).
- 4) *Overvåkning* handler om å gå gjennom barnas logg i ettertid (Livingstone og Helsper 2008, 7).

Hoover og Clark trekker frem begrepet "accounts of the media" fra sin forskning på amerikanske familier. De oppdaget en overfladisk inkonsekvens mellom hvordan mennesker beskriver medieinteraksjon i sin hverdag, og hvordan de faktisk bruker mediene. De mest åpenbare konfliktene i denne sammenhengen var hvordan foreldre beskrev regulering og overvåkning i hjemmet og hvordan barna opplevde denne reguleringen (Hoover og Clark 2008, 108). Foreldrene ønsker gjerne å fremstå som aktive i mediereguleringen i hjemmet. Hva foreldre intenderer å lære barna gjennom "husregler", reguleringer og diskusjoner kan fortelle forskere mye om hvordan de ser på medias rolle i forhold til familielivet.

2.2.2 Mobiltelefon og regulering

Bruken av internett var tidligere i stor grad hemmet av trege forbindelser og uoppdaget potensiale. I løpet av de første årene etter tusenårsskiftet endret dette seg i stor grad. Etter utviklingen og spredningen av bredbånd har internett i dag blitt en del av nesten alt vi gjør. Denne utviklingen har noen forskere kalt "alltid på"-kulturen (Brandtzæg 2012, 23). Dette fenomenet og denne kulturen ser vi enda mer tydelig ettersom smarttelefoner har blitt en naturlig del av hverdagen; "alltid på"-kulturen har i stor grad endret seg til "alltid på – overalt".

Allerede i 2005 konkluderte en amerikansk studie med at ungdommens daglige mediebruk var rimelig konstant (Tønnessen 2007, 16). Norske Mediebarometere viser at det har vært en jevn økning i mediebruk de siste årene, men fra 2013 og fremover har antall minutter pr. dag flatet ut (Vaage 2015, 59). Nye medietilbud skyver ikke nødvendigvis de gamle ut, men det kan skje en forskyvning i funksjoner og bruksmønstre (Tønnessen 2007, 17). Det er ingenting som tyder på at mobiltelefonen og nettbrettene har tatt over for den tradisjonelle datamaskinen, men mye av den daglige kommunikasjonen både blant ungdom og voksne er i større grad flyttet over på nye bærbare enheter. Dette kjenner vi igjen fra tidligere i mediehistorien; TVs inntog på markedet fjernet ikke radioen, men den tvang frem en endring i hvordan radioen ble brukt.

For 10 år siden oppsto et nytt reguleringsproblem da enheter ble flyttet inn på barnas rom etter hvert som antallet enheter i husstanden økte. Sonia Livingstone (2002) skriver at dette ble sett på som et ideelt kompromiss der barn og unge kunne få underholdning hjemme for seg selv i trygge omgivelser (Livingstone 2002, 147). Utbredelsen på internett var på den tiden fortsatt ganske begrenset, noe som gjorde at tilgangen på potensielt skadelig innhold var ganske liten. I dag gir mobiltelefonen gir en friheten til å kommunisere med hvem man vil, hvor man vil, når man vil. Tønnessen kaller dette økt tilgjengelighet, økt mobilitet og økt kapasitet (Tønnessen 2007, 41). Effekten av dette blir at kommunikasjon med venner og andre på internett flyttes fra ungdomsrommet til hvor som helst.

2.3 Risiko

Alle barn som beveger seg på internett utsetter seg for risikoer, men det er ikke slik at risiko nødvendigvis leder til skade. Definisjonen av risiko er sannsynligheten for at ubehag eller skade skal oppstå multiplisert med konsekvensen dersom det oppstår. Bildet av internett som potensielt skadelig for barn forsterkes, ifølge Livingstone, av tre faktorer. (1) Internetts raske teknologiske utvikling gjør det svært vanskelig for foreldre å tilpasse seg, (2) samtidig som foreldrenes autoritative overtak blir utdatert og utmanøvrert av barn og unges tekniske kompetanse. I tillegg til dette (3) skaper kulturelle rammer og mediepanikker et bilde av internett som en ukontrollerbar kilde til fare og skade (Livingstone 2009, 151).

2.3.1 En typologi av risiko på internett

EU Kids Online har over flere år kartlagt barn og unges bruk av internett i 25 europeiske land. De har i den forbindelse utviklet en klassifisering av risiko barn og unge kan møte på internett. Den er basert på to kriterier; innholdet i risikosituasjonen og barnets rolle i risikosituasjonen (Staksrud 2013b, 36). I tillegg inneholder den en oversikt over en rekke muligheter internett også gir barn og unge. Disse mulighetene viser at internett kan tilføre mye bra i barn og unges utvikling og står som en kontrast til risikoene (Livingstone 2009, 212-213).

Tabell 1: EU Kids Onlines typologi over ulike typer risiko og muligheter på internett

	Content: child as recipient	Contact: child as participant	Conduct: child as actor
OPPORTUNITIES			
Education, learning and literacy	Educational resources	Contact with others who share one's interests	Self-initiated or collaborative learning
Participation and civic engagement	Global information	Exchange among interest groups	Concrete forms of civic engagement
Creativity	Diversity of resources	Being invited/ inspired to create or participate	User-generated content creation
Identity and social connection	Advice (personal/ health/sexual etc)	Social networking, shared experiences with others	Expression of identity
RISKS			
Commercial	Advertising, spam, sponsorship	Tracking/ harvesting personal info	Gambling, illegal downloads, hacking
Aggressive	Violent/ gruesome/ hateful content	Being bullied, harassed or stalked	Bullying or harassing another
Sexual	Pornographic, harmful sexual content	Meeting strangers, being groomed	Creating/ uploading pornographic material
Values	Racist, biased info/ advice (e.g. drugs)	Self-harm, unwelcome persuasion	Providing advice e.g. suicide/ pro-anorexia

(EU Kids Online)

Tabellen inneholder både tradisjonelle muligheter og risikoer og tilsvarende unike for internett. Tabellen skiller også mellom barn og unge som mottaker, deltaker og aktør. Mulighetene påvirkes av forskjellige fysiske faktorer som retningslinjer fra foreldre, teknologiske ressurser (for eksempel bredbånd) og generelle restriksjoner, samtidig som det også påvirkes av mer flyktige begreper som motivasjon, frihet og kreativitet (Kalmus,

Runnel, og Siibak 2009, 71). Det er viktig å påpeke at for å oppnå disse mulighetene må barn og unge også utsette seg selv for potensiell risiko. Det er ikke mulig å oppnå det ene uten å utsette seg for det andre (Livingstone og Helsper 2010, 3-6). Samtidig er det ikke slik at alle barn og unge utsettes for samme risiko. EU Kids Online 2014 peker på at alder, kjønn, sosioøkonomisk-status og i hvilken grad foreldrene er deltakende også spiller inn på hvilke risikoer, -og hvor store, de utsettes for (EU Kids Online 2014).

2.3.2 Mediepanikker

Alle nye medier gjennom historien har vært knyttet til en eller flere former for panikk hos publikum og brukere. Ofte er dette knyttet til hvordan styresmakter og voksne identifiserer potensielle negative konsekvenser for den oppvoksende generasjonen (Staksrud 2013b, 34). Kirsten Drotner (1999) definerer mediepanikker som en spesifisering av det mer omfattende begrepet ”moralske panikker”. Mediepanikkene har noen kjennetegn; media er både ”pådriver” og ”leverandør” i debatten, det er svært ofte en polarisert og sterk følelsesmessig debatt og den negative siden er ofte mest synlig (Drotner 1999a, 596). Foreldre kan fort føle seg maktesløse i det deres barn trer inn i en verden av teknologi de som foreldre ikke forstår. I tillegg viskes grensene mellom offentlig og privat kommunikasjon bort gjennom sosiale nettverk på internett, og bruksmønstre blant barn og unge endrer seg fort og er svært vanskelig å følge med på (Brandtzæg, Lüders, og Skjetne 2010, 1007). Barn og unge er tradisjonelt kulturelle pionerer, og har skapt avstand til sine foreldre gjennom å besøke andre arenaer som kinoer, konserter og andre kulturaktiviteter (Drotner 1999a, 614). I dag har barn og unge tilgang til disse arenaene fra eget rom gjennom internett og sosiale medier.

2.3.3 Sosiale medier

I denne oppgaven velger jeg å bruke Petter Bae Brandtzægs definisjon av sosiale medier (2012). Han benytter Boyd og Ellisons (2007) definisjon som utgangspunkt. Her defineres sosiale medier som et sted hvor du kan (1) konstruere en offentlig eller semi-offentlig profil, (2) utforme en liste av andre brukere de har et forhold til og (3) se på deres liste av kontakter og andre profiler i systemet (Brandtzæg 2012, 30). Videre er mye av grunnlaget til de sosiale mediene ungdom benytter seg av i dag å bygge opp og holde på sosiale relasjoner de allerede har kontakt med utenfor internett (Lampe et al. 2006, 167). Dette skiller seg fra tidligere sosiale nettverk og andre møteplasser på internett som først og fremst har vært sentrert rundt spesifikke interesser eller formål (Brandtzæg 2012, 31). I dag er de fleste på sosiale medier

som seg selv, fremfor å ha et alias, for å opprettholde den sosiale kontakten og pleie nettverket (Lüders 2011, 453). En viktig faktor i bruken av sosiale medier er hva andre personer legger ut om deg både på sin egen profil og, der det er mulig, på brukerens egen profil. Brukere av sosiale medier blir derfor ikke bare presentert gjennom egne uttrykk, men også gjennom hvordan andre uttrykker seg om og til dem (Lüders 2011, 455).

Det finnes ingen universell definisjon av sosiale medier og sosiale nettsteder, men Petter Bae Brandtzæg og Jan Heim bruker en inndeling i 5 kategorier. Dette er: *personorienterte samfunn* (sosiale medier hvor person og sosiale interaksjoner står i sentrum, som Facebook), *profesjonelle samfunn* (fokuset ligger i å skape profesjonelle kontakter, som LinkedIn), *medieorienterte samfunn* (medier der det distribueres og konsumeres brukerskapt audiovisuelt innhold), *virtuelle verdener* (sosiale medier i form av 3D-spill, som Second Life) og *mobile samfunn* (sosiale medier skapt for å brukes overalt, som Twitter, Snapchat og Instagram) (Brandtzæg og Heim 2008, 2). De sosiale mediene som omtales av intervjuobjektene i denne oppgaven hører i utgangspunktet til innenfor personorienterte-, medieorienterte-, og mobile samfunn. Samtidig er det slik at sosiale medier i dag er i stadig utvikling og det tilføres flere funksjoner og tekniske aspekter hele tiden. Dette fører til at flere av tjenestene som blir benyttet i dag har funksjoner som gjør at de passer inn i flere av disse kategoriene (Brandtzæg 2012, 31). Eksempler på dette kan være Facebook som i dag kan fungere i alle kategorier med unntak av Virtuelle verdener, eller Instagram som både er et mobilt- og et medieorientert samfunn. Det finnes et stort utvalg av sosiale medier på internett i dag. Det er en kamp mellom disse aktørene for å få ungdommens oppmerksomhet og mye tyder på at ungdom fort skifter til nye sosiale medier hvis de eksisterende ikke oppfyller ungdommens krav og ønsker (Brandtzæg og Heim 2008, 7). De tre sosiale mediene det ser ut til at mine informanter bruker mest på intervjutidspunktet er:

Instagram

Instagram er en applikasjon for smarttelefoner hvor brukeren kan dele bilder eller video med sine "følgere". En bruker på Instagram kan følge andre personer og vil få deres bilder opp i en bildestrøm. Det er mulig å "like", og å kommentere på bilder til andre brukere. Instagram har ingen eksplisitt aldersgrense, men er underlagt amerikansk lov som sier at de ikke kan tillate brukere under 13 år (Connect Safely 2014). Dette er et av de sosiale mediene barn og unge har flyttet seg over på som følge av at foreldre og andre fra den voksne generasjonen har tatt i bruk Facebook.

Snapchat

Snapchat er en applikasjon for smarttelefoner med formål å dele bilder og video med kontakter. Det som skiller denne applikasjonen fra andre lignende er at bildene kun er synlige for utvalgte mottakere i et bestemt antall sekunder valgt av avsenderen. Brukeren kan sende både bilder og videoer og velger hvor lenge mottakeren får se innholdet, mellom 1 og 10 sekunder. Hvis mottakeren tar skjermdump av bildet så vil avsender få beskjed om dette. Grunntanken bak dette er at mens barn og unge tidligere har fått høre at det de legger ut på internett blir der for alltid, skal Snapchat fungere som en motvekt og være en spontan-applikasjon (Connect Safely 2015, 2). Det har tidligere vært slik at handlinger og publiseringer i sosiale medier kan være mindre flyktige enn i det virkelige liv (Lüders 2011, 455). I teorien har dette endret seg gjennom bruk av applikasjoner som for eksempel Snapchat. I praksis er det slik at det finnes en rekke veier rundt sikkerhetssystemene, og dette muliggjør skjermdump av bilder uten at avsender får beskjed.

Facebook

Facebook er det mest brukte sosiale mediet på verdensbasis i dag og har pr. 31. mars 2015 1,44 milliarder brukere på månedsbasis. En ny trend er at de unge i økende grad forlater Facebook, 30 prosent av dagens brukere er 35 år eller eldre (Facebook 2015). På Facebook kan du legge ut bilder, video, dele linker, kommunisere person til person og til alle "Facebook-venner". Petter Brandtzæg beskriver Facebook ikke bare som en nettside, men som en plattform hvor brukerne kan benytte seg av veldig mange ulike tjenester på et og samme sted. Han kaller derfor Facebook for en "all-in-one-solution" (Brandtzæg 2012, 31).

2.3.4 Digital mobbing

Mobbing er ikke noe nytt som kom med fremveksten av digitale medier, men noe alle generasjoner har slitt med "fordi vi er mennesker som forsøker å kommunisere" (Staksrud 2013b, 36). Det er i utgangspunktet vanskelig å definere hva mobbing faktisk er, for det som for noen er uskyldig erting kan for andre være grov mobbing. I EU Kids Online-undersøkelsen definerer de mobbing blant barn og unge slik: "Noen ganger kan barn eller tenåringer si ting eller gjøre noe som er sårende eller stygt mot andre, og dette kan ofte være ganske mange ganger på ulike dager over en periode, for eksempel" (Staksrud 2013b, 42). Det er også viktig å ikke definere digital mobbing gjennom strenge teknologiske rammer. Det

har ingen betydning hvilke tjenester mobbingen foregår på eller om det er på telefonen eller datamaskinen. Essensen er at det er en repeterende handling av negativ karakter. Ungdom i dag benytter seg i stor grad av sosiale nettsider og plattformer hvor normen er å benytte sitt virkelige navn (Brandtzæg og Heim 2008, 2). Samtidig dukker det ofte opp tjenester, gjerne med kort levetid, som nærmest legger til rette for organisert mobbing. Ask.fm er et eksempel på en slik side, hvor formålet er å stille spørsmål av varierende karakter, anonymt, til andre personer. Brandtzæg og Heim påpeker at mange av respondentene i en undersøkelse de gjennomførte i 2008 først og fremst hadde opplevd ubehagelige handlinger og ytringer i sosiale medier hvor det var lett å skjule sin egen identitet (Brandtzæg og Heim 2008, 7).

Den digitale mobbingen har en rekke særtrekk som gjør at den skiller seg fra tradisjonell mobbing. Staksrud har følgende oversikt over disse forskjellene (Staksrud 2013b, 45-53): (1) Det kreves ikke fysisk kontakt for å mobbe, (2) audiovisuelt materiale kan brukes i mobbingen, (3) mobbingen kan lettere dokumenteres, (4) det er lettere for mobberen å være anonym, (5) digital mobbing gir nye former for sosial ekskludering i form av digital isolasjon, (6) mobbingen kan være mer sosialt synlig og (7) mobbingen kan være mindre synlig for lærere og andre voksne. Alle former for digital mobbing kan gi svært alvorlige konsekvenser og digital mobbing har blitt knyttet til enda sterkere negative mentale symptomer, sammenlignet med tradisjonell mobbing (Staksrud 2013b).

Et viktig spørsmål å stille seg er hvor utbredt den digitale mobbingen er, og om det er større grunn til bekymring nå enn tidligere? I følge EU Kids Online oppga nesten fire ganger så mange barn og unge at de hadde blitt mobbet utenfor internett, eller i kombinasjon med internett, sammenlignet med de som kun hadde opplevd digital mobbing (Staksrud 2013b, 57). 26 prosent av respondentene i Medietilsynets Barn og Medier 2014 kunne fortelle at de hadde lagt merke til noen som ble mobbet på internett eller over mobil (Medietilsynet 2014a, 63). Den digitale mobbingen blir for mange bare en ekstra kanal der de blir mobbet og det kan forsterke en allerede fortvilende situasjon.

2.4 Digital kompetanse

De fleste unge i dag har normale til gode ferdigheter innen databruk i det de begynner på ungdomskolen. I 2013 kunne for eksempel 75 prosent av 9.klassingene i Norge laste ned og

installere et program på dataen (Medietilsynet 2014b, 20). En viktig faktor i utviklingen av digital kompetanse er å få ungdommen til å stille spørsmål og være kritiske til egen bruk og det de finner på internett. Senter for IKT i utdanningen påpeker at de mener begrepet ferdighet må byttes ut med kompetanse da det i større grad handler om en kombinasjon av motoriske og tekniske ferdigheter, og forståelse og kompetanse på digitale medier (Hatlevik et al. 2013, 9).

Det faktum at digitale verktøy og internett for de fleste unge er forankret i fritidskultur skaper et dilemma for skolen med tanke på hvordan de skal innføre gode rutiner for internett- og databruk. Elise Seip Tønnessen (2007) påpeker i den sammenheng at ”spørsmålet blir om det fra samfunnets side er mest fruktbart å se på samspillet mellom skolekultur og fritidskultur som samarbeid, konflikt eller to læringskulturer som utfyller hverandre” (Tønnessen 2007, 155). Dette støttes også av Ola Erstad (2010) som sier at ”et viktig utgangspunkt for å forstå digital kompetanse er selvfølgelig fortolkningen av hvem dagens barn og unge er, hvordan de lærer og hva de trenger å lære ” (Erstad 2010, 16). Digital kompetanse kan sies å være en forutsetning for bruk av nye medier, men det kan også være et mål i seg selv. Dette kommer tydelig frem av at de unge i stor grad blir sett på som pionerer på den kulturelle arenaen der mediene spiller en stor rolle (Erstad 2010, 16). Skolens rolle i denne utviklingen blir derfor å møte de unge med ny innsikt og erkjennelse samtidig som de skal bygge videre på det grunnlaget de unge allerede har (Erstad 2010, 17). Dette har ikke skolen alltid gjort. I 2006 ble det å beherske digitale verktøy og medier lagt inn som en av de fem grunnpilarene på tvers av fag i grunnskolen. Norge var det første landet i Europa som koblet digital kompetanse med læringsmålene i forskjellige fag på forskjellige trinn (Hatlevik et al. 2013, 32).

Undersøkelser fra IKT i utdanningen viser at det er viktig å ikke ukritisk implementere digitale verktøy i undervisning. Bruken av digitale verktøy og internett i undervisningen kan vise seg å ha både positive og negative sider. 17 prosent av elevene i 9. klasse blir ukonsentrerte som følge av databruk i undervisningen og ca. 20 prosent av elevene forteller at læreren ikke vet hva elevene gjør på datamaskinen i klasserommet. Disse lave prosenttallene kan delvis komme av at elevene på ungdomskolen kjenner til mindre avansert databruk samtidig som det er naturlig å anta at den digitale undervisningssituasjonen fortsatt er ganske lærerstyrt på ungdomstrinnet (Hatlevik et al. 2013, 16)

2.4.1 Digital kompetanse i skole og fritid

Kunnskapsløftet i 2006 legger fokuset på de tradisjonelle grunnferdighetene som lesing, skriving og regning samtidig som de har tatt med nyskapningen ”digital kompetanse” (Utdanningsdirektoratet 2006). Tønnessen stiller et viktig spørsmål i forbindelse med kunnskapsløftet: Skal skolen opptre som en motkultur mot barn og unges mediebruk, eller skal den benytte kompetansen og fritidsbruken pedagogisk (Tønnessen 2007, 23)? Ved å bruke digitale medier i skolen parallelt med barn og unges bruk hjemme, kan skolen komplementere den kompetansen barn og unge får fra sine foreldre. Dette støttes opp av at Ola Erstad i sin bok *Digital kompetanse i skolen* skriver at ”digital kompetanse er å finne i spenningsfeltet mellom skole og fritid, mellom formell og uformell læring, og mellom mediekultur og institusjonalisert læringskultur” (Erstad 2010, 93).

Begrepene kompetanse og kompetanseutvikling er i den daglige praksis oversettelseskoder for all aktivitet i skolen og andre utdanningsinstitusjoner (Hermann 2008, 14). Kompetanse og læring er et livslangt løp som forandres i samhandling med den teknologiske utviklingen. Stefan Hermann definerer kompetanse som:

Kompetence er evnen og beredskapet til gjennom handling at møte en utfordring, hvor det ofte underforstås at utfordringen ikke er givet, men kontekstafhængig, ikke er rutinemæssig, men ny og ikke på forhånd afspejlet i bestemte succeskriterier, men derimod i et åbent utfald. (Hermann 2003, 11).

Kompetanse handler derfor om hvordan vi velger å handle, og dømmekraften vår basert på en rekke egenskaper i form av ferdigheter, kunnskaper og holdninger. Det er viktig å forstå at kompetanse er mye mer enn ferdigheter, så strategier og vurdering av sammenhenger er også viktige for å kunne løse utfordringer (Erstad 2010, 95). Det digitale i digital kompetanse er i konstant utvikling, og det som er digital i dag er ikke nødvendigvis det i morgen (Forsknings- og kompetansenettverk for IT i utdanning 2005, 30).

Det viktige spørsmålet om digital kompetanse i denne oppgaven er hvilke deler av denne kompetansen skolen skal gå inn på. De fleste barn i dag lærer seg nye medieteknologier raskt, hvis de er motivert for det, så mange har en stor digital ferdighet. Et helt annet spørsmål er

om de klarer å tolke det de møter på internett; deres digitale dømmekraft. Skolene kan måle og observere den tekniske kompetansen som skal til for å mestre nye medier, men hvordan de skal utvikle disse tolkningsprosessene ser ut til å være en mye større utfordring.

Mediebrukere i dag er i en konstant læringsprosess, både i skolen og hjemmet (Tønnessen 2007, 20). Dette gjelder ikke bare elevene, men også lærerne.

Ola Erstad deler den digitale kompetansen i skolen inn i fire grupper av kompetanser. Disse er: ”faglig relatert” (tekstbehandling, regning, presentasjoner og kunnskapssøking), ”spesialisert bruk” (bildebehandling, lage nettsider og annen spesiell programvare), ”kommunikasjonsaspekt” (e-post, chat) og ”underholdningsorientert” (surfing, høre på musikk og se på videoer) (Erstad 2010, 100). Denne inndelingen ble gjort i 2005, og det er naturlig å anta at barn og unges bruk av internett så ganske annerledes ut enn det den gjør i dag. Det er for eksempel naturlig å stille spørsmål ved hvor sosiale medier og nettvett passer inn i denne inndelingen. Nettvett handler både om vi kommuniserer oss i mellom, hvordan vi bruker internett til underholdning, og hvordan vi tolker de tekstuelle og audiovisuelle produktene vi kommer over. David Buckingham argumenterer for at digital kompetanse i dag er mye mer enn det som blant annet de fire kategoriene til Erstad nevner. Han ønsker isteden å knytte kulturelle- og kommunikative kompetanser sammen til det Ola Erstad kaller ”kulturell kompetanse” (Buckingham 2003, 37, Erstad 2010, 103). Et annet spørsmål er om dagens skole skal fungere som en motvekt til det barn og unge får av informasjon og påvirkning gjennom media. Barn og unge får i dag ”generell grunnkunnskap og systematisk verdi- og identitetsdannelse gjennom skolen samtidig som de får en verdipluralistisk påvirkning gjennom ulike typer media” (Gjelsten og Simonnes 2007, 23).

2.4.2 Kunnskapsløftet

En utredning i forbindelse med implementeringen av kunnskapsløftet definerte digital kompetanse som: ”Ferdigheter, kunnskaper, kreativitet og holdninger som alle trenger for å kunne bruke digitale medier for læring og mestring i kunnskapssamfunnet” (Forsknings- og kompetansenettverk for IT i utdanning 2005, 8). Kunnskapsløftet fastlegger at digitale verktøy skal inngå i alle fag på alle årstrinn på lik linje med grunnkunnskaper som lesing og skriving (Utdanningsdirektoratet 2006). Alle fag får sine egne mål innen digital kompetanse basert på hvilke emner det er naturlig å komme inn på i faget.

Utredningen peker på at mange lærere, elever og foreldre ønsker at skolen også skal utvikle en ”digital dømmekraft”, eller nettvett, som skal gi etiske retningslinjer og sunne holdninger slik at de kan ”navigere trygt og meningsfullt i en digital hverdag” (Forsknings- og kompetansenettverk for IT i utdanning 2005). Dette aspektet ser ut til å være ganske fraværende i selve læreplanen etter kunnskapsløftet, så Kunnskapsdepartementet utarbeidet i 2012 et rammeverk for grunnferdigheter i skolen hvor digitale ferdigheter får betydelig oppmerksomhet og digital dømmekraft har blitt en viktig del av læremålene. Her definerer de digitale ferdigheter som følger:

”Digitale ferdigheter vil si å kunne bruke digitale verktøy, medier og ressurser hensiktsmessig og forsvarlig for å løse praktiske oppgaver, innhente og behandle informasjon, skape digitale produkter og kommunisere. Digitale ferdigheter innebærer også å utvikle digital dømmekraft gjennom å tilegne seg kunnskap og gode strategier for nettbruk.” (Utdanningsdirektoratet 2012, 8)

Senter for IKT i utdanningen har på bakgrunn av dette laget en oversikt over hvilke digitale ferdigheter som skal være på plass på hvilket trinn. Her er det verdt å merke seg at mye av fokuset på nettvett, nettmobbing og dømmekraft i samhandling med andre er lagt til tidlige trinn, mens fokuset på ungdomskolen i større grad handler om kildekritikk og det å forstå større juridiske problemstillinger ved internett (Senter for IKT i utdanningen 2012).

2.5 Oppsummering

Jeg har i dette kapitlet sett på hvilke teoretiske perspektiver som ligger til grunn for analysene i denne oppgaven. Ungdom i dag har en rekke digitale enheter og plattformer de kan benytte seg av i hverdagen til kommunikasjon og underholdning. Dette kan skape krevende situasjoner for foreldrene. For å ha kontroll på hva de unge gjør på internett har foreldrene flere teknikker og teknologier de kan benytte seg av. Noen av disse teknikkene (som etterkontroll av logg og filtre) er unike for digitale medier, mens andre teknologier som faste regler og samseing stammer fra reguleringen av lineære medier.

Risiko er noe alle barn og unge møter på internett. Foreldrenes vurdering av risiko blir derfor i større grad en avveining mellom risiko og muligheter. Skal barn og unge rustes for en digital fremtid må de utsettes for risiko før de kan utnytte internetts mange muligheter.

Skolen spiller også en rolle i denne utviklingen og kunnskapsløftet har satt som mål at barn og unge skal inneha en rekke digitale ferdigheter etter ti års skolegang.

3 Metode

Metodiske valg må alltid bestemmes ut i fra problemstillingen man skal undersøke. I denne oppgaven ønsker jeg å belyse hva foreldre med barn i alderen 14 til 16 år tenker om regulering og risiko på nett i tillegg til hvilken rolle de mener skolen skal ha i utviklingen av digital kompetanse. For å undersøke dette har jeg valgt å gjennomføre intervjuer med foreldre og deres tenåringer for å se hvordan medieregulering foregår i hverdagen. I dette kapittelet vil jeg se på hvordan jeg har gått frem for å velge metode, hvilke metodiske utfordringer jeg har møtt på underveis og hvordan mine valg påvirker resultatet.

Mange problemstillinger i humaniora og samfunnsvitenskap kan undersøkes både kvantitativt og kvalitativt. Forskeren må ta stilling til og legitimere sine kunnskapskrav. Ordet ”hvordan” er noe som ofte kommer frem i den kvalitative forskningen. Dorothy E. Smith mener det er viktig å stille spørsmålet *hvordan* i forskning for å få frem hvordan noen gjør eller håndterer noe (Smith i Widerberg 2001, 59). Det eksisterer i prinsippet ingen tolkningsfrie eller teorinøytrale fakta og det er ikke mulig å skille kunnskap fra ”kunnskaperen” (Alvesson og Sköldbberg 1994, 7). Det er derfor viktig å forklare hvordan man har kommet frem til disse faktaene. Et problem mange støter på i forskning er at de fokuserer så mye på prosedyrer og metoder at de glemmer at forskningen i stor grad handler om refleksjon (Alvesson og Sköldbberg 1994, 9).

3.1 Valg av metode

Valget av metode handler i stor grad mer om tradisjon enn refleksjon, og mange velger metode ut i fra normen innen forskningstradisjonen mer enn å velge det som er best for prosjektet (Widerberg 2001, 57). Det å velge riktig metode med tanke på hva man ønsker svar på er essensielt i forskningen. En forskningsmetode beskrives av Vilhelm Aubert som ”et middel til å løse problemer og komme fram til ny kunnskap, men ulike metoder gir ulike svar” (Hellevik 2002, 12, Widerberg 2001, 57). Det er en vanlig oppfatning i dag at valget av metode må gjøres med utgangspunkt i hva og hvem det skal forskes på, og ikke velges ut i fra en abstrakt idé om hva som er best (Alvesson og Sköldbberg 1994, 11). David Silverman (2011) advarer mot at funnene i en studie bare blir artefakter av den valgte metoden (Silverman 2011, 14). Denne oppgaven ønsker å finne ut av hvordan foreldre forholder seg til

problemstillinger rundt internettregulering i hjemmet, sine barns bruk av internett, og digital kompetanse i skolen. For å finne frem til disse holdningene er det behov for dyptgående informasjon om hvordan barn og unge benytter internett i hverdagen og hvordan foreldre regulerer denne nettbruken. I tillegg er det interessant å se på hvordan foreldre forholder seg til de risikoene deres barn møter på internett. For å finne ut av dette er det mest nyttig å benytte seg av kvalitativ metode, i form av intervjuer, for å avdekke hvilke holdninger foreldre har til sine barns nettbruk.

Ordet kvalitet handler om noen eller noens egenskaper eller karakter, mens kvantitet handler om mengden av de samme egenskapene eller karakterene (Widerberg 2001, 15). Den kvalitative forskningen handler derfor om å klargjøre disse egenskapene og karakterene i et fenomen (Widerberg 2001, 15, Silverman 2011, 22). De kvalitative metodene går gjerne ut i fra studiesubjektets perspektiv, mens de kvantitative metodene oftere tar utgangspunkt i hvilke dimensjoner og kategorier forskeren mener skal stå i sentrum (Alvesson og Sköldbberg 1994, 10). Det jeg ser på som det store ankepunktet mot valg av kvantitativ metode i min undersøkelse er det at jeg må sette svarkategorier på forhånd. Det viser seg at det ofte er bedre å studere holdninger i et kvalitativt- fremfor et kvantitativt studie (Silverman 2011, 17). For å komme frem til de holdningene foreldre har om internettregulering og internettbruk ønsker jeg at de skal sette egne ord på erfaringene fremfor å velge mellom definerte kategorier, og dette gjøres best gjennom semi-strukturerte intervjuer. Den enorme veksten i digital kompetanse blant barn i dag har endret maktforholdet i mediereguleringen i hjemmet, og kvalitativ metode med sin eksplorerende natur vil passe godt til en undersøkelse av noe vi ikke har total oversikt over (Syvertsen og Karlsen 2004, 61). Kvalitative undersøkelser ser gjerne på fenomener i den konteksten de oppstår, noe som passer bra overens med medieregulering i hjemmet, særlig med tanke på at informantene får fortelle om sine erfaringer i den konteksten de oppstår i (Silverman 2011, 5).

Det finnes også noen ulemper man som forsker må være bevisst på når man benytter seg av kvalitative metoder. Noen kvalitative prosjekter søker i så stor grad etter en total åpen innfallsvinkel at de mister oversikten over de kontekstene og situasjonene informantene refererer til (Silverman 2011, 18). Noe av kritikken mot kvalitative studier har gått på at studiet ikke gir noe mer enn et utsnitt av en gitt situasjon eller kontekst på et gitt tidspunkt (Silverman 2011, 19). Steinar Kvale og Svend Brinkmann peker på at ”det usikkerhetsmomentet som åpner seg når vi tenker over konsekvensene av kvalitativ forskning

er kanskje det mest komplekse, fordi det er så uforutsigbart” (Kvale og Brinkmann 2009, 91). I denne studien er foreldre og ungdom intervjuet i sine egne hjem for å plassere holdninger og vurderinger i den konteksten hvor de blir foretatt. Samtidig forteller foreldrene om sine egne vurderinger i forbindelse med sine egne ungdommer og ingenting generelt om hvordan foreldregenerasjonen vurderer barn og unges nettbruk. Denne studien har ikke som mål å være statistisk generaliserbar, men kunne si noe om tendenser og holdninger i norske hjem som senere kan være grunnlag for en generaliserbar undersøkelse.

I valget av analyse for denne oppgaven har tidligere forskning på feltet også spilt inn. I norsk sammenheng er Trine Syvertsen og Faltin Karlsens rapport *Medieregulering og foreldre* (2004) et av de mest relevante studiene av hvordan foreldre ser på medieregulering i Norge. De benytter seg av survey-undersøkelse og fokusgrupper for å se på hvordan foreldre stiller seg til forskjellige typer medieinnhold og statlige reguleringsformer (Syvertsen og Karlsen 2004, 9). Jeg er i denne oppgaven er først og fremst interessert i hvordan foreldrene selv driver medieregulering i hjemmet, og med tanke på at det i noen sammenhenger ligger private og personlige resonnementer bak valgene i forbindelse med reguleringen, falt valget på å gjennomføre personlige intervjuer fremfor fokusgruppeintervjuer. Dette fordi det kan være lettere for foreldre og ungdom å være helt ærlige i en situasjon hvor de er alene og ikke står i fare for å bli ”dømt” av andre deltakere i en fokusgruppe.

3.1.1 Kvalitative intervjuer

Formålet med kvalitative intervjuer er i følge Tove Thagaard å få fylldig og omfattende informasjon om hvordan andre mennesker opplever sin livssituasjon, og hvordan de forstår erfaringer og begivenheter i eget liv (Thagaard 1998, 83). Karin Widerberg kaller dette den *unike samtalen* hvor det oppstår en relasjon i denne konteksten og informantene ofte deler personlige resonnementer (Widerberg 2001, 16). Forskningsintervjuet blir derfor i følge Kvale og Brinkmann en ”byggeplass for kunnskap” (Kvale og Brinkmann 2009, 72). Pierre Bourdieu (1999) peker på at det som forsker er viktig å ha den største respekt for sine objekter og være bevisst på ”de uendelige subtile strategier som sosiale aktører utfolder i sin alminnelige livsførsel” (Bourdieu og Ferguson 1999, 607). God intervjubasert forskning handler derfor om mer enn bare å kunne de teoretiske aspekter, det innebærer også personlig skjønn for å avgjøre hvilke teknikker som skal brukes til en hver tid (Kvale og Brinkmann 2009, 103). Kunnskapen om feltet skapes i skjæringspunktet mellom intervjueren og den

intervjuedes synspunkter og derfor er god dialog svært viktig i kvalitative intervjuer (Kvale og Brinkmann 2009, 137). For å få til en god dialog om dette emnet er det viktig å være bevisst det teknologiske kunnskapsgapet som kan oppstå mellom forsker og informant. Jeg valgte å utforme intervjuguiden uten fremmedord og teknologiske begreper for å få frem de holdningene foreldre og barn har, fremfor en vurdering av hvor stor teknologisk kompetanse de har.

Den intervjuformen som passet best til denne undersøkelsen viste seg å være det semistrukturerte intervjuet. Bakgrunnen for dette er et ønske om å få med alle de viktigste momentene samtidig som intervjusituasjonen skal være åpen for å kunne følge informantens resonnementer (Widerberg 2001, 88). Kvale og Brinkmann beskriver denne intervjuformen som det ”semistrukturerte livsverdensintervjuet”, som ”søker å innhente beskrivelser av den intervjuedes livsverden med henblikk på å fortolke betydningen av de beskrevne fenomenene” (Kvale og Brinkmann 2009, 137). Formen er ganske åpen med en liste over temaene som skal dekkes og forslag til spørsmål. Faren med denne intervjuformen er at informanten kan bli ”sittende fast” på et bestemt tema, mens forskeren ønsker å gå videre. Det er derfor viktig å være forberedt på at man av og til må styre intervjuet og avbryte informanten (Widerberg 2001, 89).

Mine intervjuer ble strukturert rundt temaene daglig bruk av digitale medier, regulering, privatliv, og digital kompetanse. Intervjuene med foreldre og intervjuene med ungdom var strukturert rundt de samme temaene, men ordlyd og fokus ble endret mellom intervjuene slik at de passet til informantens antatte kunnskapsnivå. Jeg har operasjonalisert problemstillingene mine ved å stille spørsmål om hvordan foreldrene regulerer sine barns nettbruk og hvilke risikoer på internett de identifiserer. Jeg har senere satt dette i sammenheng med barnets kjønn og foreldrenes tekniske kompetanse for å se om det er en sammenheng.

3.2 Utvalg og rekruttering

Formålet med dette prosjektet er å undersøke hvordan foreldre regulerer sine barns bruk av internett og hvilke tanker de gjør seg om de risikoene deres barn kan møte på internett i hverdagen. Stanley Hall (1904) var spesielt opptatt av en avgrenset livsfase fra 14 til 24 år som han anså for å være veldig viktig for den fysiske og kognitive utviklingen (Drotner

1999b, 13). Mange av Halls teorier vil i dag fremstå som relativt utdaterte, men han gjorde noen observasjoner blant ungdom som er blitt bekreftet gjennom moderne forskning (Arnett 2006, 187). De to aspektene ved denne utviklingen som er mest viktig for min oppgave er utviklingen av og forståelsen for resonnementer, og det faktum at ungdom i større grad blir sensasjons-søkende og ”får glede av sensasjoner i seg selv” (Hall 1904b, 314, 1904a, 2). En tendens Hall også fant, som sett i sammenheng med oppvekst og medier fortsatt er relevant i dag, er hvordan barn og unge vender seg mot jevngamle og eller likesinnede fremfor egen familie i søken etter spenning og underholdning (Hall 1904b, 84, Arnett 2006, 189). Dette viser at ungdom alltid har søkt mot risiko og likesinnede og at foreldrene får en mindre fremtredende rolle. I en rapport fra 2004 tar Syvertsen og Karlsen for seg foreldre med barn i alderen 4-12 år og hvordan de opplever regulering fra stat og bransje (Syvertsen og Karlsen 2004, 10-11). Samtidig finnes det flere statistikker som tar for seg hvordan barn og unge bruker digitale medier, og alderskategoriseringen i disse undersøkelsene sammen med Halls beskrivelse av ungdom gjør at jeg i denne oppgaven velger barn i 9.- og 10.-klasse (14 til 16 år) og deres foreldre som informanter til min undersøkelse.

I oppstarten av prosjektet var planen å gjøre et strategisk utvalg av foreldre med barn i samme alder. Bakgrunnen for dette var tilgangen på informanter som var villige til å stille opp. Det var hensiktsmessig å benytte seg av Barbara Gentikows (2005) snøballmetode og det ble tatt kontakt med personer i egen omgangskrets som selv tok kontakt med bekjente og etter noen uker var et utvalg informanter på plass (Gentikow 2005, 80). Strategisk utvalg og snøballmetoden har sin styrke i å få et utvalg med noen spesifikke egenskaper. De spesielle egenskapene til informantene i denne oppgaven, foreldre med barn i 9. og 10. klasse, er så generelle at det vil styrke oppgaven hvis utvalget blir mer tilfeldig. I samråd med veileder gikk jeg bort fra det originale utvalget og tok kontakt med skoler pr. mail for å få et mer tilfeldig utvalg. Gjennom to omganger fikk jeg ingen positive svar fra skoler i Oslo og omegn. Jeg hadde i første omgang valgt ut skoler som har utmerket seg i sitt arbeid med digitale læringsformer. Disse skolene fant jeg gjennom korrespondanse med Senter for IKT i skolen. Jeg antok etter første runde at jeg hadde valgt feil tidspunkt for kontakt med tanke på at det var rett før jul og forsøkte meg på nytt i januar, men fikk ingen positive svar.

For å få kontakt med informanter valgte jeg derfor å kontakte en skole jeg selv hadde kontakter på. Her hadde jeg et bredere kontaktnett av lærere og administrasjon, noe jeg håpet skulle hjelpe meg på veien. Skolen var positiv og i løpet av kort tid fikk jeg tilgang til en

klasse på 10. trinn. Jeg besøkte skolen i februar og presenterte prosjektet, men responsen i dagene som fulgte var svært dårlig. Etter ny korrespondanse med kontaktlæreren ble vi enige om at hun skulle purre på sin klasse i tillegg til at alle andre elevene i 10. klasse også skulle få invitasjonen. Det hadde da blitt levert ut i underkant av 200 invitasjoner på denne skolen. Responsen var fortsatt like dårlig, og jeg fikk kun ett svar på invitasjonen. Jeg valgte da å gå tilbake til snøballmetoden gjennom den ene familien som svarte på invitasjonen og egen omgangskrets. I underkant av 30 nye familier ble kontaktet og syv av disse takket ja til invitasjonen. Totalt ble det da åtte familier i undersøkelsen og 23 informanter fordelt på 16 intervjuer. Informantene mine er da som følger:

Tabell 2: Liste over informanter

Foreldre				Ungdom	
Nr.	Yrker Mor/Far	Alder Mor/Far	Antall barn	Kjønn	Alder/Klasse
1.	Finans/Håndverker	47/49	2	Jente	15/10.
2.	Psykiatri/IT	38/39	3	Jente	14/9.
3.	Salg/Politi	44/46	3	Jente	16/10.
4.	Salg/Finans	48/45	1	Jente	15/10.
5.	Finans/Håndverker	46/52	1	Jente	14/9.
6.	Finans/Lærer	47/51	3	Gutt	16/10.
7.	Lærer/IT	44/49	3	Gutt	15/10.
8.	Lærer/IT	44/45	3	Gutt	15/9.

Blant foreldrene er de fleste i midten av 40-årene, men i en av familiene er begge foreldrene i 30-årene. Alle ungdommene i undersøkelsen er i alderen 14 til 16 år fordelt på to 14-åringer, fire 15-åringer og to 16-åringer. Alle informantene er fra samme kommune, en liten norsk by med ca. 15000 innbyggere. Jeg har valgt å anonymisere informantene slik at de kan prate fritt om hvilke holdninger de har til bruk av internett og hvordan skolene håndterer denne bruken. Alle familiene tilhører i stor grad den samme samfunnsgruppen av middelklassen, noe som kan påvirke resultatene.

3.3 Gjennomføring og analyse

Etter valg av analytisk- og innsamlingsmetode, gjenstår valg av analytisk teknikk. Det finnes ingen forutbestemte teknikker for analyse av et spesifikt sett med kvalitative data og

forskeren må derfor gjøre noen kloke valg på veien mot en god analyse (Silverman 2011, 5). Analysene i kvalitative metoder bør følge noen gjennomtenkte teknikker i interaksjonen med det empiriske materialet. Hele forskningsprosessen er egentlig en eneste lang analyseprosess, og den eksplisitte analysen er bare en liten del av det hele (Widerberg 2001, 166).

3.3.1 Erfaringer fra intervjuene

Jeg forsøkte meg tidlig på et pilotintervju og lærte gjennom det at jeg måtte ta det mer med ro mellom spørsmålene, spesielt i intervjusituasjonen med barn. Bakgrunnen for dette pilotintervjuet var hovedsakelig for å få testet intervjuguiden, men det fungerte samtidig som en øvelse i det å gjøre et kvalitativt intervju. Hvis en ikke har gjort det tidligere, kan det være greit å bare kaste seg ut i det og gjøre et forsøk (Kvale og Brinkmann 2009, 107). En viktig erfaring jeg gjorde meg gjennom pilotintervjuet, var hvor krevende det kan være å intervju barn og unge. Jeg hadde i for liten grad tilpasset spørsmålene til den aldersgruppen jeg skulle intervju, og endte opp med å få svært korte svar. Spørsmål som allerede viser seg å være vanskelige for voksne kan vise seg å være enda mer kompliserte for barn og unge (Kvale og Brinkmann 2009, 158). Etter å ha revidert intervjuguiden gikk jeg til intervjuene med mer selvtillit, både med tanke på situasjonen og intervjuguiden.

Alle intervjuene, bortsett fra et, ble gjort hjemme hos informantene, noe som i tillegg til selve intervjuene skaper en fin kontekst hvor hverdagen de forteller om finner sted. Det siste intervjuet ble av praktiske årsaker gjort på arbeidsplassen til far i familien. Foreldrene hadde ofte gjort seg noen tanker på forhånd om hvordan de regulerer, eller mangel på regulering, av internettbruk i hjemmet. Noen av foreldrene hadde også tatt en samtale med det aktuelle barnet og spurt om hvordan de selv opplever hverdagen på internett. Jeg fikk ikke inntrykk av at dette på noen måte hadde påvirket verken barnet eller foreldrene i deres svar underveis i intervjuene. For å få en så lik situasjon som mulig valgte jeg å intervju foreldrene først i alle åtte familiene. De unge i familien fikk ikke overvære foreldrenes intervju slik at de ikke kunne bli påvirket av hvordan foreldrene svarte. Det samme gjelder for intervjuene av ungdommen, noe foreldrene aksepterte.

Jeg har i stor grad utformet spørsmål som oppfordrer foreldrene til å beskrive egen digital hverdag og hvilke problemstillinger de møter i egen og sine barns hverdag med internett. Foreldrene klarte i større grad selv å reflektere over disse problemstillingene, men det tok

noen intervjuer før jeg fikk selvtilliten på plass i møtene med ungdom. Underveis i prosessen lærte jeg å ta i bruk de første minuttene av samtalen med ungdommen til å skape en god kontakt ved å prate om helt andre ting enn det intervjuet skulle handle om. Her ble det snakket om alt fra fotball til tv-serier, og hvordan det er å være student.

3.3.2 Transkribering

Det finnes flere teknikker når det kommer til transkribering av intervjuer. Den viktigste etiske avveiningen er å sørge for å beholde informantens konfidensialitet gjennom transkriberingen av intervjuet (Kvale og Brinkmann 2009, 81). Jeg sørget for å komme i gang med transkripsjonen så fort det lot seg gjøre etter intervjuene. Da de fleste intervjuene ble gjort på kveldstid, valgte jeg å starte morgenen etter og alle intervjuene er transkribert dagen etter de ble gjort mens jeg fortsatt hadde dem friskt i minne. I tillegg til dette hadde jeg noen notater som jeg gjorde meg rett etter hvert intervju, og som ble et fint supplement i transkripsjonsprosessen. Kvale (i Gentikow) sier at idealintervjuet tolkes mens det pågår, og mine notater bestod av disse umiddelbare tankene jeg gjorde meg underveis (Gentikow 2005, 114). Jeg valgte å transkribere all tale, inkludert de gangene de sporet av, for å få en helhetlig samtale. Bordieu kaller den informasjonen som går tapt i denne prosessen for *tapt i transkripsjonen* (Kvale og Brinkmann 2009, 187). Bakgrunnen for dette valget var å beholde de kontekstuelle rammer som ble skapt i intervjuet. Et annen viktig poeng var å få meningene frem på ungdommens eget spontane språk.

En følge av at jeg valgte å transkribere all samtale var at jeg etter transkripsjonen satt igjen med veldig mye tekst og møtte dermed på det Kvale og Brinkmann kaller *1000-sidersspørsmålet* (Kvale og Brinkmann 2009, 197). For å få oversikt over alt materialet valgte jeg derfor å kode det etter noen kategorier og om disse var til stede eller ikke, for å få oversikt over materialet.

3.3.3 Temasentrert analyse

Jeg har valgt å i liten grad fokusere på idealtyper og portretter, men i større grad se på enkelte temaer og sammenhengen mellom disse både innad i familiene og på tvers av dem. Et viktig valg en må ta tidlig i prosessen er om forskeren vil være interessert i intervjupersonene som personer eller kun det intervjupersonene kan lære forskeren om det aktuelle temaet (Widerberg 2001, 59). Det er også et spørsmål om det er betydningen av hvordan

informantene uttrykker seg eller innholdet i uttrykket som er viktig (Thagaard 1998, 110). Formålet med denne oppgaven er å fortelle hvordan foreldre ser på bruk av internett og regulering av denne bruken, og det ble derfor naturlig å basere analysene på funn fremfor å definere analysene på forhånd. Jeg samlet derfor informantenes tanker og beretninger om bestemte temaer og sammenlignet disse for å se etter mønstre i hvordan foreldre og ungdom tenker om internett og risiko. Det er i denne prosessen viktig å være klar over at når utsnitt av tekster trekkes ut og sammenlignes så blir de tatt ut av sin opprinnelige kontekst, og det er derfor viktig å sette det inn i den sammenhengen teksten i utgangspunktet var en del av (Thagaard 1998, 153).

I mine intervjuer var følgende temaer i hovedfokus: reguleringsmetoder, risikovurderinger og skolens rolle. Når forskeren skal velge temaer for analyse, kan man gå frem på tre prinsipielt forskjellige måter: empirinær tilnæringsmåte, teorinær tilnæringsmåte eller ta utgangspunkt i framstillingsformen (Widerberg 2001, 127). Det vil i dette prosjektet bli brukt en empirinær tilnæringsmåte til undersøkelsen. Temaene er hentet fra empirien, men deler av temaene blir også ”uttrykt i mer teoretiske begreper” som vil si at det teoretiske grunnlaget for undersøkelsen legges på materialet (Widerberg 2001, 127). Teorien vil da kunne vise de sammenhengene og forholdene som ikke blir eksplisitt sagt i empirien. Denne studien er ikke statistisk generaliserbar, men den kan trekke frem tendenser blant internettreguleringen i norske familier, og er derfor viktig ved at den kan peke på interessante fenomener som en kvantitativ studie senere kan undersøke.

3.4 Reliabilitet, validitet og generaliserbarhet

For å bedømme kvaliteten gjennom forskningens troverdighet, styrke og overførbarhet opererer en innen ofte med begrepene reliabilitet, validitet og generaliserbarhet (Kvale og Brinkmann 2009, 246). Reliabiliteten handler om forskningsresultatene konsistens og troverdighet. Spørsmålet blir derfor ”om resultatet kan reproduseres på andre tidspunkt av andre forskere” (Kvale og Brinkmann 2009). Avgjørelser og teknikker som spiller inn på reliabiliteten er blant annet om det stilles ubevisste ledende spørsmål og hvordan transkripsjonen blir gjennomført (Kvale og Brinkmann 2009, 250). Jeg har både transkribert og kodet alt materialet selv, og jeg valgte å transkribere alt materiale for å ikke utelukke noe. Et problem ved å forske på samfunnsfenomener er at de ofte er i endring, og min egen oppgave viser at de holdningene og det bruksmønsteret jeg ser på er i konstant endring.

Validiteten viser til materialets gyldighet i forhold til å svare på problemformuleringen (Grønmo 2004, 221). Mine problemstillinger tar for seg hvordan foreldre og ungdom vurderer risiko på internett, hvordan regulere denne risikoen, og hvilken jobb skolen skal gjøre i denne prosessen. For å få svar på disse spørsmålene måtte jeg derfor oppsøke foreldre og ungdom og få klarhet i hvilke holdninger de har til disse prosessene, og se på disse holdningene i lys av statistikk og teori på feltet. Jeg har ingen garanti for at foreldrene gir det hele og sanne bildet av sine egne holdninger, og må være bevisst på at enkelte kanskje ønsker å gi et bedre bilde av egen oppdragelse enn det som egentlig er sant.

Denne undersøkelsen forteller om holdninger, vaner og betraktninger blant foreldre med barn i en bestemt aldersgruppe. Resultatene vil derfor ikke kunne overføres til andre grupper av verken barn eller foreldre. Formålet er å si hvordan en bestemt gruppe foreldre med barn i en bestemt alder forholder seg til sine barns internettbruk, og hva som bekymrer dem. Resultatene kan gi en pekepinn på hvordan foreldre håndterer den svært raske utviklingen innen bruk av sosiale medier, og internett generelt. Med formål om å høyne oppgavens reliabilitet og validitet er intervjuguider og informasjonsskriv vedlagt i tillegg til at den metodiske tilnærmingen er nøye beskrevet. Dette vil gjøre det mulig å følge den prosessen prosjektet har vært gjennom, og bidra til høy grad av transparens (Gentikow 2005, 163).

3.5 Etske dilemmaer og avgjørelser

Gjennom en masteroppgave, og annen forskning, vil det være en rekke etiske dilemmaer forskeren må ta stilling til. ”De fire usikkerhetsområdene vedrørende informert samtykke, fortrolighet, konsekvenser og forskerens rolle kan brukes (...) som etiske påminnelser om hva man skal se etter i praksis når man utfører intervjuforskning” (Kvale og Brinkmann 2009, 93).

Det er viktig å være ærlige mot informantene når det gjelder prosjektets siktemål og oppbygning. Forskeren må ikke bare ta ansvar for kunnskapen som produseres, men også hvordan den produseres (Widerberg 2001, 84). I forbindelse med førstegangskontakten med informantene sendte jeg med et informasjonsskriv (se vedlegg) hvor jeg redegjorde for prosjektets overordnede formål og design, samt hvilke gjensidige forpliktelser som gjelder. Det samme skrevet fikk skoleelevene, og de ga selv samtykke, i tillegg til at foreldrene også ga samtykke på vegne av dem. Kvale og Brinkmann (2009) skriver at det er viktig å være

bevisst på hvem som skal gi samtykke når det er snakk om skolebarn (Kvale og Brinkmann 2009, 89). Det kan diskuteres om det er riktig med full åpenhet om formål og design før intervjuet gjennomføres eller om dette vil påvirke informantenes svar. I dette prosjektet må jeg være bevisst på om foreldrene forsøker å fremstille regulering og sin interesse for barnas nettbruk til noe bedre enn det i realiteten er. Grunner for dette kan være å fremstille familien som ”perfekt” og overdrive egne datakunnskaper. Et annet aspekt ved å intervju foreldre og barn er spørsmålet om hva foreldrene skal få vite om barnas intervju (Kvale og Brinkmann 2009, 90). Jeg har i mitt prosjekt valgt å la foreldrene få se intervjuguiden som benyttes i intervju av barna hvis de ønsker, men selve intervjuet blir gjennomført uten at foreldrene er til stede.

Gjennom arbeidet med et forskningsprosjekt skaper og utvikler forskeren hele tiden et helhetlig bilde av det fenomenet eller de personene en forsker på. Dette bilde kan ofte være noe annet eller større enn det som kan belegges gjennom intervjuer (Widerberg 2001, 130). Summen av det en informant sier kan tolkes på en annen måte enn det en kan få ut av det transkriberte materialet. Denne helhetsforståelsen er noe en må være bevisst på og det kan være nyttig å se for seg hva man ønsker å formidle, og ikke bare fokusere på delene til en hver tid (Widerberg 2001, 132).

3.6 Oppsummering

Dette kapittelet har sett på hvilke metodiske dilemmaer og avgjørelser jeg i arbeidet med oppgaven har måttet ta stilling til. Det er også gjort noen betraktninger rundt hvordan slike avgjørelser kan påvirke resultatene av en slik intervjuundersøkelse. Intervjuene ble gjort hjemme i trygge og kjente omgivelser for informantene, samtidig som dette gjorde at intervjuet fant sted i den konteksten der holdningene oppstår. Etter transkripsjon, organisering og koding av materialet gikk jeg i gang med analyse. De 3 neste kapitlene gjengir denne analysen.

4 Regulering og risiko – en kamp mellom generasjoner

Gjennom å intervjuer familier om hvordan de opplever den digitale hverdagen har jeg fått bekreftet at mange av de antakelser som gjøres om familier i den digitale hverdagen stemmer. Det kan virke som foreldre sliter med å henge med i den enorme tempoet utviklingen går i. De unge reflekterer i ganske liten grad over risiko på nett, og i hvilke valg foreldrene har gjort for å kontrollere hva de gjør og for å beskytte dem mot eventuelle farer. Den aldersgruppen jeg har valgt å fokusere på i dette prosjektet er blant de første som har hatt utstrakt tilgang til internett og sosiale medier gjennom hele oppveksten. De kjenner ikke til en tid uten bredbånd og konstant oppkobling, og kan knapt huske en tid uten Facebook og smarttelefoner. Dette innvirkinger stort på hvordan de opplever bruk og regulering av internett i hverdagen. Som følge av dette er det mye som tyder på at vi ser en generasjonskløft basert på digital kompetanse mellom foreldre og barn som kanskje er større enn noe teknologisk paradigmeskifte tidligere i historien. Dette kapitlet vil ta for seg den første underproblemstillingen og vil se på hvordan ungdommens tekniske kompetanse sammenlignet med sine foreldre slår ut i regulering og bruk av digitale medier.

4.1 Informantenes digitale hverdag

Alle informantene har tilgang til internett både på mobil og data i hjemmet. I alle 8 familier har også den aktuelle ungdommen jeg har intervjuet tilgang på egen datamaskin. Alle ungdommene har også tilgang på smarttelefon og det er mye som tyder på at den får en større og større rolle i den daglige internettbruken blant ungdom. De unge påpeker noe av det samme ved at de alle mener bruken av internett og sosiale medier har endret seg veldig som følge av at de fikk smarttelefon.

”Den eneste bruken hun har hatt av pc det siste året har vært litt i forbindelse med skolearbeid og spesielt med tanke på word og excel. Utover det har det ikke vært noe behov”
(Far (52) om sin datters (14) bruk av pc)

”Alt er mye mer lett tilgjengelig nå. Nå har jeg jo smarttelefon som jeg bare kan gå på nett med hele tiden”
(Jente 16 år)

Sosiale medier spiller en stor rolle i den daglige bruken av internett, og gjennom intervjuene med ungdom har jeg registrert at flere av dem skiller mellom sosiale medier og ”internett”. Dette illustrerer hvor integrert del av hverdagen sosiale medier har blitt for ungdom. På spørsmål om ungdommens nettbruk, var det kun to av de unge informantene som tok med bruk av sosiale medier når de skulle beskrive sine daglige internettvaner. Mange av de unge forteller at de faktisk tilnærmet aldri benytter seg av internett til noe annet enn sosiale medier, med unntak for internettsøk og nettsteder de må inn på i forbindelse med skolen:

”jeg bruker det egentlig ikke så mye mer for jeg har gått over til telefon fordi det er mye lettere å bruke, er mer praktisk, lettere å ta med seg og sånn.”

(Jente 15 år)

En annen interessant faktor som gjelder alle informantene er at det kan se ut som at det er en nedgang i bruk av tradisjonelle datamaskiner i hverdagen. Denne tendensen finner jeg ikke igjen i statistikkene, men nye tall kan tyde på at bruken har stagnert. Norsk mediebarometer for 2014 viser at tid brukt på datamaskin i hjemmet har stått stille fra 2013 til 2014 blant elever i ungdomskolen (Vaage 2015, 55). Tilgangen på applikasjoner gjennom smarttelefoner og nettbrett kan i dag erstatte tilnærmet all bruk av tradisjonelle datamaskiner.

I tidligere studier av foreldres regulering av barn og unges mediebruk har mye av internettreguleringen kretset rundt den etablerte ”stuemaskinen” som de fleste hjem i Norge hadde for ca. 10 år siden (Livingstone 2002, 138). Det var ingen stasjonær datamaskin i fellesrom i noen av de hjemmene jeg besøkte i forbindelse med denne undersøkelsen. I kun to av familiene eksisterte det stasjonære datamaskiner i det hele tatt. I den ene familien stod denne på et kontor, mens det var fars egen maskin i den andre familien. Sistnevnte var også den eneste familien som refererte til noe ”felles datamaskin” i beskrivelsen av den digitale hverdagen i hjemmet:

”Vi har to bærbare, hvor den ene strengt tatt står der den står. Det er på en måte fellesmaskinen som står på kjøkkenet. Så har jeg en stasjonær maskin på det såkalte gutterommet i kjelleren.”

(Far (38) til jente på 14 år)

”Det har vært det tidligere, ofte i loftstua, for der hadde vi stasjonær til å begynne med når barna var små. En som var lett tilgjengelig som vi kunne gå og titte på og det var et prinsipp, vi sa at ingen av barna skulle få ta med pc inn på rommet sitt. Og jeg skal ærlig innrømme at

jeg var veldig rigid på eldstemann, han fikk aldri noe spill over aldersgrensen heller så han fulgte jeg veldig nøye med på. Så glipper det litt på nummer to og tre merker jeg.”

(Mor (44) til gutt på 16)

Det at stuedatamaskinen i stor grad har forsvunnet påvirker naturligvis hvor tett foreldre kan følge opp den daglige bruken av internett hos sine barn:

”Mor: Vi var strenge på nettbruk med de to eldste.”

”Far: Var vi det?”

”Mor: Ja, det var jo en time om dagen, vi var veldig strenge på det og både når det kom til data og tv spill for *****, for hun kunne fort sitte i fem timer.”

”Far: Ja, men det må ha vært før de fikk smarttelefoner for etter det har vi ikke hatt mulighet til å kontrollere det. Nå går de bare på rommet sitt hvis de vil være på nettet alene.”

(Mor (44) og far (46) til jente på 16)

Stuedatamaskinen har vært en svært viktig faktor i flere tidligere studier av regulering av barn og unges nettbruk. Det å sitte sammen med sine barn, eller holde et øye med hva de gjorde på internett og på datamaskinen generelt, var mye lettere i en tid hvor det kun eksisterte én maskin i huset. I de største familiene jeg har besøkt var det både 10 og 15 enheter med internetttilgang noe som gjør felles bruk til en mye større utfordring. Når en stor andel av disse enhetene i tillegg er mobile blir utfordringen enda større. Dette støttes opp av tall fra Medietilsynets Barn og medier fra 2014 hvor kun 2 prosent av respondentene svarer at de ofte bruker mobilen sammen med foreldre eller andre voksne (Medietilsynet 2014a, 25). En erfaring jeg har gjort meg er at dette ikke lenger kun gjelder bruk av datamaskin i stue eller andre fellesrom, men bruk av datamaskin generelt. Flere av de unge informantene kan fortelle at de nesten aldri benytter seg av tradisjonell datamaskin i hverdagen, inkludert bærbar pc på eget rom. De fleste benytter seg stor sett av mobiltelefon og eventuelt nettbrett i de husstandene der dette var tilgjengelig. Tønnessen påpeker at inntoget av mobiltelefonen blant ungdom har skapt en ny form for frihet og mobilitet som utfordrer foreldrenes kontroll (Tønnessen 2007, 41) Her eksisterer det noen forskjeller på bruk mellom gutter og jenter, noe jeg kommer tilbake til senere. En av informantene mine, ei jente på 14 år, beskriver den daglige bruken sin slik:

”Fronter og innleveringer, og telefonen bruker jeg egentlig sånn hele tiden til å følge med både på Instagram og sånne, meldinger og sånn.”

(Jente 14 år)

Og på spørsmål om denne bruken har endret seg de siste årene:

”Ja, for jeg fikk telefon for to år siden så etter det har jeg brukt det ganske mye, så ja. Jeg har liksom fått sosiale medier. Som jeg bruker ganske mye.”

(Jente 14 år)

Blant foreldrene er det forskjellige syn på om den økte bruken av telefon betyr økte risikoer eller om det begrenser hvilke farer de kan møte på internett. Noen av foreldrene har støtt på tilfeller der telefonen blir benyttet på lik linje med datamaskinen og tilgangen til uønsket materiale som pornografi og vold er like lett tilgjengelig der som på tradisjonelle datamaskiner. Andre foreldre i undersøkelsen, som i større grad ser på spill og tidsbruk som en av de store risikoene, ser på telefonene som et mer kjærkomment avbrekk fra den mye mer konsentrerte bruken i forbindelse med tradisjonell datamaskin.

”Ja, men nå syns jeg smarttelefonene og datamaskinene liksom har kommet samtidig og da.. Jeg ser jo at hvis podens datamaskin har vært nede eller sluttet å fungere så er ikke jeg raskest med å reparere den. Det går helt fint. Men da tyr han til smarttelefonen sin.”

(Mor (44) til gutt på 16)

4.2 De unges holdninger til regulering og risiko

De fleste unge informantene kunne ikke identifisere konkrete former for regulering foreldrene hadde benyttet seg av i oppveksten som var spesielt rettet mot internett. Det finnes nok flere forklaringer på dette og mange faktorer spiller inn, men noe som gikk igjen i mange av intervjuene var at foreldrene lager regler basert på samme retorikk som ved regulering av tradisjonelle medier. Det handler fortsatt i stor grad om hvor mange timer de unge sitter foran en skjerm, og hvor mye frisk luft de får. De mulighetene nye digitale medier gir med tanke på regulering, som etterkontroll av logger og sperring av innhold, blir i liten grad brukt. På spørsmål om hvordan de begrunner reglene de har i huset svarte et av foreldrepårene:

”Mor: Tidsbruk og ikke få vært ute i lufta og bevege seg litt istedenfor å sitte på.”

”Far: Ja, hvis vi har hatt noen restriksjoner på det så går det på at du blir sliten i hodet av å se på den skjermen for lenge og da må du bevege deg, eller gjøre noe annet, men det har som regel ikke vært noe stort problem hos oss.”

”Mor: Nei, for ho klarer å koble av selv”

(Mor (47) og far (49) til datter på 15 år)

Dette er en tankegang som går igjen hos mange. Ofte beskrives det ganske enkelt som ”ut og opp i trærne”. Det kan være flere forklaringer på dette, men det er ting som tyder på at det kan være en kombinasjon av at foreldre føler de kommer til kort rent teknisk, samt at det er

vanskelig å forstå og identifisere de reelle farene barn og unge står ovenfor på internett. Det kan virke som at det er lettere å regulere håndfaste ting som aldersgrenser og tidsbruk. Når foreldrene blir stilt spørsmål om hvilke farer de identifiserer på internett er det tydelig at de, gjennom media eller saker på skolen og i omgangskretsen, er klar over mange av de farene ungdommen selv trekker frem på internett. Det har skjedd mye de siste 11 årene, men disse funnene stemmer godt overens med tidligere funn fra blant annet Trine Syvertsen og Faltin Karlsen. I deres studie av foreldre og medieregulering kom det frem at foreldre tilbake i 2004 ikke så på internett som en like stor trussel som lineære medier (Syvertsen og Karlsen 2004, 60). Det er ting som tyder på at foreldre i større grad er blitt bevisste på de farene barn og unge møter på internett, men det kan se ut som at de fortsatt ser på farene med akkurat samme øyne som de farene som finnes i forbindelse med lineære medier. Dette er naturlig med tanke på at de selv vokste opp med tradisjonell regulering av lineære medier.

Blant mine informanter identifiserer mange av ungdommene farer på internett, men de har i liten grad reflektert over det. Derimot ser det ut til at de i mye større grad er redd for å gjøre noe som i deres gjeng ikke blir sett på som sosialt akseptert, eller ikke følger de sosiale koder som eksisterer på sosiale medier. Dette har blant andre Amy Nathanson trukket frem tidligere ved å påpeke at når ungdom kommer i en viss alder så er det i større grad jevnaldrende og likesinnede som dikterer hva som er riktige sosiale koder (Nathanson 2001a, 267). Flere av ungdommene trekker frem mobbing som den eneste store trusselen de identifiserer på nettet.

”Det er jo en del mobbing på nett, men det er ikke noe jeg har opplevd. Men det er vel ikke noe vi har snakket om hjemme som jeg kan huske. På skolen er det ganske fokus på det. Men det virker som at mobbing er litt sånn av moten. Det er ikke noe som folk syns er veldig kult lenger.”

(Gutt 15 år)

Det viser seg at fra barnas synspunkt så er fortsatt foreldre i stor grad opptatt av tradisjonelle risikoer fra tidligere lineære medier i møtet med internett. Alle de unge i undersøkelsen oppgir at de på et tidspunkt har hatt regler for tidsbruk på internett. Flere har også hatt en samlet sum med tid som barna har fått bruke på internett i løpet av en dag. Nyere statistikk viser at det fortsatt er tid brukt på alle digitale plattformer som i størst grad bekymrer foreldre. Dette kommer blant annet frem i Medietilsynets Barn og Medier hvor flertallet av barn og unge oppgir at det er tidsbruk som skaper uenighet og konflikt i hjemmet (Medietilsynet 2014a, 75).

4.2.1 Selvstendige og private barn

Alle de unge informantene jeg har intervjuet i forbindelse med denne studien uttaler at de setter stor pris på den graden av frihet og selvstendighet de har fått av foreldrene sine. Flere mener at det både har gjort dem til flinkere brukere av digitale verktøy, samt at det har fått dem til å utvikle en mer kritisk sans ovenfor de risikoene og problemene de kan møte på internett. Det er ting som tyder på at denne selvstendigheten kommer som følge av manglende kunnskaper blant foreldrene, men dette kan jeg ikke si for sikkert ut i fra mitt materiale. Noen foreldre ga inntrykk av at de var tilhengere av mye frihet, og så på det som den foretrukne formen for oppdragelse i forhold til bruken av digitale medier. Andre foreldre har gitt uttrykk for at de skulle ønske at de kunne mer for å følge opp sine barn bedre i hverdagen. Fellesnevneren her er at reguleringen av konkrete medier og plattformer blir gjort i det de unge kommer til dem med et problem.

Barna selv begrunner denne selvstendigheten i eget privatliv. De fleste jeg har intervjuet mener at foreldrene ikke trenger å følge med på hvordan de opptrer i sosiale medier. Samtidig forteller de at de ikke har noe behov for å skjule noe, så de viser gjerne foreldre hvordan de opptrer i sosiale medier. Det eneste kravet alle de unge informantene har trukket frem er at det skal foregå på deres premisser. En tendens som gikk igjen i intervjuene var det faktum at bruken av Facebook er nesten helt borte. De fleste ser på det som et sted å ha kontroll på bursdager og invitasjoner til hendelser. Det å bruke Facebook til åpen kommunikasjon ser ut til å være tilnærmet helt borte. Meldingsfunksjonen benyttes fortsatt i stor grad for å holde samtaler med en eller flere personer på lik linje med vanlige tekstmeldinger.

En annen forklaring på hvorfor ungdommene i min undersøkelse i så stor grad verdsetter privatliv i sosiale medier kan se ut til å være frykten for å bli satt i en vanskelig situasjon gjennom at foreldrene får se hva andre publiserer i sosiale medier. Dette er forklaringen til ei jente på hvorfor hun har en privat Instagram-profil:

”Nei, egentlig ikke, men den ene Instagram-brukeren min er jo hvor jeg følger andre ungdommer og de legger kanskje ut litt drøye ting noen ganger så jeg er ikke så veldig glad for at de står over meg når jeg er på mobilen liksom, men det jeg legger ut er ikke så viktig at de ikke skal se for jeg legger ikke ut så mye spesielt. Det er jo folk som drikker og ja sånne ting som jeg ikke driver med. Fordi hvis de kjenner de eller vet hvem de er så er jeg litt redd for at de skal gå videre med det. De vet jo sikkert ikke at det kommer fra meg da, men da blir jo den personen satt i en vanskelig situasjon på en måte og jeg også.”

(Jente 14 år)

Dette er et dilemma noen av foreldrene også var klar over. Det som var interessant blant mine informanter, var at forskjellige familier hadde møtt dette dilemmaet fra forskjellige posisjoner. En av familiene kjenner til ei venninne av datteren som legger ut utfordrende bilder i sosiale medier. Dette hadde resultert i en debatt i hjemmet om hvorvidt foreldrene burde si fra til foreldrene til denne venninnen, noe de valgte å ikke gjøre. En annen familie ble kontaktet av foreldrene til ei annen jente med beskjed om at den aktuelle familiens datter hadde lagt ut noen uheldige bilder i sosiale medier. I denne situasjonen la datteren frem alt hun hadde publisert i sosiale medier og det ble konkludert med at det ikke var noe farlig:

”Vi fikk et hint en gang om at noen hadde sett noe som kanskje ikke var så heldig at vår datter hadde liggende på digitale medier og da hadde vi en liten koseprat og så fikk jeg se gjennom alle bildene hun hadde på telefonen sin. Så jeg fant bildet som det var snakk om og det var ikke noe problembilde i det hele tatt, men en forelder som har sett det veldig fort sånn fra bak ryggen på dattera.”

(Mor (48) til datter på 15 år)

Mye av kommunikasjonen er flyttet over på andre plattformer hvor de unge for det første kan skape avstand til foreldregenerasjonen, men det kan også se ut som at måten unge deler informasjon på har endret seg. Blant mine informanter ser det ut til at tekstbaserte sosiale tjenester har blitt mindre populært, og det er i dag bildedelingstjenestene Instagram og Snapchat som er de to mest brukte plattformene blant mine informanter. Det samme kom frem i Medietilsynets Barn og Medier 2014 hvor 55 prosent bruker telefonen til å laste opp bilder til Snapchat, Instagram og lignende. 50 prosent bruker den til andre sosiale medier (Medietilsynet 2014a, 28). Petter Bae Brandtzæg og Jan Heim poengterte i 2008 at ved å designe sosiale medier for mindre grupper eller for direkte kontakt mellom venner, ville det øke bruken blant ungdom. I samme undersøkelse kunne de også vise til at de fleste som hadde opplevd ubehagelig kommentarer på internett, ofte hadde oppsøkt åpne sider hvor brukerne kunne være anonyme (Brandtzæg og Heim 2008, 7-8). Dette kan være noe av forklaringen på den utviklingen jeg har sett i denne undersøkelsen. Marika Lüders har også funnet en lignende tendens; de velger bort tjenester hvor man kan møte nye venner for i stedet å pleie eksisterende nettverk gjennom mer personlige sosiale tjenester på internett (Lüders 2011, 453)

Det er kun to av åtte familier hvor enten en av foreldrene eller begge har digital kompetanse og datakunnskaper langt større enn sine barn. Her var fedrene i begge familier sivilingeniører i IT-bransjen og i den ene familien var i tillegg mor IKT-ansvarlig på en skole. Det som

kjennetegnet disse familiene var ikke bare barn med større bevissthet rundt valg i den digitale hverdagen, men det var også helt klart de familiene med strengest regler om nettbruk. De fleste av disse reglene var fjernet nå som følge av at barna har blitt eldre, men det er, i dette materialet, tydelig at økt kunnskap hos foreldrene gir barn som er mer bevisste og reflekterte på hva de gjør på internett og gir dem en fordel i reguleringen av sine barns bruk av internett.

4.3 Foreldrenes internettregulering

Regulering av internettbruk er noe de fleste av foreldrene tenker overraskende lite på i hverdagen. Det kan være flere årsaker til dette, men en viktig faktor kan tenkes å være alderen på barna til mine informanter. Mascheroni m.fl. har funnet ut at alle former for medieregulering går ned i takt med at barna blir eldre, og det vil være naturlig å anta at det blir mindre frem til de flytter hjemmefra (Mascheroni et al. 2013). Den første informantfamilien kunne fortelle følgende om den daglige reguleringen av nettbruk i hjemmet:

”Mor: Det er vi foreldre som bør, men når det skorter på vår kompetanse så vet vi egentlig ikke hva de driver med så vi stoler jo på ho.”

”Far: Vi legger på en måte ansvaret over på henne også så det er et delt ansvar foreldre og brukeren selv.”

”Mor: Men nå kjenner vi barnet vårt ganske godt så vi vet hva ho tørr egentlig å gå inn på. Ho er litt engstelig.”

”Far: Ho er på en måte litt forsiktig”

”Mor: Ho er ikke den som sjekker ut det verste tror jeg. og søker på det verste.”

”Far: Og det vi har sagt er jo at: Er du inne på noe du skjønner du ikke har godt av så får du gå ut igjen. Vi har ikke hatt de strenge regler for vi har egentlig ikke følt noe misbruk.”

(Mor (47) og Far (49) til datter på 15)

Dette er en holdning som i varierende grad går igjen hos foreldrene. Noen har en holdning som antyder at manglende kunnskap hos foreldrene gjør at de velger å stole på ungdommen, mens andre velger å ta med de unge i en diskusjon av hvilke regler og holdninger som skal gjelde i hjemmet.

4.3.1 Regulering gjennom forhandling

Det kan se ut som at det har oppstått et stort skille mellom barn og voksne på kompetanse og kunnskap om digitale medier de siste 15 årene. Dagens ungdom i aldersgruppen 14 til 16 år har vokst opp med digitale medier rundt seg til enhver tid og opplever det som en helt naturlig del av hverdagen og livet. Det kan se ut til at foreldregenerasjonen derimot ser på

den digitale hverdagen som en påtvungen nødvendighet, gjerne i forbindelse med arbeid, men det kan samtidig se ut som at denne digitale kompetansen i liten grad er overførbar til de utfordringene de møter i hjemmet. De foreldrene som har arbeidsplasser med utstrakt bruk av digitale systemer har gjerne en konsentrert kompetanse på programvarer og systemer som ikke alltid er like relevante i andre sammenhenger. Noen av foreldrene har gjennom jobb fått gode kunnskaper om Excel og Word, noe ungdommen trekker frem som gode egenskaper hos sine foreldre.

”Pappa er veldig flink, jeg husker for en stund siden at jeg hadde noen driver jeg skulle installere på datamaskinen som jeg ikke fikk til og det klarte han veldig fint så det virker som han har veldig bra kompetanse på datamaskiner. Mamma og kan veldig mye om internett osv., men ja så jeg vil si at de har veldig bra kompetanse på data.”

(Gutt 16 år)

I teorien fremhevet jeg tre funksjoner statlig og bransjestyrt medieregulering kan ha for foreldre. De tre funksjonene var *informasjonsfunksjonen*, *barnevaktfunksjonen* og *forhandlingsfunksjonen* (Syvertsen og Karlsen 2004, 65-66). Informasjonsfunksjonen er fortsatt relevant når det kommer til bruk av data og internett til underholdning. Samtidig viser det seg at flere av foreldrene har så lite kunnskap om hva ungdommen gjør på internett i hverdagen at de uansett ikke vet hvilken informasjon de skal se etter. Barnevaktfunksjonen er heller ikke like relevant på internett som i lineære medier av samme årsak som informasjonsfunksjonen. Den eneste funksjonen som har vist seg å ha relevans i de familiene jeg har besøkt er forhandlingsfunksjonen. I *Foreldre og medieregulering* (2004) skriver Syvertsen og Karlsen at foreldre bruker informasjonsfunksjonen til å skape grunnlag for en forhandling, og dermed skaper forhandlingsfunksjonen. Mitt inntrykk er at foreldre i dag baserer seg på noen moralske ledetråder og de små erfaringene de selv har gjort seg når de skal forhandle med sine barn. De unge manøvrerer seg rundt og bruker internett på en måte som er helt ukjent for mange foreldre. Utover de tradisjonelle reguleringsformene må derfor foreldrene forsøke å finne en middelvei hvor de velger hvilke ”kamper de skal ta” med sine barn:

”Så det er vanskelig og jeg har prøvd å tilpasse etter skjønn også, men jeg ser at jeg var en mye strengere mor med eldstemann enn med nummer to. Man slipper opp litt. Så det sånn at man velger hvilke kamper man skal gå inn i. Det er ikke alle kamper som er like viktige for meg. Når jeg hadde bare han så var det viktig for meg å sette et eksempel for de andre to som kom etterpå også kjenner jeg nå at hvis jeg skal gå inn i alle kampene så taper jeg de viktige kampene. Jeg må passe på hvilke kamper jeg går inn i. Så da er det noen ganger jeg ikke velger alle slagene.”

(Mor (44) til sønn på 16 år)

Eksempler på slik regulering kan være at barna får lov til å registrere seg på Facebook, men til gjengjeld må være venn med foreldrene sine slik at de kan følge med på hva de gjør i sosiale medier. Blant guttene kom det også frem eksempler på hvordan foreldre forhandler om tid brukt på data- og tv-spill satt opp mot tid brukt på lekser.

4.3.2 Tradisjonelle reguleringsformer

Mascheroni viser i sin artikkel til fire former for regulering av barns nettbruk. Disse fire er sosial-, restriktiv- og teknisk mediering, samt overvåkning (Mascheroni et al. 2013, 212). Jeg mener det er mulig å dele disse fire inn i tradisjonelle og moderne former for regulering basert på om de er direkte overførbare fra lineære medier eller om de er basert på nye digitale teknologier. Med utgangspunkt i dette vil sosial- og restriktiv mediering være tradisjonelle reguleringsformer, mens teknisk mediering og overvåkning vil være nye digitale former for regulering. Et interessant funn fra intervjuene er at foreldrene i veldig liten grad har benyttet seg av nye former for regulering. Dette kan ha utgangspunkt i at de tradisjonelle formene for regulering er kjente former for oppdragelse hvor de kan dra nytte av tidligere erfaringer. En annen faktor kan være det enorme mangfoldet av digitale enheter som er en del av hverdagen i et moderne norsk hjem. Det kan også henge sammen med at tekniske former for regulering og overvåkning i ettertid krever kompetanse fra foreldrenes side.

”Mor: Det er de to ordene vi kan: Filter og logg.”

”Far: Jeg så det jo (filter) når vi installerte Telenor bredbånd da var det noe om vi ville ha filter eller noe sånt.”

”Mor: Om vi gjorde det heller ikke husker jeg ikke en gang for det er jo lenge siden.”

”Far: Nei, men de får sett det uansett. Vi må heller prate om sider som dukker opp. Jeg har ikke IKT nok til å følge med.”

(Mor (47) og Far (51) til gutt på 16)

Et gjennomgående tema, og det som kanskje viser seg å være den mest brukte formen for regulering, er grenser for tidsbruk. Flere av foreldrene påpeker at dette har blitt et ytterligere mer vanskelig tema etter smarttelefonens inntog. Tidligere kunne de si ”kun en time etter skolen”, og så lenge det kun eksisterte datamaskiner i huset, var det en overkommelig jobb å regulere. I dag viser det seg at utfordringene ved tradisjonell regulering også ser ut til å være store. En familie illustrerte dette godt og påpeker samtidig at smarttelefonene ikke bare påvirker barn og unges bruk av internett:

”Mor: Vi har hatt regler. Det har vært sånn "maks 1 time" og som sagt jeg har jo hatt tilgang sånn at jeg kunne sjekke, og det gjorde jeg liksom. Selv om jeg følte at det på mange måter, jeg hadde ikke noe god følelse for det, men jeg gjorde det ganske lenge.”

”Far: Det ble svært vanskelig å overholde når de fikk smarttelefon for da er de på internett hele tiden. De sitter jo sånn (illustrerer med krum nakke).”

”Mor: Eller vi!”

”Far: Jada, men jentene i mye større grad”

”Mor: Ja, jeg vet ikke...”

”Far: Jeg vil tippe 80 prosent av sin våkne tid.”

”Mor: Men det er jo skremmende å se på familier i dag. Vi kan sitte å se på et underholdningsprogram på tvn så kommer det reklame og vi alle sammen tar etter telefonen og skal sjekke VG eller et eller annet i mellomtiden. Det er jo ikke bra. Jeg tror alle har det sånn.”

(Mor (44) og far (46) til datter på 16 år)

Det er ting som tyder på at de ikke er internett i seg selv som er årsaken til at foreldrene er bekymret for og regulerer tidsbruken. Det ser derimot ut som at det er en generell holdning for at ungdommen skal drive bedre, sunnere og mer høyverdige aktiviteter generelt enn å kun sitte og se ned i en skjerm. Dette kan ha sammenheng med foreldrenes egen oppvekst da TV var noe man så på om kvelden og dagene i større grad ble brukt til å være ute, gjøre lekser og lekse bøker.

4.3.3 Den aktive og medvirkende forelder

Det kan se ut som at det å være en aktiv forelder i barn og unges internettsfære kan gi både positive og negative utslag på ungdommens nettbruk. Noen av informantene er venner med foreldrene sine på sosiale medier, men det fører også til at de flytter noe av kommunikasjonen over i andre kanaler. Det er ikke nødvendigvis slik dette henger sammen. Det er flere ting som tyder på at den åpne kommunikasjonen som vi kjenner fra etableringen av en rekke sosiale medier som Facebook og Instagram er på vei til å bli mindre viktig blant dagens unge. Ungdommen velger mer personlige kanaler når de skal kommunisere med venner så den aktive og medvirkende forelder vil i mange situasjoner være utestengt fra kommunikasjonen selv om de er venner med sine barn på sosiale medier.

”Han på 15, der har jeg egentlig ikke noe oversikt i det hele tatt. Stoler nok kanskje mye på han, jeg vet at jeg aldri vil få vite det som skjer uansett for det er på lukkede grupper vil jeg tro. Han er ikke noe aktiv på Facebook, og på Instagram får jeg ikke følge han. VI er venner på Facebook, men jeg har inntrykk av at de unge nok er i lukkede grupper, for det er ikke noe som blir lagt ut der. På Instagram får jeg ikke følge han. Der vet jeg at kjæresten til datteren min følger han og at det er ganske uskyldig det som blir lagt ut der. Hvorfor jeg ikke får følge han, det vet jeg ikke. Er sikkert fordi jeg er mammaen hans. Snapchat og alt det der er håpløst å følge med på, jeg får jo ikke.. det får jeg ikke fulgt med på så jeg det styrer de mye selv.”

(Mor (44) til gutt på 15)

Samtidig, i den veldig raske teknologiske utviklingen vi ser i dag så er det tilnærmet umulig for en ”vanlig” forelder å henge med på alt som skjer. En faktor som gjør denne prosessen enda mer krevende er hvor fort ungdommen bytter sosiale medier og nettsteder de bruker i hverdagen.

”Det er som er så rart eller merkelig eller trist er at jo yngre de er jo lengre frem er de på en måte så vi henger etter hele veien. Vi har ingen forutsetning for å ligge i forkant egentlig. Og det er litt sånn, vi har tapt på startstreken på en måte, men man må bare forholde seg til det fordi vi makter ikke å prøve og henge med. Vi ville vært i etterkant om vi hadde forsøkt alt vi kunne. Først var det facebook, så kom vi inn på facebook ikke sant, og da er ikke ungdommen der lenger for den bruken, da er det noe instagram og nå er det sikkert enda nyere ting. Jeg tror jeg har hørt om noe som jeg ikke husker navnet på. Det er hele tiden videre også halser vi litt halvveis etter, men da er de borte. Jeg har vært prinsipielt motstander av facebook sikkert de 6-7 første årene det var og når jeg da ikke er prinsipielt motstander lenger, så blir det folk som er like treige som meg som holder på der.”

(Mor (47) til gutt på 16)

Det er flere av foreldrene som trekker frem dette problemet som en avgjørende faktor for at de ikke klarer å ta aktiv del i hva ungdommen gjør på sosiale medier. Så fort foreldrene entrer inn i ungdommens personlige sfære så hopper de videre til det neste sosiale mediet. En interessant form for overvåkning og regulering som har vokst frem som følge av dette er at foreldrene allierer seg med andre personer med tilgang til det deres barn legger ut. Tre av familiene kunne fortelle om faste personer som fulgte med på hva deres sønner eller døtre la ut i sosiale medier. En av mødrene forteller:

”Jeg føler at jeg er forholdsvis heldig for jeg har så mange kjente i en annen klasse på samme alder gjennom jobben så det er veldig raskt at jeg får beskjed fra noen andre hvis han har gjort noe dumt eller sagt noe rart eller trykket liker på noe så får jeg en melding fra noen "har du sett hvem han har blitt sammen med?" eller "har du sett hva han har sagt" også har han en kusine som også er min lille vaktbikkje ute der og det har også vært et par ganger. Så ja han har fått noen tilbakemeldinger på at han noen ganger har sagt noe eller gjort noe.”

(Mor (44) til gutt på 16)

Her har mor alliert seg med en på sin sønns alder som kommer med tips til hva han legger ut på sosiale medier. Andre foreldre har blitt venner med hverandres barn for å følge med:

”Jeg hadde (oversikt) det når Facebook var nytt. Og dem var... hadde akkurat fått det, var akkurat over 13. Da hadde jeg passord og alt sånn så jeg kunne gå inn så ble det slakkere og slakkere så hadde jeg da venninner som var venner med de på Facebook, mine venninner, som kunne følge med litt da sånn at ikke jeg skulle være der, for jeg er ikke på Facebook.

Men de venninnene er jo fortsatt på Facebook, men de (ungdommen) bruker jo ikke Facebook i den grad i dag. Det brukes jo minimalt.”

(Mor (44) til jente på 16)

4.4 Risiko

Internett og andre moderne kommunikasjonsteknologier marginaliserer myndigheters muligheter når det kommer til å vurdere hvilke risikoer barn og unge står overfor og hvordan de skal reguleres (McQuillan og d'Haenens 2009, 102). Det blir derfor i større grad foreldrenes ansvar å identifisere hvilke risikoer som er aktuelle for akkurat deres barn. Foreldrene trekker, ikke uventet, først fram tidsbruk og pornografi som risiko på internett. Deretter identifiseres sladder og mobbing. Fenomenene sladder og mobbing er ikke i seg selv en ny risiko, men gjennom internett forekommer det i større grad i lukkede rom hvor det blir en større utfordring for foreldre å oppdage det. I tillegg kan det i utstrakt grad forekomme anonymt. Noen foreldre trekker også fram fildeling og lovligheten av dette, men det var langt fra alle foreldrene som så på dette som en risiko i seg selv. Det ble mer trukket fram som et bilde på hvor lett ungdom i dag tar på enkelte moralske dilemmaer.

4.4.1 Sladder og mobbing

En risiko som har blitt trukket frem av flere unge, spesielt jentene, er fremveksten av såkalte sladrekontoer i sosiale medier. Disse kontoene har som formål å legge ut sladder og rykter og henger i praksis ut navngitte enkeltpersoner. I tillegg har flere av foreldrene og ungdommene opplevd mobbing i omgangskretsen og nærmiljøet.

”Det er en del nettmobbing og indirekte mobbing også. Det har vært mye av det på skolen. Det har vært veldig mange sladrekontoer hvor hensikten er at man skal sende inn en dårlig ting om en person så legges det ut anonymt. Det har det vært ganske mye av nå i det siste, egentlig generelt her i byen de siste årene. (...) Det har jo stått at den og den er løs og det står ganske frekke ting om personer som kanskje har betrodd seg til noen som sender inn tips. (...) Jeg syns det er ganske teit. Selvfølgelig syns alle det er spennende, men jeg blir litt irritert når jeg ser hvor slemme de kan være noen ganger. En ting er å si ”haha, den personen gjorde en flau ting”, som personen selv også kan le av, men når de begynner å si ting som sårer så syns jeg det blir veldig unødvendig.”

(Jente, 16)

På spørsmål om dette har blitt tatt opp på skolen:

”Det har vært ganske mye snakk om det siden vi har hatt så mange sladrekontoer. Så det har vært ganske stort fokus på det. De vil få frem at vi først og fremst ikke skal sende inn tips. For

de overlever ikke uten tips. I tillegg har de sagt at vi må slutte å følge og ”like” de og skrive at vi synes det er teit i sosiale medier”

(Jente, 16)

Det var kun en av familiene som hadde opplevd mobbing og uthenging av eget barn i sosiale medier. Det som kom frem i intervjuet med denne familien var at den digitale mobbingen ikke erstatter fysisk mobbing, men fungerer som et supplement og derfor kan ha enda mye større effekt på barn og unge. Moren i denne familien forteller:

”Jeg har fått sett en del, jeg har det. Hun (datteren på 17 år) ble overfalt i sentrum av tre andre jenter, mens 30 stykker stod og så på og etter det så har det vært en del ting mot ho og da har jeg fått se hva som har blitt skrevet og det har vært ganske tøffe tak. De er så unge så jeg tror ikke de tenker over at de faktisk skriver på nett det er der for alltid. Trusler mot treningskompiser som ikke har vært likt som har blitt truet, hun driver med en idrett, hvor de har truet ei venninne av ho på laget med å skade henne hvis hun møter opp på trening. Det er sånne ting som jeg ikke har opplevd, eller som sønnen min har opplevd. Jeg tror ikke de fleste gutter er sånn mot hverandre. Så ho har vist meg en del sånne ting, men jeg vet jo at det foregår blant guttene også, for sønnen min også har vært sår på det at det var en som tok bilde av han og truet med å legge det ut på Instagram, og da var ikke han på Instagram selv, men han hadde tisset i en hekk og da var det noen som skulle legge ut bilde av det på nett og han var livredd for det. Så det er en bakside med disse sosiale nettverkene. Det ble aldri lagt ut på Instagram, men de brukte det som trussel.”

(Mor (44) til datter på 17 og sønn på 15 år)

4.5 Det digitale generasjonsgapet

Det er mye som tyder på at det på kunnskapsplanet om digitale plattformer eksisterer et gap mellom generasjonene. Samtidig har foreldregenerasjonen kanskje aldri vært nærmere sine egne barn på andre plan. Den konstante søken etter å være ung gjør at mange foreldre oppfører seg på måter som de unge reagerer på i sosiale medier og samfunnet generelt. Den oppvoksende generasjonen i dag har et til tider ganske stort teknisk overtak på de som skal regulere nettbruken og vurdere ulike risikoer på nett. Samtidig er det slik at foreldre og unge innehar helt forskjellige former for digital kompetanse. Den digitale kompetansen kan deles inn i tre kategorier; en som handler om nettvett og sunn fornuft, en som handler om profesjonell bruk i form av tekstbehandling og lignende, og en tredje del som handler om kunnskapssøkende bruk. Mange foreldre har fortsatt noe å tilføre sine barn på alle tre områder, men til den aldersgruppen jeg ser på, er det kanskje i kategorien nettvett og bruk av sunn fornuft foreldre har mest å tilføre sine barn. Dette blir en naturlig følge av at foreldrene, til forskjell fra tidligere generasjoner, i mindre grad kan trekke paralleller til egen oppvekst i reguleringen av sine barns mediebruk. Dette kan også være noe av forklaringen på hvorfor

det fortsatt er slik at det er de tradisjonelle farene og bekymringene som tidsbruk, aldersgrenser og pornografi som hyppigst reguleres i informantenes hjem. Da foreldrene i min undersøkelse vokste opp vil jeg tro at dette var noen av de risikoene deres foreldre igjen identifiserte fra mediene på den tiden. Dette stemmer også overens med tidligere undersøkelser der Syvertsen og Karlsen kunne fortelle: ”At barna utilsiktet skal havne på pornosider på internett beskrives mer som en generell frykt enn noe foreldrene har erfaring med selv (Syvertsen og Karlsen 2004, 34).

Generasjonsgapet kommer også frem gjennom hvordan og hvilke sosiale medier som benyttes . Flere av foreldrene påpeker at de er venner med sine barn på Facebook, men de forteller om svært lite aktivitet på Facebook fra den yngre generasjonen. For mange av barna har det vært et krav at de må være venner med foreldrene sine på Facebook. En av informantene forklarer hvorfor de har flyttet seg over til andre sosiale medier og hvor lett det er å skjule hvordan de opptrer for foreldrene sine:

”Ja, det er lett å skjule ting for dem. For eksempel på Instagram og Facebook så kan jeg bare blokkere dem, eller ikke ha dem som venner. Hun får ikke følge meg på Instagram. Det er flaut når hun kommenterer på bildene mine og ser hva andre kommenterer. Det er ikke farlig at de vet hva jeg gjør for det er ikke noe farlig det jeg legger ut. På Facebook legger jeg aldri ut noe. Jeg tror Facebook er litt utdatert fordi foreldrene kom på Facebook. Nå er foreldrene på Instagram også, men det er lettere å blokkere dem der. Sånn at hun ikke spør om alt mulig og sånn. Hvis hun kommenterer på noen av mine bilder så er det lett for vennene mine og gå inn på henne og se på bildene hennes. Vi på laget vi pleier å stalke foreldrene til hverandre og tulle med det og viser gamle bilder av hverandre som foreldrene har lagt ut. Eller så finner de gamle statuser og liker og kommenterer de. (...)Mamma sier sånn #denfølelsen til ditten og datten også skriver hun "kjøpte nettopp fotballsko for 1800 til sønnen min så finner jeg like til 500", men de er annerledes selv om de ser like ut. Det er for eksempel annet skinn. Da blir jeg flau.”

(Gutt, 15 år)

Resultatet av dette blir at så fort foreldrene entrer et nytt nettbasert sosialt nettverk, flytter ungdommen seg videre til noe annet eller trekker mot mer lukkede grupper. Noe av forklaringen på dette kan være at det i sosiale medier ikke kun er egne uttrykk som skaper en identitet, men også hva andre legger ut og kommenterer på brukerens profil blir en del av identiteten (Lüders 2011, 455).

4.6 Oppsummering

Dette kapitlet har vist hvordan ungdom bruker internett i hverdagen og hvilke problemer foreldrene møter på i forsøket på å regulere sine barns nettbruk. Det er få av ungdommene blant mine informanter som har noen form for regler i forbindelse med hva de gjør på internett. Det har tidligere eksistert noen regler og da har de i stor grad fokusert på hvor mye tid de bruker på internett og hvor de bruker enhetene fremfor hva de bruker det til. Videre er det først og fremst sosiale medier som bekymrer foreldre, men noen frykter også tidsbruk og andre tradisjonelle risikoer som pornografi og vold. Enkelte foreldre trekker også frem frykten for at deres barn skal møte fremmede på internett, men ungdommen selv forteller at de i liten grad benytter seg av nettsteder hvor det er vanlig å få kontakt med fremmede mennesker.

5 Kjønnforskjeller i regulering og risiko

Kjønn har til alle tider spilt en rolle i hvordan foreldre oppdrar sine barn og hvordan samfunnet forventer at de skal tilpasse seg. Gjennom min undersøkelse har jeg sett at mange tradisjonelle kjønnsmønstre også eksisterer i bruken av digitale medier, og dette bekrefter tidligere antakelser (Staksrud 2013a, 3). Det kan se ut som at foreldre fortsatt er mer redd for hva jenter kan finne på ”der ute”, mens de bruker argumenter som utforskning og nysgjerrighet i beskrivelsen av hva gutter tar seg til på internett. Hvordan påvirker kjønn på familiens barn reguleringen og foreldrenes vurdering av risiko på internett?

5.1 Bruksmønstre

I dette materialet kan det se ut til at valget av digital plattform, og hvordan disse brukes også påvirkes av kjønn. I familier hvor enten alle barn eller den jeg har intervjuet er jente påpeker både foreldre og ungdommen selv at de i mye mindre grad enn tidligere benytter seg av datamaskinen i hverdagen, med unntak av skolearbeid. De fleste former for kommunikasjon kan i dag gjøres gjennom en smarttelefon, noe som i flere av informantenes øyne gjør datamaskinen overflødig. Flere av jentene hadde også datamaskiner som var enten utdaterte eller hadde større virusproblemer uten at det så ut til å bry dem nevneverdig. På spørsmål om internettbruken har endret seg de siste årene svarer en av informantene:

”Ja for jeg fikk telefon for to år siden så etter det har jeg brukt det ganske mye, så ja. Jeg har liksom fått sosiale medier. Som jeg bruker ganske mye.”

(Jente 14 år)

Her kommer det frem en tendens jeg har merket hos flere av jentene. Bruk av internett har ikke bare økt med økt alder, men også gjennom tilgangen på mobile plattformer. Mens guttene i større grad ser på smarttelefonene og nettbrettene som et supplement til eksisterende bruk av datamaskiner, kan det se ut som at jentene i større grad ser på det som en erstatning for bruk av tradisjonell datamaskin. Blant guttene viser det seg derimot at de i større grad fortsatt foretrekker datamaskinen som primærplattform for både bruk av sosiale medier og annen internettbruk. Dette bekrefter tidligere beskrivelse av datamaskinen som en underholdningsmaskin, da alle guttene i studien i stor grad benyttet den til spilling. En naturlig følge av denne spillingen blir at foreldrene til gutter i undersøkelsen i større grad

uttrykker bekymring for tidsbruken enn foreldrene til jenter. Det ser også ut til at guttene foretrekker datamaskin fremfor mobile enheter til de samme aktivitetene som jentene benytter smarttelefon til:

”Da bruker jeg vel mye av tiden på sosiale medier, men også mesteparten av tiden på Youtube. Søker opp videoer osv. Så bruker jeg også en del tid på spill som er nettbaserte, altså spill som du spiller online. Det er vel stort sett det jeg bruker tid på. (...)Jeg får jo brukt pc til omtrent det samme som mobilen, men det er.... jeg bruker nok mobilen mest når jeg ikke er hjemme, men når jeg er hjemme så bruker jeg stort sett pc'n mer fordi der er det mer jeg kan gjøre. Mobilen er litt mer begrenset, men når jeg ikke har pc tilgjengelig så bruker jeg mobilen.”

(Gutt 16 år)

Selv om det ser ut til at tradisjonelle bruksmønstre fortsatt eksisterer i den daglige bruken av digitale medier, kan det se ut som at det også blant guttene er i ferd med å bevege seg mot en mer mobil hverdag. Statistikker viser at gutter i større grad enn jenter fortsatt bruker datamaskinen til spill og andre aktiviteter i hverdagen, men det se ut som at telefonen er i ferd med å ta over rollen som det viktigste verktøyet for nettbruk og underholdning også blant gutter (McQuillan og d'Haenens 2009, 95). I samtale med foreldrene i en familie med tre gutter beskriver de den digitale hverdagen i hjemmet slik:

”Vi to har hver vår pc fra jobb av barna er det sånn at han eldste har, men han tror jeg nesten ikke har vært inne på den siden han gikk på videregående skole. Det aktuelle barnet har egen og det same har lillebroren hans. Vi har to nettbrett i huset, den ene fikk eldste sønnen vår i forbindelse med skole og der er mye basert på nettbrett så han kjøpte ut den og ellers har vi en til på deling som mer eller mindre er alles. Ellers så er det telefonene da. Og de tar jo på en måte like mye som både pc og nettbrett så alle har hver sin telefon og bruker den både som internetttilgang og telefon, kun far i huset som ikke bruker telefonen til internett.”

(Mor (47) om hverdagen med tre gutter på 14, 16 og 18)

Det er lite som tyder på at guttenes interesse for spill og video på nettet er nedadgående, men det kan se ut som en liten tendens mot at de flytter noe av aktiviteten over på smarttelefoner. Dette gjelder i mindre grad enn antatt for nettbrett. Tidligere studier viser at selv om mengde tid brukt på internett fordelt på kjønn jevner seg ut, ser det fortsatt ut som at gutter benytter seg av internett på flere plattformer og i større grad i lukkede rom enn jenter (Medietilsynet 2014a, 37). Det er en tendens jeg ikke finner i mine studier. Det kan derimot se ut som at det er jentene som i større grad benytter seg av varierende digitale enheter mens guttene fortsatt foretrekker datamaskinen.

Når det kommer til lukkede rom så ser jeg heller ikke der noen tendens som heller mot at guttene foretrekker det. Derimot ser jeg en mer generell tendens at gjennom mobile og bærbare enheter, både telefoner og datamaskiner, så kan det virke som at ungdommen bruker mer tid i samme rom som sine foreldre enn tidligere. Foreldrene trekker dette frem både med positive og negative fortegn. En mor sier det slik:

”Nå sitter dem ikke her (i stua). Det hender de kommer hit til stua, men da tar de med seg datamaskinen sin og sitter og ser på den, og det syns jeg er litt synd. Sånn som det var i gamle dager at alle satt og så på en film, hadde en felles opplevelse så kunne man snakke om det man hadde sett, det er det sjeldent nå. En sitter her og er liksom i sin egen lille boble. Så nå blir det viktig å trekke frem det de ser og opplever rundt middagsbordet eller når vi setter oss her på kvelden og skrur av TVen og spør hvordan ting har vært.”

(Mor (44) til gutt på 16)

5.2 Foreldrenes vurdering av risiko basert på kjønn

De fleste risikoer på internett er kjønnsnøytrale og kan ramme både gutter og jenter. Det ser derimot ut som at mange foreldre vurderer disse risikoene forskjellig både når det kommer til sannsynlighet for å bli utsatt for det, og for hvordan de vil reagere på et eventuelt problem. Foreldrene til guttene ser denne bruken av datamaskinen som en av de største risikoene i hverdagen:

”***** hadde sin periode for et og et halvt år siden i slutten av, eller til jul i 9. klasse måtte vi virkelig ta tak. Da tror jeg han ble skremt selv også når vi var på konferansetime da så, sa jeg før timen begynte "nå håper jeg at, nå ser jeg at du sitter så mye der nede" han satt da på LOL (League of Legends) og ble aggressiv og ble sint og hissig og fryktelig humørsyk og hadde hatt det over en god periode. Men han ble sint for det var ikke et problem det var bare jeg som trodde det var et problem så de har vi hatt. Altså, jeg sier at det går utover humøret, ”nå ser jeg det *****” så kommer vi på skolen så legger læreren resultatene frem, han er egentlig veldig skoleflink og han har toppscore i veldig mange fag, også hadde han da dalt i et par tre fire fag også stilte læreren, og jeg skjønnte det og tenkte med en gang at jeg ser hvorfor, hva han tenkte om det selv og hva som kunne være årsaken. Og da knakk han. Da fikk han en sånn, da kom det skikkelig, han gråt masse og var helt hikstete og da kom den bobla hos læreren mens vi satt der og da syns jeg bare synd på han egentlig for han hadde, han skjønnte selv, at han hadde et problem og da ble vi enige om at, okei, han skulle få lov til å spille 2 spill (runder i LOL) om dagen.”

(Mor (44) til gutt på 16)

Her ser vi en bekymring som går igjen i tidligere undersøkelser og NOVA har også tidligere vist at dette er et voksende problem blant barn og unge (Frøyland et al. 2010, 125). Av andre tradisjonelle bekymringer foreldre har for digitale medier så var det oftest foreldrene til gutter som trakk frem pornografi som noe de så på som en stor og sannsynlig risiko. Dette ble

bekreftet av guttene selv også, som i sine intervjuer fremhevet pornografi som noe de trodde foreldrene var redde for at de skulle finne på nettet. Det er samtidig viktig å påpeke at det blant foreldrene generelt er liten frykt for risikoene forbundet med vold og pornografi på internett. Dette stemmer med resultatene fra tidligere forskning hvor det i Syvertsen og Karlsen kom frem at seksualitet i henholdsvis tegneserier, dataspill, TV og internett var de fire minst problematiske kategoriene i foreldrenes øyne (McQuillan og d'Haenens 2009, 98).

”Nå kan de bare gå inn på datamaskinen og skrive "sex" eller "porno" så bare popper det opp side på side liksom, så akkurat det vet jeg ikke om de har vært inne og holder på med sånt. Men ofte sitter de kanskje her eller et annet sted, så sitter de på rommet og driver på telefonen hele tiden, så du vet jo egentlig ikke. Men det er jo en del av den nysgjerrigheten som alle har hatt i oppveksten så du kan ikke se bort i fra at de, men det verste er vel at de kan bli lokket til at det sitter noen med kamera i den andre enden og får dem til å gjøre ting for å bli fotomodell eller noe sånt så de blir lurt til ting. Det er vel egentlig det verste scenariet.”

(Far 52 til datter på 14)

Blant jenter handler det i større grad om hvordan de eksponerer seg selv fremfor hva de blir eksponert for. Dette er en frykt som i liten grad kommer frem fra jentene selv, men først og fremst fra foreldrene.

”Jeg er aller mest redd for at hun skal gjøre noe hun angre på senere. Og det... Vi kan ikke stoppe det for gjør hun det så er det jo gjort i løpet av ”a split second” og hun er jo, hun har jo rommet sitt i kjelleren og holder på for seg selv. og hjemme hos venner og de holder på med disse telefonene.”

(Mor (48) til datter på 15)

Det mange foreldre frykter er at jentene skal møte noen ukjente med skjulte hensikter på internett, spesielt som følge av uønsket eksponering. Dette er ikke en frykt som kun gjelder foreldre til jenter, men blant mine informanter så står den frykten mye sterkere blant dem sammenlignet med foreldre til gutter. Jeg har også fått et inntrykk av at denne frykten er mindre til stede i dag enn for bare noen år siden. Det kan være flere årsaker til dette, men gjennom intervjuene har ungdommen gitt uttrykk for at de i mindre grad enn tidligere kommuniserer i helt åpne kanaler, og kommunikasjon mellom enkeltpersoner eller små grupper av personer de også kjenner utenfor de sosiale mediene fremstår som en viktigere del av den digitale hverdagen.

”Det var mye mer da Facebook kom og Instagram kom og alt dette blomstret da var vi veldig på. Det var det der Habbo og da husker jeg at vi var veldig på og jeg skulle inn og sjekke alt som ble sagt og alt var veldig skummelt. For da kunne man snakke med hvem som helst og da

var det veldig i vinden. Nå selv om verden er tusen ganger større så har vi sluppet dem litt. Disse barna som er inne i den verden.

(Mor (44) til gutt på 16)

Dette støttes også opp av sønnen på 16 år:

”Det har nok blitt mer privatbrukere på instagram for da er det bare de nærmeste som ser det. At de helle poster ting der. Så har man jo også fått snapchat hvor man kan poste bilder, også har man også twitter hvor man kan poste statuser.”

Så selv om denne frykten står mindre sterkt enn tidligere så viser fortsatt spesielt foreldrene til jenter at de frykter fremmede mennesker der ute:

”Mor: Det er så lett å bli lurt. Har hørt om folk som liksom har blitt kjæresten med andre på nett og har vært det i to år, men har aldri kunnet treffe den personen for det viser seg at det er en av det samme kjønn som utgir seg. Det er jo masse....

Far: Eller psykisk syke, jeg vet da søren hvilket motiv de har.

Mor: eller noen som er 60 år og utgir seg for å være 15 og det er så mye de kan ramle borti. Det er ikke lett for voksne, så det er hvertfall ikke lett for barn. Og sånn som i dag med snapchat og bilder og jeg ser jo selv, jeg føler at vi har det ganske åpent, dem viser og legger ut bilder av seg selv omtrent på badet hvor de knipser i speilet osv. Og sånt håper jeg for all del at dem har fått med seg og skjønt og lært at det kan vi bare ikke gjøre.”

(Mor (44) og far (46) til datter på 16)

Gjennom mine informanter fremstår det som at det i liten grad i dag forekommer kommunikasjon med fremmede på internett. Et tegn på dette kan være at mange av ungdommene har valgt bort utstrakt bruk av Facebook til fordel for mer person-til-person tilrettelagte plattformer som Snapchat, lukkede profiler på Instagram og chat-funksjonen på Facebook. Det var kun i en av informant-familiene at det kom frem en historie hvor ei venninne av datteren på et overnattingsbesøk hadde innledet en samtale med en fremmed på nett. På spørsmål om de i venninnejengen hadde diskutert farer på internett forteller hun:

”Ja, vi har snakket om, det er en stund siden, når man var på Omegle (En nettside hvor brukerne kan chatte med tilfeldige mennesker) og alt det der og at man skulle passe på hva man sa til folk og at man ikke skulle si hvor man bodde. Man ikke skulle snakke med folk og si jeg bor der og der og du kan komme og møte meg og om hva man legger ut og sånn. Det har vi hatt ganske mange samtaler om egentlig for det har vært en del i det siste hvor folk har sagt hvor dem bor og sånn, egentlig bare på tull, men så er det mye som ikke går riktig som kan gå litt feil når man sier sånn for tull. Det har vi også snakket om (kontakt med eldre) fordi vi har, det var en venninne av meg som snakket med en som var, hun hadde ikke sett personen, men hun snakket med den personen når vi sov her også sa, det var to venninner og meg som var her, og vi sa: du kan ikke fortelle den personen spurte om møte og sånn. Og da hadde vi en samtale om at du kan ikke fortelle sånn til folk fordi personen ville ikke vise hvem den var men sa "Kanskje vi kan møtes og bli kjent?" så vi bare: "du kan ikke si hvem du er!" fordi den personen var helt sånn seriøst "jeg vil møte deg" og ville ikke si det egentlige navnet eller hvor de bodde og sånn. Sa ikke alder eller noe. og han sa bare sånn

"kanskje vi kan møtes og hvor bor du?".

(Jente 15 år)

Her tok de andre jentene ansvar og stoppet venninnen før det utviklet seg til et problem. Det har tidligere vist seg at jenter i større grad enn gutter er villige til å oppgi personlig informasjon på internett (Syvertsen og Karlsen 2004, 19). Omegle er en nettside hvor brukere kan innlede person-til-person-samtaler både gjennom tekst og video uten å registrere seg. Dette var kun en av to tjenester ungdommen nevnte, i tillegg til Facebook, hvor det er lett å komme i kontakt med ukjente mennesker. Den andre tjenesten (Ask) ga informantene først og fremst inntrykk av at er en tjeneste mest brukt av jenter, men her kunne også en av guttene i undersøkelsen dele sine erfaringer:

”Ja, det var blant annet et sosialt medie som het Ask som var veldig populært en liten periode før det forsvant helt. Der kan man stille spørsmål til en person under anonymt navn så kan de velge om de skal svare eller ikke. Hvis de svarer så kommer det på profilen deres, men hvis de ikke svarer så ligger det skjult. Det ble brukt veldig mye til mobbing fordi du kunne være anonym så folk kunne si hva de ville uten at mottakeren visste hvem det var så det ble brukt til veldig mye mobbing så det falt veldig fort ut av smak. Så det var noe vi ble oppfordret til å ikke bruke så vi slettet det. Men nå er det ingen som bruker det lenger.”

(Gutt 16 år)

En studie av Petter Bae Brandtzæg og Jan Heim fra 2008 viser at fiendtlig og aggressiv kommunikasjon i tekstbaserte sosiale medier i stor grad blir sett på som et negativt aspekt ved tjenesten (Brandtzæg og Heim 2008, 7). En annen faktor som forsterker dette aspektet ytterligere, og som er til stede i Ask, er at nettsamfunn som baserer seg på valgte kallenavn og anonymitet ofte påvirker medlemmene, og åpner muligheten for flere negative kommentarer (Brandtzæg og Heim 2008, 8). Dette kan være noe av forklaringen på at Ask vokste veldig fort, men som denne gutten forteller, også fort ble upopulær.

Med forbehold om at mine informanter kommer fra en relativt homogen gruppe av tradisjonell middelklasse, fremstår det som at de fleste av ungdommene ville gjort akkurat som denne gutten beskriver. I det en tjeneste blir brukt til noe de anser som ubehagelig eller moralsk feil så slutter de å bruke den. En irsk studie viser at gutter er mest interesserte i å skaffe nye bekjenskaper gjennom sosiale nettverk (McQuillan og d'Haenens 2009, 101). Jeg har ikke funnet noen indikasjoner på det blant mine informanter, men en av guttene hadde over en lang periode brukt mye tid i det kompetitive online-spillet League of Legends, og selv om vi ikke gikk inn på det i intervjuene, er det svært vanlig å få et eget sosialt nettverk

gjennom slike spill (Skog 2008). Men det er naturlig å anta at nye sosiale bekjentskaper i et slikt miljø kanskje er mindre truende både i barns og foreldres øyne i motsetning til bekjentskaper fra tilfeldige chatte-rom på internett.

5.3 Forskjeller i regulering basert på kjønn

Jeg ser en generell tendens til at foreldrene til jenter i større grad gir sine barn mer tillit til å utforske og utvikle internett ganske fritt enn foreldrene til gutter. Dette gjelder både tidligere i oppveksten og i dag. Dette er i seg selv et lite paradoks da det gjennom alle intervjuene viser seg at foreldrene til jenter identifiserer flere risikoer på nett enn foreldrene til gutter. Som nevnt tidligere i dette kapittelet ser foreldrene til jenter først og fremst ut til å frykte hvem jentene kan møte på internett, og hva de legger ut om seg selv. Det kan være flere årsaker til dette. Noen av foreldrene opplever guttene som mer umodne og utforskende på internett noe som gjør at de kanskje føler et behov for å regulere dem strengere enn jenter.

”Han har alltid vært mye mer fornuftig, samtidig som han enkelte ganger da han for eksempel filmet da han stod og tissa eller hva det var for noe på mobilen sin som 9-åring og syns det var kjempegøy ikke sant. Og da ble det "sorry gutten min, det her går ikke". Så jeg vet ikke. Jeg håper at vi har fylt på nok, men jeg kan ikke garantere for det”

(Mor 44 til gutt på 16)

Når det kommer til teknisk regulering så er det kun to av familiene med gutter som har testet det ut eller benyttet seg av det over tid. I begge tilfeller er det først og fremst snakk om overvåkning i ettertid gjennom kontroll av logger. Det er usikkert hvorfor akkurat disse to familiene har valgt å benytte seg av det, men det kan være som en følge av hvilke risikoer og hvilket bruksmønster disse foreldrene identifiserer. Det er også disse foreldrene som først og fremst frykter pornografi og vold mest. Dette er risikoer det er lettere å spore i ettertid sammenlignet med for eksempel chatte-rom og andre former for kommunikasjon på internett.

”Far: Han eldste, jeg var jo inne på loggen hans før han begynte.... Det har jeg ikke vært med de andre. Det er ikke så lett...”

”Mor: Men da hadde vi en stasjonær pc i hus. Da hadde du jo den loggen, men nå som de sitter med sine mobiltelefoner så har ikke du den samme muligheten til å gå inn på deres logg.”

”Far: Nei, men det gikk greit med den loggen hans og da var jeg fornøyd, men han var ikke klar over det.”

”M: Nei for det var vel et tips du fikk fra en eller annen at hvis du vil ha litt kontroll, om det var på skolen husker jeg ikke, så det er ikke sikkert han vet det enda at du drev med det. Men

han har nok enda mindre grad enn de to yngste sittet på pc eller på nett for det er jo nå de helt siste årene at telefonene har blitt datamaskiner .”

(Mor (47) og far (51) til gutter på 14, 16 og 20 år)

Regulering av jentene ser i større grad ut til å handle om et preventivt arbeid fra foreldrenes side hvor de prøver å gi et sett med holdninger og moralske rettesnorer barna kan ta med seg på internett. Mye av den risikoen jenter står overfor gjennom sin internettbruk er gjennom mer person-til-person-kommunikasjon, og interaksjon med andre i mer lukkede sosiale nettverk. Dette gjør at en overvåkende regulering blir mer utfordrende overfor jenter enn for gutter. En annen faktor som gjør reguleringen utfordrende er det at mens det kan se ut til at gutter benytter seg av internett til formål som er lett å måle i tid så er jentenes bruk i større grad knyttet til en altomfattende bruk, men den er ikke konstant. Når gutter spiller, er en enklere oppgave for foreldrene å måle tidsbruken. Jentenes utstrakte bruk av sosiale medier forekommer i veldig mange korte tidsintervaller fremfor en lang sammenhengende periode. Det gjør den tradisjonelle reguleringen mye mer utfordrende. Ei jente på 16 beskriver hverdagen sin slik:

”Jeg står opp og snakker med folk på morgenen med Snapchat og Facebook og sånn også kommer jeg på skolen og i friminuttene driver jeg på Instagram, Snapchat, Facebook, alle de sosiale mediene så det er egentlig det jeg bruker hele tiden. Instagram, Snapchat og Facebook som det går i.”

(Jente 16 år)

På spørsmål til foreldrene om de har tatt opp hva hun bør tenke på i forbindelse med hva hun legger ut på internett svarte de følgende:

”Mor: Ja, det har vi snakket mye om. Ikke legg ut noe du vil angre på!”

”Far: Og si ifra!”

”Mor: Og det er greit, du kan slette et bilde du, men det er ikke slettet fra de tusenvis av andre og hvis du... når du sender snaps så er bare bildet oppe i fem sekunder, men du kan ta screenshots og det vet hun jo at folk kan gjøre.”

”Far: for det gjør hun selv hele tiden.”

(Mor (48) og far (45) til jente på 16 år)

5.4 Kjønnforskjeller i utvikling av digital kompetanse

Forskjellig bruk av internett resulterer i variasjon av digital kompetanse (McQuillan og d'Haenens 2009, 102). Gjennom intervjuene av ungdommene sitter jeg igjen med et inntrykk av at guttene har en større teknisk forståelse av data- og internettbruk samt

kunnskapsinnhenting, men de har mindre kunnskap om sosiale medier sammenlignet med jentene. Når det kommer til profesjonell bruk, gjennom tekstbehandling og lignende så er kunnskapsnivået ganske likt. Her ser det ut til at foreldrenes kunnskaper om programvare spiller en større rolle enn både kjønn og skole.

”Vi hadde data-timer på barneskolen så da var det heller det at jeg snakket om hva jeg hadde lært og sånn. Så har jeg fått hjelp en del ganger når jeg har sittet med lekser som på Word og sånt så har jeg fått hjelp av pappa. Hvis jeg har spurt om noe.”

(Jente 14 år)

”Jeg har lært en del Excel av mamma opp gjennom årene fordi det er ho ganske flink på.”

(Gutt 16 år)

Jeg klarer heller ikke identifisere klare kjønnsmessige forskjeller i hvor selvsikre ungdom er i sin bruk av internett. Det har tidligere i andre studier blitt trukket frem at kjønn er blant de avgjørende faktorene for selvsikker bruk av internett, men det er ikke noe jeg finner igjen blant mine informanter. Igjen synes det å være en tendens at foreldrenes interesse og kunnskap om nettbruk er avgjørende for hvor mye ungdommen vet og kan om internettbruk, og de mulighetene som ligger i det. Det ble tidligere nevnt at det i to av informant-familiene var foreldre som jobbet med kommunikasjons- og datasystemer i hverdagen. Dette kommer tydelig frem i hvor reflekterte deres barn er rundt egen kunnskap om internett, hvilke risikoer de står ovenfor og hvorfor foreldre forsøker å regulere nettbruken.

Jeg skal være forsiktig med å konkludere med noe så generelt gjennom denne studien, men det er verdt å legge merke til at i de familiene der foreldrene har yrker som krever lav interesse og kompetanse på digitale teknologier, fremstår også ungdommen mindre reflekterte over hvordan de selv bruker internett og hvilke risikoer de står ovenfor.

Det er også mye som tyder på at det i stor grad handler om interesse fremfor kjønn. Det var ei av jentene, som ikke hadde foreldre i yrker med høyt krav til digital kompetanse, men hvor hun viste stor interesse og hadde relativt stor kunnskap om databruk. Dette hadde hun fått som følge av interesse for musikk hvor det å kunne finne frem på internett til de rette tekstene og låtene var en stor del av hverdagen. Selv bagatelliserer hun denne kompetansen, men foreldrene mener hun innehar god digital kompetanse. Dette er også noe som går igjen hos flere av familiene. I foreldrenes øyne har barna deres utstrakt digital kompetanse som i de fleste tilfeller går langt utover foreldrenes. Når jeg så snakker med ungdommen så mener de at de ikke har en spesielt god kompetanse. Dette gjelder nesten uten unntak både gutter og

jenter. Det er vanskelig å svare på om det handler om at foreldrene overvurderer sine barns tekniske kompetanse eller om ungdommen i møte med konkrete spørsmål blir beskjedne og ikke ønsker å skryte av egen kompetanse.

”Hun er den som er desidert best, hun som du skal snakke med etterpå. Hun har litt interesse for det. Vi er litt todelt her da. Hun eldste og jeg vi bryr oss ikke noe om tv-spill eller noe sånne ting. Men ***** og de to, han (peker på far) og han minste dem er, de er mer i det der.”

(Mor (44) til jente på 16)

Senere spurte jeg datteren hvordan hun så på sin egen digitale kompetanse og interesse for data og internett:

”Jeg bruker det fordi jeg må bruke det. Hvis ikke så får jeg ikke holdt kontakten med venner og sånn. Jeg bruker det også til musikk og noen ganger spill.”

(Jente, 16 år)

EU-kids online og andre lignende studier har vist at det er store nasjonale og kulturelle forskjeller i barn og unges bruk av internett. Gjennom disse intervjuene har jeg erfart at det er noen forskjeller i gutters og jenters bruk av internett. Disse forskjellene går først og fremst på at guttene i større grad ser på datamaskinen og smarttelefonen som underholdningsmaskiner, mens det blant jentene først og fremst er plattformer for kommunikasjon med andre.

Det er flere ting som tyder på at foreldre til en viss grad regulerer sine barn forskjellige avhengig av om det er snakk om gutter eller jenter. Et hovedfunn er at foreldre til jenter er mye mer redd for hva de skal legge ut av bilder og informasjon, mens foreldrene til gutter først og fremst er redd for hva de kan finne på internett. Forklaringer på disse kjønnsforskjellene kan være i hvilken grad foreldrene ser på sine barn som modne, ulikt kjønnspress på gutter og jenter, og hvor åpne de er med sine foreldre om hva de gjør. Den enorme økningen i bruk av smarttelefoner kan også spille en rolle her da guttene fortsatt i større grad foretrekker datamaskinen, mens jentene har flyttet tilnærmet all bruk over på telefonen.

5.5 Oppsummering

Dette kapittelet har vist at foreldre fortsatt ikke ser på gutters og jenters bruk av internett som sidestilt. Foreldrene til gutter frykter i større grad hva de skal oppsøke av innhold på internett

og hvor mye tid de bruker på dataspill og lignende aktiviteter. Blant foreldrene til jenter er det derimot i større grad fokus på hvordan de fremstiller seg selv i sosiale medier, og hvordan de eksponerer seg på andre deler av internett. Det er også på dette området foreldrenes frykt er størst. Samtidig ser det ut til at jentene har mer tillit fra foreldrene sine med tanke på hvor fritt de får bruke nettet.

6 Skolen som formidler av digital kompetanse

Skolens viktigste jobb ved siden av å skulle forberede barn og unge til den digitale hverdagen de vil møte senere i livet, er kanskje å bevisstgjøre foreldrene på hvilket ansvar de har som formidler av gode holdninger og god nettvett. Gjennom intervjuene av barn har det kommet frem at skolen til dels gjør en god jobb i å tilføre barn og unge den profesjonelle og arbeidslivsrettede delen av digital kompetanse. Flere av ungdommene snakker spesielt positivt om skolens inkorporering av digitale tjenester i matematikk gjennom programmer som Geogebra (en interaktiv programvare for bruk i geometriundervisningen) og diverse nettsider og løsninger som blant annet gjør undervisning i forbindelse med gangetabell mer interaktivt. Hvordan synes foreldrene at skolen fungerer i sin komplementære funksjon i utviklingen av digital kompetanse? Hva mener foreldrene er skolens rolle utover utvikling av ferdigheter i dataprogrammer?

6.1 Digitale verktøy i skolen

Jeg var så heldig at tre av informantene mine jobbet som lærere på to forskjellige barneskoler. Disse tre lærerne var gode eksempler på den store oppgaven skoleverket står ovenfor når de skal benytte digitale tjenester og skape en mer interaktiv skolehverdag. En av lærerne svarer følgende på spørsmål om hvordan digitale verktøy kan påvirke skolehverdagen:

”Nei det er jo det at de kan være mye mer på hugget i undervisningssituasjonen ved å google det ene og det andre og mye animasjoner, de kan lettere få forståelse av hvordan ting fungerer. Og det at de kan dele med andre når de sitter hjemme og jobber og kan kommunisere med andre i klassen de jobber sammen med. OG at de kan levere inn hjemmefra. Negative sider er at de ofte havner på "koselige sider". Det er jo verdens største underholdningsmaskin rett i lomma. OG det klarer de ikke å holde seg unna. Som lærer ser jeg det problemet i hverdagen. Når de sitter i klasserommet i hverdagen på hver sin pult, nei så jeg merker at de kobler ut læringssituasjonen med å ha noe som er mer hyggelig og de blir avhengige av det.”

(Far og lærer (51) til sønn på 15)

Det poenget at digitale verktøy beriker skolehverdagen så lenge læreren har kontroll på bruken representerer kanskje synet og holdningen til mange lærere i dag. Digital kompetanse

ble som en del av kunnskapsløftet inkorporert i alle fag i grunnskolen, men mange av foreldrene har inntrykk av at skoleverkets ønske om økt interaktivitet er mye større en lærerens kompetanse og gjennomføringsevne. Tall fra IKT i utdanningen (2013) viser at dette inntrykket til noen grad stemmer, og det er mange elever som blir ukonsentrerte av å skulle benytte seg av data og internett i timene (Hatlevik et al. 2013, 16). Den andre av de tre lærerne var svært aktiv på data og internett og hadde store ønsker og planer for hvordan digital læring kunne gjøre hverdagen bedre både for barn og lærere:

”Jeg er lærer og vi var på en utdanningsmesse i januar og der var det en stand som hadde Minecraft i matte-undervisningen og det er et fantastisk hjelpemiddel for geometri. Han har bygd noen 3D-greier og et å finne arealet eller volumet så det er et mektig verktøy. Tenk deg å ha fått med disse gutta som elsker å drive med Minecraft og bygge i 3D. Bare nå som vi skal ha om volum i slutten av 2.klasse og hvor mange klosser er det plass til oppi her? Jeg tok med legoklosser så vi kunne bygge for noen år siden, men tenk så gøy å kunne sitte i Minecraft og bygge med de klossene og faktisk telle hvor mange klosser du måtte ha for å, eller bygge mange andre ting i K&H for eksempel så kunne man dratt det inn.”

(Mor og lærer (44) til sønn på 16)

Elise Seip Tønnessen påpeker at skolen i større grad bør utnytte det at barn og unges bruk av digitale verktøy er forankret i fritidsbruk. Denne læreren forsøker å utnytte dette til å skape en mer interessant undervisningssituasjon for elevene. Både gjennom intervjuer av foreldre som er lærere, og andre foreldre, har jeg fått et inntrykk av at det er på barneskolen de kreative forsøkene på digital læring finner sted. Det kan være flere grunner til dette, men det er en mulighet for at de som er i barneskolealder i dag i enda større grad enn tidligere har vokst opp med digitale verktøy som et leketøy på linje med tradisjonelle leker. Den tredje læreren er kontaktlærer for en 1. klasse og har kunnet se hvordan barn i dag bruker interaktive digitale verktøy tilnærmet på lik linje med leker:

”Første gangen jeg åpnet en datamaskin hvor de aldri hadde sett et tastatur før, iPaden er de veldig kjent med. Så de begynte da å dra den fingeren over skjermen for å låse den opp. Vi var på et foredrag hvor foredragsholderen fortalte at det første ordet barnebarnet hans lærte seg var gratis, for det var de applikasjonene han kunne laste ned.”

(Mor og lærer (44) til sønn på 15)

Flere av foreldrene uttrykker bekymring for at alt fokuset på nye digitale former for læring skal gå utover den tradisjonelle læringen. Dette gjelder både metoder og kunnskap. Flere er redd for at det som tidligere har blitt sett på som viktig kunnskap som håndskrift og tradisjonell pugging skal forsvinne med alt fokuset på datamaskinen i skolen.

”Mor: Jeg tror de mister håndskriften sin, det gjør dem. det gjør unger i dag. Man får jo letter informasjon hvis det er noe de lurere på. For eksempel i matte kan de gjøre det på egenhånd fremfor å spørre så mye.

Far: Jeg har ikke inntrykk av at skolen driver med noe særlig konstruktivt med data i det hele tatt jeg for min del.”

(Mor (44) og far (49) til datter på 15)

Et av problemene mange av foreldrene trekker frem er det at skolen ønsker å benytte seg av digitale verktøy i hverdagen, men at det i stor grad stopper opp i lærernes kunnskapsnivå. Det er klart at dette er en svært forenklet påstand, men som den ene læreren i denne undersøkelsen viser, så er det store variasjoner i hvilken digital kompetanse lærerne har. Det vil det naturligvis være, på samme måte som at det blant foreldrene også er store variasjoner i hvor mye de kan om internett. Det som er verdt å merke seg her er at selv om det av og til mangler litt kompetanse på bruk av programmer og hvordan en kan utvikle læringen og benytte seg av digitale muligheter, så kan læreren fortsatt legge til rette for den moralske utviklingen av digital kompetanse. En av guttene kunne fortelle at de benyttet seg av Popcorntime i skoletimene de siste dagene før jul, med velsignelse fra læreren. Popcorntime er en hyppig diskutert strømme-tjeneste for film og TV-serier som de fleste ser på som ulovlig. Jeg vil anta at læreren sa ja til dette på bakgrunn av at han ikke kjente til tjenesten og dermed har blitt lurt på lik linje med barna som følge av det profesjonelle brukergrensesnittet:

”Popcorntime ser så fint og ryddig ut på en måte. Liksom, det ser så velgjort ut, det ser så vennlig ut for å si det sånn. Jeg vet ikke om læreren vet om det er ulovlig, men jeg tror ikke han vet det. Vi skulle ha juleavslutning så bare lastet en i klassen det ned på datamaskinen i klasserommet.”

(Gutt 15 år)

Dette er selvfølgelig ikke en heldig situasjon, men den beskriver en utfordring mange skoler og lærere står ovenfor i dag. Den generasjonen som ble født rundt tusenårsskiftet har vokst opp med digitale medier og noen har kanskje gått forbi lærerne i teknisk digital kompetanse allerede på barneskolen.

”Men jeg synes datakompetansen til lærere er så dårlig så det er jo klart at en 7.klassing overkjører jo læreren sin på kompetanse i forhold til rent tekniske aspekter. Bare det å skifte skjermbilde på datamaskinene på skolen. Hvor morsomt det er å finne et penisbilde og legge det på tvers og lukke maskinen og gå fra den. Det er kjempegøy, ikke sant? Hvor enkelte lærere ikke vet hvordan de skal fjerne det en gang eller at noen bare bytter så teksten står på høykant. Kjempegøy. Så de innehar en veldig mye større kompetanse enn enkelte lærere. OG det merker dem helt sikkert også. Så ønsker dem da å utfordre det litt på nettsteder som man sitter... De får beskjed om å gå dit og dit også er det jo ikke noe føringer på skolen heller. Hvis jeg sitter med en klasse hvor alle sitter på datamaskinen så ser jo ikke jeg hva de holder på

med. Så man må være flink til å vandre i klasserommet sånn at man ser. Men jeg syns jo ikke kompetansen til lærerne er høy nok til at vi kan, i forhold til nettvett så syns jeg det må komme ut skriv og det er viktig det, men jeg tror det viktigste jobben læreren kan gjøre er å bevisstgjøre foreldrene på at det er deres hovedansvar.”

(Mor og lærer (47) til gutt på 16)

Her kommer vi tilbake til det som kan se ut som kjernen av spørsmålet om hvilken rolle skolen skal spille i utviklingen av digital kompetanse. Både foreldre og de av informantene som er lærere mener i stor grad at skolens rolle først og fremst handler om å gjøre foreldrene bevisste på hvilket ansvar de har i sine barns utvikling.

6.2 Skolen og nettvett

Foreldrenes inntrykk av hvordan skolen bruker nye digitale teknologier i læringen kan fortelle noe om at skolens utfordring kanskje ligger i hvordan de kommuniserer denne bruken ut, og ikke hvordan de faktisk bruker det. Dette kommer først og fremst til syne gjennom den informasjonen foreldre får om hva de selv kan gjøre for å tilføre barna gode nettvaner og sunt nettvett. I kun en av familiene har skolen på et tidspunkt invitert foreldrene til en ettermiddag eller kveld hvor hele formålet var å gi råd om nettvett og sosiale medier, men selv denne skolen startet kun med dette som følge av en tidligere nettmobbesak som eskalerte.

”Jeg vil vel si at jeg syns den har vært bra. Allerede her fra barneskolen, det var på barneskolen vi var på nettvett-kurs. Jeg tror faktisk det var i vår datters klasse. Jeg vet at det har vært for sønnen vår også så jeg tror kanskje det er noe skolen har fast, men da gikk ikke jeg for jeg har vært på det en gang. Jeg tror det har vært det på ungdomskolen også, men i mye mindre grad enn på barneskolen. (...)Det hadde vel vært noen historier da, var det første gangen det hadde vært sånn bråk via noe jenter og Facebook, eller jeg tror det var, det startet når det ble sånn, het det ikke Fronter da? Het det fronter den gang og? Var det ikke noe før fronter? Det var noe på forløperen til fronter. OG det var noe internt i klassen hennes blant noen jenter og jeg tror det var det som fikk fram at ho læreren ordnet og så tok rektor tak i det og da ble det et sånt nettvettkurs og det tror jeg de har vedlikeholdt og har vært flere år og det var egentlig veldig informativt.”

(Mor (44) til jente på 16)

Det denne moren påpeker om at det har vært mindre fokus på nettvett og informasjon rettet mot foreldrene er noe som går igjen blant de fleste av informantene. Det er interessant å se dette opp mot læringsmålene i digital kompetanse som kom sammen med kunnskapsløftet (Utdanningsdirektoratet 2006). Mye av skolens undervisningsfokus på hvordan barn skal håndtere og samhandle i sosiale medier gis på barnetrinnet, før flertallet blant mine informanter tok steget inn i de samme mediene. Facebook har en nedre aldersgrense på 13 år,

og det virker derfor litt rart at hovedvekten i utviklingen av ferdigheter på sosiale medier skal gis i årene opp mot fylte 13 år. Skolen har en rolle i å bevisstgjøre barn og unge på hva det er som ligger der ute, men det virker samtidig ganske rart at de ikke tar en større del av denne kompetanseutviklingen etter at barna blir store brukere av internett. Det er selvfølgelig mange i dag som tar dette steget i god tid før de fyller 13, men mine informanter viser til at svært mange av foreldrene er bevisste på denne aldersgrensen og holder igjen for sine barn. Da virker det samtidig rart at skolen ikke tilpasser undervisningen til dette. En av foreldrene, som også er lærer på barneskolen, etterlyser en oppfriskning av nettvett for elevene i løpet av ungdomskolen.

”Jeg syns at de burde minnes om dette på ungdomskolen, kanskje hvert eneste år. Fordi at de glemmer fort også legger de ut og tenker ikke over konsekvensene. Jeg føler kanskje at de på ungdomskolen blitt litt overlatt til seg selv for de har blitt så store så "de klarer seg selv, de trengs ikke å passes på lenger". Men jeg føler at de trenger å bli mint på konsekvensene og hva som er lov og ikke lov, med tanke på Snapchat og screenshots og hvordan de legger det ut og viser det til alle. De blir påvirket av hverandre og det presset ute i verden i dag er så stort. Alle skal være så perfekte og alle skal vise seg frem og alle skal få anerkjennelse på seg selv, på utseendet sitt, og da tenker jeg at de bør bli påminnet at det ikke er alt som er like lurt å legge ut.”

(Mor og lærer (44) til gutt på 15)

Dette er noe som stemmer godt overens med ungdommens inntrykk. Flere av elevene påpeker også at de i mye større grad kan huske at lærerne og skolen hadde fokus på nettvett de siste årene på barneskolen. Det er heller ingen av familiene som kan huske å ha vært på noen form for møte med personer med kompetanse på feltet i løpet av ungdomskolen. Det er kun på barneskolen at slike møter har funnet sted.

En annen side av dette problemet som kom frem under intervjuene med de av foreldrene som også er lærere, er at det virker som interessen fra foreldrenes side for slike møter er ganske lav.

”Vi har hatt noe som heter barnevakten på besøk på barneskolen, det var da jeg satt i FAU for jeg hadde da vært på det møtet i barnehagen, men det var veldig lite foreldre som møtte opp og det var veldig skuffende for det er veldig interessant å høre hva de kan fortelle for verden har endret seg i forhold til nettvett og tv-serier. Før så spurte de først og skøyt etterpå nå skyter de først og spør etterpå. Om hva barn ser på som vi ikke er klar over så det syns jeg var en veldig fin greie, ellers så er jo det en del av kunnskapsløftet. Det at vi skal ha om det på skolen og forholdsvis tidlig om nettvett og hva man bør passe seg for og sånn så jeg håper at ungene hører på hva læreren sier.”

(Mor og lærer (44) til gutt på 15)

Det kan selvfølgelig finnes flere forklaringer på hvorfor det er slik lav interesse for møter og temakvelder av dette slaget. Noen av foreldrene som ikke har vært på slike møter peker på at egeninteressen for data og teknologi er så lav at de ikke tror de ville ha noe nytte av det, eller at de vil ta seg tid til det.

”Far: Jeg vet ikke om jeg hadde gått på det (nettvettkurs) om jeg så hadde fått tilbud om det.”
”Mor: Jeg vet at når det har vært noe sånn foreldremøte og sånn og politiet og utekontakt og sånn tilstede så kan jo de ha nevnt det om databruk eller mobbing på nett og sånn og anbefalt å følge med, men akkurat sånn å følge med. Jeg vet ikke hva som skulle til for at jeg skulle tenkt at jeg skulle brukt en kveld på et sånt kurs på ungdomskolen, det skal litt til at jeg hadde kastet meg på det. Hvis man kommer litt tett på en stygg sak så kan det være aktuelt.”

(Mor (47) og far (51) til sønn på 16)

Gjennom dette sitatet kan det virke som at foreldrene har samme holdning som det gjennom noen historier kan virke som at skolen har. Det må en konkret hendelse til for at de skal orke eller ta seg tid til å sette seg inn i dette store og vanskelige tema; teknologi og digitale medier.

Jeg har fått inntrykk av at foreldrene synes det er vanskelig å forstå hvilken rolle skolen skal ha i utviklingen av digital kompetanse. Skolen gir et godt grunnlag i digitale ferdigheter i form av programvarer og kildekritikk, men det er begrenset med fokus på andre sider ved barn og unges nettbruk, spesielt på ungdomstrinnet. Utredningen fra Forsknings- og kompetansenettverk for IT i utdanningen (2005) om implementeringen av kunnskapsløftet i skolen påpekte at både lærere, elever og foreldre ønsker at skolen også skal være med på å utvikle en ”digital dømmekraft” og gi etiske retningslinjer og sunne holdninger til elevene (Forsknings- og kompetansenettverk for IT i utdanning 2005).

6.3 Hvem skal skolen informere?

Et av de store spørsmålene om utvikling av nettvett i skolen er om de skal undervise elevene eller informere foreldrene. I dag kan det se ut som at de har lagt seg et sted midt i mellom, noe verken elevene eller foreldrene er fornøyde med. Det er nok flere faktorer som spiller inn her, men flere av foreldrene mener at lærerne ikke innehar den nødvendige kompetansen til å forbedre elevenes kompetanse:

”Kommunikasjonen til oss synes jeg ikke har vært så bra. Vi er jo på foreldremøter og vi hører at det er viktig at vi tar del i det og det har jo vært belyst, men jeg synes datakompetansen til lærere er så dårlig så det er jo klart at en 7.klassing overkjører jo læreren sin på kompetanse i

forhold til rent tekniske aspekter. Bare det å skifte skjermbilde på datamaskinene på skolen. Hvor morsomt det er å finne et penisbilde og legge det på tvers og lukke maskinen og gå fra den. Det er kjempegøy, ikke sant? Hvor enkelte lærere ikke vet hvordan de skal fjerne det en gang eller at noen bare bytter så teksten står på høykant. Kjempegøy. Så de innehar en veldig mye større kompetanse enn enkelte lærere. OG det merker dem helt sikkert også. Så ønsker dem da å utfordre det litt på nettstedet som man sitter... De får beskjed om å gå dit og dit også er det jo ikke noe føringer på skolen heller. Hvis jeg sitter med en klasse hvor alle sitter på pcn så ser jo ikke jeg hva de holder på med. Så man må være flink til å vandre i klasserommet sånn at man ser. Men jeg syns jo ikke kompetansen til lærerne er høy nok til at vi kan, i forhold til nettvett så syns jeg det må komme ut skriv og det er viktig det, men jeg tror det viktigste jobben læreren kan gjøre er å bevisstgjøre foreldrene på at det er deres hovedansvar.”

(Mor og lærer, 44 til gutt på 16)

Her kommer det tydelig frem at noen av foreldrene ønsker mer informasjon fra skolen. Det er klart at for at foreldrene skal kunne både regulere og veilede sine barn så kreves det en grunnleggende kompetanse utover det de selv lærer i forbindelse med arbeid. Foreldrenes involvering vil, i følge tidligere forskning, begrense skadene i forbindelse med at barn og unge utsettes for risiko på internett (Mascheroni et al. 2013, 220). Foreldrene vil nok få noe informasjon gjennom ungdommens bruk av digitale verktøy i skolen, men det er enda viktigere at de får informasjon gjennom foreldremøter og andre aktiviteter i regi av skolen og rettet mot foreldrene.

Skolens rolle sett opp mot foreldrene kan være en vanskelig og litt ”betent” situasjon. Alle foreldrene i denne oppgaven mener selv at de har hovedansvaret for regulering, selv når de ikke klarer å henge med teknologisk. Dette kapitlet har vist at mye tyder på at skolen også syns det er krevende å finne en balanse mellom å forberede elevene på arbeidslivet samtidig som de skal utvikle nettvett og noen etiske retningslinjer for mer sosial bruk i nåtid og fremtid. Mascheroni mener at foreldrene trenger en rekke basiskunnskaper for å beskytte og hjelpe sine barn på internett og at det er vanskelig å få foreldre til å lære seg disse kunnskapene i dag (Mascheroni et al. 2013). Skolens rolle kan derfor kanskje være å bidra til de tekniske kunnskapene barn og unge har behov for i dag, samtidig som de kan legge til rette for mer rådgivning av foreldre angående barn og unges bruk av internett.

6.4 Oppsummering

Dette kapitlet har vist at foreldrene ofte er veldig usikre på hvilken rolle skolen egentlig skal ha ved siden av å gi opplæring i grunnleggende digitale ferdigheter som bruk av tekstbehandlingsverktøy og regneprogrammer. Det viser seg at det er stor forskjell mellom

skolene i hvilken grad de arrangerer muligheter for foreldrene til å lære og utvikle egen digital kompetanse slik at de er bedre rustet til å hjelpe egne barn. Foreldrene reagerer også på at mye av opplæringen barn og unge får, og informasjonen som blir gitt til foreldrene, kommer på barneskolen med tanke på at det først er på ungdomsskolen bruken av sosiale medier blir svært utbredt.

7 Konklusjon

Tema for denne oppgaven er foreldres regulering av barns nettbruk. Jeg har valgt å se på dette i lys av hvordan de velger å regulere nettbruken, hvordan de vurderer risiko og hvordan de tolker skolens rolle i utviklingen av digital kompetanse. Metodisk har jeg både intervjuet foreldre og ungdom om hvordan foreldrene regulerer internettbruken samt hva som bekymrer dem på internett. Den teknologiske utviklingen påvirker i stor grad hvordan foreldre kan regulere nettbruken og den skaper samtidig store kompetanseforskjeller mellom generasjonene. Skolen kan bistå foreldrene med denne kompetanseforskjellen, men denne studien har vist at mange foreldre ikke føler at skolen gjør alt de kan når det kommer til utvikling av barn og unges digitale kompetanse. Hovedproblemstilling for denne oppgaven var:

Hvordan vurderer foreldre risiko og internettregulering på vegne av sine barn?

I tillegg har jeg disse tre underproblemstillingene:

Hvordan påvirker generasjons- og kunnskapsgapet mellom foreldre og barn den daglige reguleringen i hjemmet?

Hvilke forskjeller i risiko og regulering identifiserer foreldrene basert på sine barns kjønn?

Hvilken rolle mener foreldre og ungdom at skolen skal ha i utviklingen av digital kompetanse?

7.1 En mobil generasjon

Det ble sett på som en stor utfordring da ungdommen gikk fra å sitte på internett i fellesrom til å trekke inn på egne rom. I 2002 kalte Sonia Livingstone dette for ”soveroms-kulturen”, og så på det som en utvikling i barn og unges privatliv (Livingstone 2002, 138). Allerede i 2004 påpekte Trine Syvertsen og Faltin Karlsen at det blant foreldre var vanskelig å regulere barn og unges nettbruk fordi ”ungdommen lærer seg å slette loggen som ellers kan brukes til etterkontroll” (Syvertsen og Karlsen 2004, 61) Mye har skjedd siden Livingstone etablerte dette begrepet, og det er ikke lenger slik at et vanlig gutte- eller jenterom har en stasjonær datamaskin stående i hjørnet. Denne undersøkelsen har vist at den generelle bruken av

tradisjonell datamaskin har gått ned blant mine informanter, men det betyr ikke at de benytter seg mindre av digitale medier sammenlignet med tidligere undersøkelser. Moderne mobile teknologier sammen med at tilnærmet alle hjem har trådløst bredbånd gjør oss mindre avhengige av stasjonære teknologier. Smarttelefon og nettbrett har flyttet soveroms-kulturen ut av soverommet og eksisterer i dag i alle husets rom. Stue-datamaskinen, som var vanlig i norske hjem for ti år siden, ga foreldrene en mulighet til å følge med på hva deres barn gjorde, enten i form av etterkontroll eller ved å bare ta en kikk over skulderen (Livingstone og Helsper 2008, 7). I dag har ungdommen mulighet til å være private overalt, og så lenge de forstår de teknologiske sidene av sosiale medier, kan de dele det private med hvem de vil. Ungdommen ser ut til å ha blitt relativt plattformnøytrale og benytter seg av det som er mest hensiktsmessig der og da. Dette gjør det svært krevende for foreldrene å følge med, nesten uavhengig av hvilken kompetanse de selv innehar. Mobiliteten gjør at det ikke lenger holder for foreldrene å vite hvordan de sjekker logg og installerer filter.

Hvordan ungdom deler av sitt privatliv ser ut til å ha tatt en vending sammenlignet med tidligere undersøkelser. Tidligere var tekstuelle sosiale medier, med Facebook i spissen, det mest brukte sosiale mediet blant ungdom, og det er fortsatt det sosiale mediet med flest brukere. Facebook er i dag blitt en alt-på-et-sted-løsning hvor brukere kan publisere alle former for tekst og audiovisuelle medier, men det benyttes fortsatt i stor grad som et tradisjonelt sosialt medie (Brandtzæg 2012, 31). Økningen av audiovisuelle funksjoner i sosiale medier er en trend som har pågått over flere år, og har også skapt nye og svært populære tjenester (Brandtzæg og Heim 2008, 2). Medietilsynets Barn og Medier 2014 viste at audiovisuelle sosiale tjenester som Snapchat og Instagram hadde gått forbi tradisjonelle sosiale medier i antall brukere på mobil blant 9 til 16 åringer i Norge (Medietilsynet 2014a). Dette stemmer med analysene i denne undersøkelsen, men ungdommen har flere forklaringer til denne trenden, og det handler ikke utelukkende om at foreldregenerasjonen har kommet seg på Facebook.

Petter Bae Brandtzæg m.fl. (2010) har sett på hvordan det at antallet venner på Facebook øker påvirker bruken. Et av deres hovedfunn handler om at økende antall venner skaper mer konformitet i strømmen av informasjon. Det er mer krevende og utleverende å være privat når flere hundre mennesker ser hva brukeren skriver (Brandtzæg, Lüders, og Skjetne 2010, 1012). Informantene mine har fortalt at de ønsker å ha muligheten til både å kunne være mer private og muligheten til å tulle mer i sosiale medier og har derfor trukket mot person-til-

person tjenester som Snapchat, og bildedelingstjenester hvor de kan skille mellom private og offentlige brukere, som Instagram. Selv om ungdommen ikke ser på foreldrene alene som en årsak til at de trekker til mindre og mer lukkede rom så har det helt klart påvirket både hvordan og hvor mye barn og unge benytter seg av Facebook i dag. Tidligere forskning viser at ungdom først og fremst benytter seg av sosiale medier for å holde kontakten med venner, og ikke familie (Brandtzæg, Lüders, og Skjetne 2010, 1007). Facebooks første kvartalsrapport i 2015 kunne fortelle at 30 prosent av Facebooks aktive brukere nå er over 35 år. Det økte antallet familiemedlemmer og andre voksne på Facebook resulterer ikke i at ungdommen avslutter kontoen sin, men bruken har gått veldig ned. Flere av informantene tror foreldrenes oppførsel i sosiale medier påvirker hvordan andre ungdom oppfatter dem, og dette gjør at de prøver å kontrollere hvilke venner som har tilgang til foreldrenes profiler.

På Instagram har det de siste årene vokst frem en trend der mange, og spesielt de unge, brukerne lager flere kontoer slik at de kan differensiere publikum ut i fra hva de publiserer. Her er det gjerne slik at de mest ”polerte” bildene fra ferier, feiringer og andre ting de ønsker å vise frem blir lagt ut på en åpen profil, mens de samtidig har en eller flere brukere med et mindre publikum der de kan publisere mer private bilder og historier. Erving Goffman pekte på at vi gjerne viser et idealisert bilde av oss selv utad, noe ungdommen i stor grad gjør i dag (Goffman 1959, 44). På spørsmål om dette er et konkret tiltak for å begrense sine foreldres innsyn forteller ungdommen at det i mye større grad handler om å kunne publisere private og tullete bilder med de nærmeste vennene, og gjerne mange bilder hver dag. Hyppigheten i publisering, lav terskel for publisering og begrenset tilgang er også forklaringen på at disse kontoene ofte kalles ”spam-brukere” eller ”privat-brukere”. Flere av foreldrene er klar over at deres barn har parallelle brukere og påpeker at det gjør en allerede vanskelig jobb umulig, med tanke på å kunne regulere denne type nettbruk. Det vi ser her er ungdommens forsøk på å skille mellom det Erving Goffman kalte ”frontstage” og ”backstage” (Goffman 1959, 110-114). Informantene forteller at de tidligere kun hadde en frontstage i sosiale medier, men at de nå har blitt mye mer fokuserte på å etablere og bruke en backstage der de kan kommunisere i et annet språk og ikke trenger å opprettholde et perfekt bilde utad. Dette fungerer også som en form for ”katt-og-mus lek” med foreldre og andre fra vokstgenerasjonen; de vil kunne forflytte seg videre til nye medier så fort de voksne trer inn i det mediet ungdommen benytter seg av.

Et uventet funn i studien var hvor aktive noen av foreldrene selv er i sosiale medier. Tidligere statistikk viser at antallet voksne på Facebook øker og dette er en større internasjonal trend over flere år (Facebook 2015, Brandtzæg, Lüders, og Skjetne 2010, 1007). Dette bildet trenger å nyanseres noe. Facebook redegjør selv for at 30 prosent av brukerne nå er 35 år eller eldre. Mange av disse er foreldre, men et viktig poeng er at de som gikk på universiteter i USA da Facebook ble etablert også er i aldersgruppen rundt 35 år i dag. Det er tidligere gjort lite forskning på hvordan dette endrer den sosiale dynamikken på de sosiale nettstedene. Som vist i denne oppgaven kan det se ut til at den umiddelbare endringen er at ungdommen trekker til andre kanaler slik at de kan skape avstand til foreldrene. Samtidig ser det ut til at det i tillegg til endringer i brukermassen også er mangelen på populære funksjoner som gjør at ungdommen flytter seg videre. Det kan være de artistiske mulighetene på Instagram, eller den flyktige naturen til Snapchat som gjør at de forflytter seg bort fra tekstuelle sosiale medier. Samtidig kan økningen i bruk blant foreldre også gagne barn og unge. Nyere utgaver av Medietilsynets Barn og Medier viser en økning i antall foreldre som viser interesse for hva deres barn gjør på internett. Denne andelen er fortsatt betraktelig lavere enn interessen for andre ”høyverdige” aktiviteter, men foreldrenes egen bruk av internett kan kanskje være en forklaring på hvorfor de også viser mer interesse ovenfor sine barn.

Generasjonsgapet ser først og fremst ut til å påvirke mulighetene foreldre har til å regulere ungdommens nettbruk. Flere av foreldrene i denne undersøkelsen kjenner til flere former for regulering og har hatt samtaler med sine barn, men antallet digitale, og ofte mobile, enheter i hjemmet gjør det tilnærmet umulig å ha kontroll på hva ungdommen gjør. Samtidig ser flere av foreldrene på dette som en måte å gi ungdommen en følelse av frihet og ansvar, noe som vil gjøre dem bedre rustet til å møte det som finnes av farer på internett. Det ser ut til at foreldrene bevisst, eller ubevisst, har tatt til seg den slutningen flere forskere har kommet frem til tidligere, at barn og unge må møte risiko på internett for å utnytte mulighetene som ligger der (Livingstone og Haddon 2009, Staksrud og Livingstone 2009, Livingstone og Helsper 2010).

7.2 Frihet og regulering – uansett kjønn

Gjennom intervjuene med foreldrene ga flere av dem uttrykk for at de i stor grad hadde gitt opp å regulere barnas nettbruk i det de ble gamle nok til å få seg brukere på sosiale medier. Bruken av sosiale medier inntraff i mange tilfeller samtidig med at barna fikk sin første

smarttelefon noe som gjorde at de i stor grad mistet kontrollen over hva de gjorde og hvor de gjorde det. Bruksmønsteret blant jenter og gutter ser ut til å være ganske variert og det ser også ut til å påvirke hvordan foreldre regulerer bruken.

Ved å se på hvordan foreldrene i denne undersøkelsen regulerte sine ungdommers nettbruk, og sammenligne dette med reguleringen beskrevet i Mascheroni m.fl. sin artikkel, kan vi se at det er store forskjeller på regulering i dag sammenlignet med for få år siden. Det er flere årsaker til dette, men en viktig årsak som Mascheroni selv trekker frem er at det ikke er den ovenfra-og-ned-flyten på internett som vi kjenner fra lineære medier (Mascheroni et al. 2013, 211). Denne utfordringen ble enda mer komplisert etter hvert som de tradisjonelle stue-datamaskinene forsvant fra hjemmene til fordel for bærbare datamaskiner, smarttelefoner og nettbrett. Antallet enheter og den fysiske størrelsen på disse enhetene har gjort at de to kategoriene *tekniske restriksjoner* og *monitorering* er tilnærmet helt fraværende i denne undersøkelsen. Nesten alle foreldrene kunne fortelle at *restriktiv mediering* hadde blitt brukt tidligere i oppveksten, men i det de begynte på ungdomskolen ble det vanskelig å håndheve. Igjen ser det ut som at dette har sammenheng med inntoget av smarttelefoner i hjemmet. Den restriktive medieringen har i stor grad fokusert på de samme kategoriene og formålene som for tidligere generasjoner. Foreldre tar de kampene det er mulig å vinne og de handler derfor ofte om tidsbruk, hvor og når telefonen kan brukes, samt aldersgrenser.

Av kategorier beskrevet av Mascheronis m.fl. er *sosial mediering* mest brukt blant mine informanter, men ikke alle former for sosial mediering. Bruk av internett sammen med ungdommen er i svært liten grad brukt, og det ser ut til at denne muligheten i stor grad forsvant sammen med stue-datamaskinen. Foreldrene viser størst interesse for å snakke med sine barn om selveksponering i sosiale medier, men dette er et mye større fokus blant familier med jenter enn familier med gutter. Det er mye som tyder på at den sosiale medieringen er mer utstrakt brukt i hjem med jenter i tenårene enn i hjem hvor det er gutter. Jentene ser også ut til å være mye mer aktive i sosiale medier enn det guttene i min undersøkelse er. Sosial mediering blant mine informanter handler i stor grad om hva man kan si, hvem man kan si det til og hvor mye man kan si. Det dekker alt fra mobbing til personvern, og i noen tilfeller ulovlige aktiviteter som fildeling og lignende.

Et av de mest interessante funnene i studien er at *transparensen*, eller gjennomsiktigheten, i barn og unges bruk av sosiale medier utad ser ut til å ha blitt svært begrenset. Tidligere

studier har vist at det både er spennende og avhengighetsskapende å følge med på livet til andre i sosiale medier (Brandtzæg, Lüders, og Skjetne 2010, 1021). Mine unge informanter hadde i løpet av de siste årene blitt mye mer opptatt av å begrense denne muligheten for andre. I starten av sine barns liv på sosiale medier benyttet foreldre seg av denne muligheten til å følge med uten å ”invadere” sine barns privatliv. Mange av foreldrene hadde også vennskap på Facebook som krav for at deres barn skulle få opprette konto. Etter hvert som barna i familien ble eldre ønsket mange ikke lenger å enten være venn med foreldrene eller å publisere i åpne kanaler foreldrene kunne følge. Løsningen for noen foreldre ble å alliere seg med andre som kunne følge med på hva deres barn publiserte i sosiale medier, enten i form av andre voksne, som ungdommen ikke så på som en trussel mot privatlivet, eller slektninger på samme alder som barna i huset.

Årsaken til at transparensen kun ser begrenset ut utad er hvordan ungdommen selv argumenterer for at de har trukket seg mot mer lukkede fora og mer private sosiale medier. Foreldrene opplever det som en måte å unngå regulering, men ungdommen selv forklarer at det handler om en generell beskyttelse av eget privatliv. Årsaken til at de for eksempel har lukkede kontoer på Instagram er ikke at foreldrene ikke skal få se hva de publiserer, det handler om at ingen andre enn de nærmeste skal få se det. Flere av informantene forteller også at de ikke har noe problem med å gi foreldrene midlertidig tilgang til de sosiale mediene for å se hva de publiserer så lenge det foregår på ungdommens egne premisser og de føler de har kontroll. Dette har kun skjedd i to tilfeller blant mine informanter, men da fikk foreldrene full tilgang til å se hva som hadde blitt publisert. Noen av foreldrene mente i tillegg at de ikke hadde noe ønske om å se hva deres barn publiserte i sosiale medier.

Det kan se ut som at kjønn har spilt en større rolle tidligere i oppdragelsen enn det gjorde nå i følge mine informanter. Foreldrene med de yngste ungdommene viste i større grad bekymring rundt jenter og hvordan de eksponerte seg sammenlignet med foreldrene til de eldste ungdommene. Dette kan henge sammen med at foreldrene forventer at de eldste ungdommene har fått nok nettvett til å forstå hva de skal gjøre, og ikke gjøre. Det var, men unntak av én, kun foreldre til jenter som trekker frem selveksponering som risiko for sine barn. Samtidig er det slik at foreldrene til jenter selv hevder de har en mer krevende jobb med internettregulering sammenlignet med foreldrene til gutter. Blant mine informanter ser det ut til at guttene fortsatt i stor grad benytter seg av internett i samme hensikt som lineære medier og at det først og fremst er tidsbruken som bekymrer foreldrene. Dette tyder på at det fortsatt

er slik at foreldrenes egen oppvekst og de former for regulering de selv opplevde i stor grad former hvordan de selv velger å regulere sine barns bruk av internett. Jenter skal ikke ”by for mye på seg selv” og gutter skal ikke bli for oppslukt i ”lavkultur” som dataspill og b-produksjoner på Youtube.

7.3 Skolen som formidler av digital kompetanse

Kunnskapsløftet innførte digitale læringsmål i alle fag, og alle mine informanter får bruke digitale verktøy på skolen hver uke. Ungdommen ser i stor grad positive sider ved å bruke datamaskinen på skolen, mens foreldrene i litt større grad er skeptiske til denne bruken. Det er naturlig å anta at det ligger en viss grad av teknologi-skepsis til grunn hos foreldrene også når det gjelder skolen. Intervjuene har vist at flere foreldre er redd for at stor bruk av digitale verktøy i skolen skal gå utover tradisjonelle kompetanser innen lesing og skriving samt det at det fort kan skape dårlig konsentrasjon i klasserommet. Noen av foreldreinformantene var selv lærere og fortalte velvillig om hvordan nye programmer i matematikk og historie har gjort temaer og oppgaver som tidligere har blitt ansett som kjedelige til spennende læring.

Mine unge informanter virker i stor grad å være fornøyde med den jobben skolen gjør på digital kompetanse. De fleste ungdommene kan også fortelle om bruk av både nettsider og programmer i undervisningen, og virker fornøyde med denne bruken. Det er blant foreldrene delte meninger om hvilken rolle skolen spiller i utviklingen av nettvett og sunne holdninger om nettbruk. De er alle enige om at det, spesielt på ungdomskolen, har vært lite informasjon fra lærere og skoleledelse om bruk av internett, men mens noen ser på det som en svakhet fra skolen sin side, mener andre at det ikke er så rart siden det, tross alt, er foreldrenes ansvar. De av foreldrene som også var lærere kunne fortelle om begrensede kunnskaper om data og nettbruk, noe som gjør undervisning i digital kompetanse utfordrende.

Foreldrene virker å være både usikre og litt forvirret med tanke på hvilken rolle skolen skal ha i utviklingen av digital kompetanse og spesielt nettvett. De reagerer på at en veldig stor andel av kompetanseutviklingen kommer på barneskolen og etterlyser et større engasjement fra ungdomskolen. Alle informantene hører til samme ungdomsskole, men er fordelt på fire barneskoler. En av barneskolene har utviklet et program for foreldrene med tanke på sosiale medier og nettvett og foreldre som hørte til andre barneskoler savnet dette tiltaket på skolen de selv hørte til. Det er også forskjeller i hvordan foreldrene ser på skolens rolle basert på

hvilke teknologiske kompetanser de selv innehar. Foreldre med tilknytning til IT-bransjen vurderte skolens rolle til å være mindre viktig enn foreldre med lavere digitale kompetanser. Generelt ser det ut til at foreldrene i stor grad skulle ønske skolen kunne gjøre mer og at mye av forklaringen på at den ikke gjør det ligger, ifølge foreldrene, i manglende kompetanse blant skolens ansatte.

7.4 Risiko og internettregulering

Det er tydelig at generasjonsgapet mellom foreldre og ungdom også kommer godt frem på internett. Barn og unge trekker seg over i andre og mer lukkede kanaler så fort foreldrene trer inn i deres sfære. Dette forsterkes ytterligere av at selv om det teknologiske generasjonsgapet er stort, så er gapet blitt betraktelig mindre på mange andre områder. Foreldre er på sosiale medier og blir selv mer og mer avhengig av digitale medier i hverdagen. Dette er en av faktorene som gjør at barn og unge beveger seg over til mer flyktige og lukkede sosiale medier hvor de selv kontrollerer hvem de kommuniserer med. Her er det en generell trend i min undersøkelse mot at dagens ungdom i større grad ønsker å ha kontroll over eget privatliv på internett. Åpne, anonyme sosiale plattformer har svært kort levetid blant mine informanter og det er først og fremst Snapchat, Instagram og chat-funksjonen på Facebook som brukes i hverdagen. Det er usikkert om det er en bevisst tankegang rettet mot privatliv eller om det har sammenheng med for eksempel det at antallet venner på facebook har blitt for stort.

De fleste av ungdommene virker i stor grad å være fornøyde med å ha så stor frihet i den daglige nettbruken. Samtidig påpeker de at foreldrene uansett har liten mulighet til å regulere bruken basert på de kunnskapene de innehar. Det er grunn til å tro at friheten gir barn og unge et godt grunnlag for å takle de digitale risikoene de vil møte på i fremtiden. Risikoene blir ofte nedvurdert av ungdommen til fordel for alle mulighetene de identifiserer og det virker samtidig som at utvalget av tjenester på internett er så variert i dag at de velger bort de tjenestene som representerer en risiko.

Foreldre vurderer i stor grad risiko og internettregulering ut i fra den samme logikk og filosofi som de selv vokste opp med. Det eksisterer fortsatt et bilde av at det finnes mer høyverdige aktiviteter å bruke tiden på sammenlignet med de tilbudene digitale medier, og særlig internett, kan tilby. Det er på bakgrunn av dette at foreldrene i stor grad baserer seg på målbare reguleringsformer som aldersgrenser og tidsbruk i forbindelse med utforming av

regler i hjemmet. Dette stemmer overens med antagelsen om at det i en regulerings situasjon i hjemmet er lett å basere seg på hvordan foreldrene selv ble regulert da de var unge. Det er mye som tyder på at regulerings teknikker går i arv og at foreldrene både identifiserer risikoer og regulerer nettbruk basert på resonnementer og regler de selv er kjent med.

7.5 Videre forskning

Denne studien har vist hvordan et lite antall norske foreldre og ungdom på et bestemt tidspunkt regulerer sine barns bruk av internett og hva som bekymrer dem rundt denne bruken. Det kunne vært interessant og gjennomført et studie over tid for å se hvordan disse holdningene utvikler seg etter hvert som barna blir eldre og mer selvstendige. Dette kan også vise hvordan den teknologiske utviklingen påvirker reguleringsprosesser og bruk i hjemmet. Det kan se ut som at de som er foreldre til barn i tenårene i dag kanskje er den siste generasjonen foreldre som selv ikke har vokst opp med digitale verktøy rundt seg. Det kunne derfor vært interessant å se hvordan personer i 30-årene som nå blir foreldre vil regulere sine barns bruk av internett når de blir eldre.

Skolens rolle i bruk og utvikling av digital kompetanse vil bare bli mer viktig med årene. Det ser fortsatt ut som at det er store forskjeller i hvordan lærere utnytter de mulighetene digital kompetanse skaper. Det finnes lite forskning i dag på hvordan digitale utradisjonelle læringsmetoder utvikler den digitale kompetansen. Det hadde vært interessant å se hvordan bruk av for eksempel Minecraft i undervisningen påvirker utviklingen blant elevene.

Kvalitative metoder gir et godt innblikk i tanker, motivasjoner og andre prosesser hos enkeltmennesker om et emne. Det er ikke gjort en større kvantitativ studie av hvordan foreldre opplever tenårings bruk av medier siden Trine Syvertsen og Faltin Karlsens *Foreldre og medieregulering* i 2004. Den teknologiske utviklingen har gått svært fort de ti siste årene og det kunne vært interessant å se hvordan norske foreldre i et større omfang ser på disse problemstillingene. I den forbindelse er det også relevant å se på om Norge og norske foreldre forholder seg til disse problemene på lik linje med foreldre i andre europeiske land. Det er stor tilgang på digitale enheter i norske hjem, men liten tradisjon for overvåkning og tett oppfølging av hva barn gjør på internett.

Litteraturliste

- Alvesson, Mats, og Kaj Sköldbberg. 1994. *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Arnett, Jeffrey Jensen. 2006. "G. Stanley Hall's adolescence: Brilliance and nonsense." *History of Psychology* nr. 9 (3):186-197. doi: 10.1037/1093-4510.9.3.186.
- Atekst. *Dekning over tid: Snapchat* 2015. Tilgjengelig fra <http://web.retriever-info.com/services/analysis/archive/doArchiveSearch>.
- Austin, Erica W. 1993. "Exploring the effects of active parental mediation of television content." *J. Broadcast. Electron. Media* nr. 37 (2):147-158.
- Bourdieu, Pierre, og Priscilla Parkhurst Ferguson. 1999. *The Weight of the World: social suffering in contemporary society, La misère du monde*. Cambridge: Polity Press.
- Brandtzæg, Petter B., Marika Lüders, og Jan Håvard Skjetne. 2010. "Too Many Facebook "Friends"? Content Sharing and Sociability Versus the Need for Privacy in Social Network Sites." *Int. J. Hum.-Comput. Interact.* nr. 26 (11-12):1006-1030. doi: 10.1080/10447318.2010.516719.
- Brandtzæg, Petter Bae. 2012. *Social implications of the Internet and social networking sites : a user typology approach*, Department of Media and Communication, Faculty of Humanities, University of Oslo, Oslo.
- Brandtzæg, Petter Bae, og Jan Heim. 2008. User loyalty and online communities: why members of online communities are not faithful. I *INTETAIN '08: ICST* (Institute for Computer Sciences, Social-Informatics and Telecommunications Engineering).
- Buckingham, David. 2003. *Media education : literacy, learning and contemporary culture*. Cambridge: Polity Press.
- Buckingham, David. 2006. "Is there a digital generation?" I *Digital generations*, redigert av David Buckingham og Rebekah Willett. London: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Casas, Ferran, Mònica Gonzáles, og Cristina Figuer. 2003. "Parents, Children and Media - Some Data from Spain, Brazil, Norway, South Africa and India." I *Promote or Protect? - Perspectives on Media Literacy and Media Regulations*, redigert av Cecilia von Feilitzen og Ulla Carlsson, 129-146. Gøteborg: Nordicom.
- Chaffee, Steven H., Jack M. McLeod, og Charles K. Atkin. 1971. "Parental Influences On Adolescent Media Use." *American Behavioral Scientist* nr. 14 (3):323-340. doi: 10.1177/000276427101400304.

- Connect Safely. 2015. *A parent's guide to Instagram*. Connect Safely 2014 [cited 22.04 2015]. Tilgjengelig fra http://www.connectsafely.org/wp-content/uploads/instagram_guide.pdf.
- Connect Safely. 2015. *A parent's guide to Snapchat*. Connect Safely 2015 [cited 22.04 2015]. Tilgjengelig fra http://www.connectsafely.org/wp-content/uploads/snapchat_parents_guide.pdf.
- Drotner, Kirsten. 1999a. "Dangerous Media? Panic Discourses and Dilemmas of Modernity." *International Journal of the History of Education* nr. 35 (3):593-619. doi: 10.1080/0030923990350303.
- Drotner, Kirsten. 1999b. *Unge, medier og modernitet : pejlinger i et foranderligt landskab*. Vol. nr 5, *Borgen/Medier*. København: Borgen.
- Drotner, Kirsten, og Sonia M. Livingstone. 2008. *The International handbook of children, media and culture*. Los Angeles, Calif: Sage.
- Eastin, Matthew S., Bradley S. Greenberg, og Linda Hofschire. 2006. "Parenting the Internet." *J. Commun.* nr. 56 (3):486-504. doi: 10.1111/j.1460-2466.2006.00297.x.
- Edmunds, June, og Bryan S. Turner. 2002. *Generations, culture and society*. Buckingham: Open University Press.
- Enli, Gunn, Hallvard Moe, Vilde Schanke Sundet, og Trine Syvertsen. 2010. *Tv : en innføring*. Oslo: Universitetsforl.
- Erstad, Ola. 2010. *Digital kompetanse i skolen*. 2. utg. utg. Oslo: Universitetsforl.
- EU Kids Online. 2014. "EU Kids Online: Findings-methods-recommendations."
- Facebook. 2015. *Facebook reports first quarter 2015 results*. Facebook 2015 [cited 27.04 2015]. Tilgjengelig fra <http://investor.fb.com/releasedetail.cfm?ReleaseID=908022>.
- Fodstad, Dag. 2015. "Naiv IKT-pessimisme." *Klassekampen*.
- Forsknings- og kompetansenettverk for IT i utdanning. 2005. *Digital skole hver dag - Om helhetlig utvikling av digital kompetanse i grunnsopplæringen*. Oslo: Utdannings- og forskningsdepartementet.
- Frøyland, Lars Roar, Marianne Hansen, Mira Aaboen SLetten, Leila Torgersen, og Tilmann von Soest. 2010. *Unskyldig moro? - Pengespill og dataspill blant norske ungdommer*. Oslo: NOVA.

- Fujioka, Yuki og Erica W. Austin. 2002. "The relationship of family communication patterns to parental mediation styles." *Commun. Res.* nr. 29 (6):642-665. doi: 10.1177/009365002237830.
- Gentikow, Barbara. 2005. *Hvordan utforsker man medieerfaringer?: kvalitativ metode*. Rev. utg. utg. Kristiansand: IJ-forl.
- Gjelsten, Gudmund, og Asbjørn Simonnes. 2007. *Skole og media : kommunikasjon og pedagogikk*. Bergen: Fagbokforl.
- Goffman, Erving. 1959. *The presentation of self in everyday life*, Doubleday Anchor books. Garden City, N.Y: Doubleday.
- Grønmo, Sigmund. 2004. *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforl.
- Gullaksen, Tone, Anniken Sande, og Stein Lorentzen. 2015. *Ein av to har fått nakenbilde på Snapchat*. Nr. 2015 [cited 17.04 2015]. Tilgjengelig fra <http://www.nrk.no/trondelag/ein-av-to-har-fatt-nakenbilde-pa-snapchat-1.12290284>.
- Hall, G. Stanley. 1904a. *Adolescence : its psychology and its relations to physiology, anthropology, sociology, sex, crime, religion and education*. Vol. 2. New York: Appleton.
- Hall, G. Stanley. 1904b. *Adolescence : its psychology and its relations to physiology, anthropology, sociology, sex, crime, religion and education*. Vol. 1. New York: Appleton.
- Hargittai, Eszter, og Steven Shafer. 2006. "Differences in Actual and Perceived Online Skills: The Role of Gender *." *Social Science Quarterly* nr. 87 (2):432-448. doi: 10.1111/j.1540-6237.2006.00389.x.
- Hatlevik, Ole Edvard, Gunstein Egeberg, Greta B. Gudmundsdottir, Marit Loftsgarden, og Massimo Loi. 2013. "Monitor skole 2013: Om digital kompetanse og erfaringer med bruk av IKT i skolen." I. Oslo: Senter for IKT i utdanningen. https://iktsenteret.no/sites/iktsenteret.no/files/attachments/monitor_skole_2013_4des.pdf.
- Hellevik, Ottar. 2002. *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. 7. utg. utg. Oslo: Universitetsforl.
- Hermann, Stefan. 2003. *Et diagnostisk landkort over kompetenceutvikling og læring*. 3.utg. utg. København: Learning Lab Denmark.

- Hermann, Stefan. 2008. *Et diagnostisk landkort over kompetenceutvikling og læring: pejlinger og skitser*. 3. utg. utg. København: Danmarks pædagogiske universitetsforlag.
- Hoover, Stewart M., og Lynn Schofield Clark. 2008. "Children and media in the context of the home and family." I *The international handbook of children, media and culture*, redigert av Kirsten Drotner og Sonia Livingstone, 105-120. Los Angeles: Sage Publications.
- Hoover, Stewart M., Lynn Schofield Clark, og Diane F. Alters. 2004. *Media, home, and family*. New York: Routledge.
- Huseby, Vilde Blix. 2014. "Uvitende om sex og vold i dataspill." *Vårt Land*.
- Kalmus, Veronica, Pille Runnel, og Andra Siibak. 2009. "Opportunities and benefits online." I *Kids online : opportunities and risks for children*, redigert av Sonia M. Livingstone og Leslie Haddon, 71-82. Bristol: Policy Press.
- Kulturdepartementet. 2015. Utkast til forskrift om beskyttelse av mindreårige mot skadelig bildeprogram mv. redigert av Kulturdepartementet. Oslo: Kulturdepartementet.
- Kvale, Steinar, og Svend Brinkmann. 2009. *Det kvalitative forskningsintervju*. 2. utg. utg, *InterView[s] learning the craft of qualitative research interviewing*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lampe, Cliff, Nicole Ellison, Charles Steinfield, Pamela Hinds, og David Martin. 2006. A face(book) in the crowd: social Searching vs. social browsing. I *CSCW '06: ACM*.
- Livingstone, Sonia , og Ellen Helsper. 2008. "Parental mediation and children's Internet use."
- Livingstone, Sonia, Leslie Haddon, Anke Görzig, og Kjartan Ólafsson. 2011. *Risks and safety on the internet: the perspective of European children: full findings and policy implications from the EU Kids Online survey of 9-16 year olds and their parents in 25 countries*: EU Kids Online.
- Livingstone, Sonia, og Ellen Helsper. 2010. "Balancing opportunities and risks in teenagers' use of the internet: the role of online skills and internet self-efficacy."
- Livingstone, Sonia M. 2002. *Young people and new media : childhood and the changing media environment = New media*. London: SAGE.
- Livingstone, Sonia M. 2009. *Children and the internet: great expectations, challenging realities*. Cambridge: Polity.
- Livingstone, Sonia M., og Leslie Haddon. 2009. *Kids online : opportunities and risks for children*. Bristol: Policy Press.

- Lüders, Marika. 2011. "Why and how online sociability became part and parcel of teenage life." I *The Handbook of internet studies*, redigert av Mia Consalvo og Charles Ess. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Mascheroni, Giovanna, Maria Francesca Murru, Elena Aristodemou, og Yiannis Laouris. 2013. "Parents - Mediation, self-regulation and co-regulation." I *Towards a better internett for children*, redigert av Brian O'Neill, Elisabeth Staksrud og Sharon McLaughlin, 211-226. Gøteborg: Nordicom.
- McQuillan, Helen, og Leen d'Haenens. 2009. "Young people online: gender and age influences." I *Kids online : opportunities and risks for children*, redigert av Sonia M. Livingstone og Leslie Haddon, 95-106. Bristol: Policy Press.
- Medietilsynet. 2008. Barn og digitale medier. Fredrikstad.
- Medietilsynet. 2010. Barn og digitale medier 2010. Fredrikstad: Medietilsynet.
- Medietilsynet. 2014a. Barn og medier 2014. Fredrikstad: Medietilsynet.
- Medietilsynet. 2014b. *Mediekompetanse*. Fredrikstad: Medietilsynet.
- Nathanson, A. I. 2001a. "Parents versus peers - Exploring the significance of peer mediation of antisocial television." *Commun. Res.* nr. 28 (3):251-274.
- Nathanson, Amy I. 2001b. "Parent and child perspectives on the presence and meaning of parental television mediation." *Journal of Broadcasting and Electronic Media* nr. 45 (2):201-220.
- Nathanson, Amy I. 2004. "Factual and evaluative approaches to modifying children's responses to violent television." *J. Commun.* nr. 54 (2):321-336.
- O'Reilly, Tim. 2007. "What is Web 2.0: design patterns and business models for the next generation of software.(Papers)." *Communications & Strategies* (65):17.
- Oswell, David. 2008. "Media and communication regulation and child protection: An overview of the field." I *The international handbook of children, media and culture*, redigert av Kirsten Drotner og Sonia Livingstone, 475-492. Los Angeles: Sage Publications.
- Pedró, Francesc. 2007. "The New Millennium Learners: Challenging our Views on Digital Technologies and Learning." *Nordic Journal of Digital Literacy* nr. 2 (04):244-264.
- Peter, Jochen, Patti M. Valkenburg, og Cédric Fluckrigger. 2009. "Adolescents and social network sites: identity, friendships and privacy." I *Kids online : opportunities and risks for children*, redigert av Sonia M. Livingstone og Leslie Haddon, 83-94. Bristol: Policy Press.

- Senter for IKT i utdanningen. 2015. *IKTplan.no* 2012 [cited 22.04 2015]. Tilgjengelig fra <http://www.iktplan.no>.
- Silverman, David. 2011. *Interpreting qualitative data: a guide to the principles of qualitative research*. 4th ed. utg. Los Angeles: SAGE.
- Skog, Berit. 2015. *Sosiale nerder*. Dagbladet 2008 [cited 15.05 2015]. Tilgjengelig fra <http://www.dagbladet.no/kultur/2008/04/29/533912.html>.
- St. meld. nr. 11 (2008-2009). 2009. Læreren - Rollen og utdanningen. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Staksrud, Elisabeth. 2013a. *Children in the online world: risk, regulation, rights*. Farnham: Ashgate.
- Staksrud, Elisabeth. 2013b. *Digital mobbing : hvem, hvor, hvordan, hvorfor - og hva kan voksne gjøre?* Oslo: Kommuneforl.
- Staksrud, Elisabeth, og Jørgen Kirksæther. 2013. "'He who who buries the little girl wins!'" Moral panics as double jeopardy: The case of "Rule of Rose". I *Moral panics in the contemporary world*, redigert av Julian Petley, Chas Critcher, Jason Hughes og Amanda Rohloff. New York: Bloomsbury Academic.
- Staksrud, Elisabeth, og Sonia Livingstone. 2009. "Children and online risk: powerless victims or resourceful participants?".
- Stald, G., L. Green, M. Barbovski, L. Mascheroni, G. Ságvári, B. Scifo, og L. Tsaliki. 2014. *Online on the mobile: Internet use on smartphones and associated risks among youth in Europe, EU Kids Online*. London: LSE.
- Statistisk Sentralbyrå. 2003. Norsk Mediebarometer 2003. Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Statistisk Sentralbyrå. 2008. Norsk Mediebarometer 2008. Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Syvbertsen, Trine, og Faltin Karlsen. 2004. *Medieregulering og foreldre: holdninger til innholdsregulering av audiovisuelle medier*. Vol. 1/2004, Rapport (Statens filmtilsyn : trykt utg.). Oslo: Statens filmtilsyn.
- Thagaard, Tove. 1998. *Systematikk og innlevelse*. Bergen-Sandviken: Fagbokforl.
- Tønnessen, Elise Seip. 2007. *Generasjon.com : mediekultur blant barn og unge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Utdanningsdirektoratet. 2006. Læreplanverket for kunnskapsløftet. Oslo: Utdanningsdirektoratet.

- Utdanningsdirektoratet. 2012. Rammeverk for grunnleggende ferdigheter. redigert av Utdanningsdepartementet. Oslo: Utdanningsdepartementet.
- Valkenburg, Patti M. 2004. *Children's responses to the screen: a media psychological approach, LEA's communication series, Mass communication*. Mahwah, N.J: Lawrence Erlbaum.
- Visjø, Camilla Tryggestad. 2014. "Pass på når de minste får mobil." *VG*.
- Vaage, Odd Frank. 2004. Norsk Mediebarometer 2004. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.
- Vaage, Odd Frank. 2014. Norsk Mediebarometer 2013. Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Vaage, Odd Frank. 2015. Norsk mediebarometer 2014. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.
- Weaver, B., og N. Barbour. 1992. "Mediation of children's televiewing." *Families in Society* nr. 73:236-242.
- Widerberg, Karin. 2001. *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt: en alternativ lærebok, Kvalitativ forskning i praktiken*. Oslo: Universitetsforl.
- Zinn, Jens O., og Peter Taylor-Gooby. 2006. "Risk in social science." I *Risk in social science*, redigert av Jens O. Zinn og Peter Taylor-Gooby. Oxford: Oxford University Press.

Vedlegg/Appendiks

Vedlegg 1: Intervjuguider

Intervjuguide foreldre

Innledning

Presentasjon av meg selv og prosjektet
Gi informasjon om muligheten til å trekke seg

Informantenes bakgrunn

(Avkrysning)
Mulighet for oppfølgingsspørsmål.

Datamaskinsituasjonen i hjemmet

Kan du beskrive den digitale hverdagen i hjemmet? (Antall pcer, smarttelefoner, nettbrett og hvordan dette brukes?)

Hvem fremstår som husets ”dataekspert” i hverdagen? (Hvordan løses dataproblemer i hjemmet?)

I hvilken grad er barna private eller prøver å skjule hva de gjør på internett? Hvordan gjør de det?

Har dere abonnement på strømmetjenester som for eksempel Spotify eller Netflix i hjemmet? Hvilke? Hvorfor?

Når jeg sier digital kompetanse, hva tenker dere på da?

Foreldrenes tekniske kompetanse

Kan du fortelle litt om hvordan du ser på egen kompetanse på data og internett?

Er du/dere interessert i teknologi eller er det en nødvendighet i jobb/hverdag?

Vil du/dere si at dere fortsatt tilfører barna digital kompetanse eller har de gått forbi dere?

Barnas tekniske kompetanse

Kan du fortelle litt om hvordan du ser på barnets kompetanse på data og internett?

Er barna interessert i teknologi eller er det bare en nødvendighet i hverdagen?

Regulering av nettbruk i hjemmet

Hvem bør ha hovedansvaret for å beskytte barn og regulere deres bruk av internett? Hvorfor?

Har dere hatt samtaler med barna om hvordan man forholder seg til internett? Hvordan har de gått frem?

Hva er det dere er interesserte i å snakke med barna om når det kommer til internett?

Har dere hentet inspirasjon fra andre regler i husstanden når dere lager regler for nettbruk?

Hvordan vil dere sammenlikne det å sette regler for nettbruk med å sette regler for andre medier som tv, spill og kino?

Hvilke tanker gjør dere om skadelig innhold på internett? Hva bekymrer dere?

Har dere benyttet dere av eller kjenner til tekniske reguleringer for bruk av internett?
Hvorfor/hvorfor ikke?

Hvordan har kommunikasjonen/informasjonen med/fra skolen vært med tanke på nettbruk og nettvett?

Hva syns dere om den informasjonen dere har fått via foreldremøter og foreldrekvelder?

Har du/dere snakket med andre foreldre i omgangskretsen om regler for nettbruk? Hvilke regler?

Kjenner dere til hvor strenge regler andre foreldre har om bruk av internett? Hva syns dere om disse reglene?

Skolen som kilde til digital kompetanse

Hvordan kan nye kommunikasjonsteknologier fremme god læring i skolen?

Hvordan ser dere på forholdet mellom skole og foreldre i utviklingen av ”nettvett”?

Syns dere skolen gjør en god jobb i å utvikle barnas digitale kompetanse?

Intervjuguide ungdom

Innledning

Presentasjon av meg selv og forklare at samtalen er konfidensiell.

Informantenes bakgrunn

Klasse, kjønn og alder

Barnas tekniske kompetanse

Hvor interessert er du i teknologi og data?

Kan du fortelle meg hvordan du bruker data og internett i hverdagen?

Når det gjelder bruk av internett, har det endret seg de siste årene? Fortell litt om det?

Foreldrenes tekniske kompetanse

Kan du fortelle litt om hvor flinke foreldrene dine er med data?

Hvis du vil skjule noe du gjør på data fra foreldrene dine, er det mulig?

Hender det at du føler et behov for å skjule for foreldrene dine hva du gjør på data?

Lærer du fortsatt data fra foreldrene dine eller er du blitt flinkere enn dem?

Skulle du ønske at dine foreldre kunne mer/mindre om data?

Regulering av nettbruk i hjemmet

Hvilke regler finnes om bruk av internett i hjemmet?

Foreldrene dine, kan du fortelle litt om hvordan de viser interesse for hva du gjør på internett?

Hva snakker dere om hvis dere snakker om internett?

Nå er du blitt 15/16 år, men hender det fortsatt at du er på internett med foreldrene dine? Hva ser dere på da?

Kan ikke du fortelle meg hvilke tanker du gjør deg om at du har regler om internettbruk?

Ser foreldrene dine annerledes på hva du ser på tv enn hva du gjør på internett?

Er du enig i de reglene foreldrene dine har satt for bruk av internett? Hvorfor/Hvorfor ikke?

Forstår du at de er evt. Bekymret for hva du gjør på internett? Hvorfor/Hvorfor ikke?

Følger du reglene når du er på besøk hos andre? Hvorfor/Hvorfor ikke?

Kan du fortelle litt om hvilke regler vennene dine har? Er de strengere eller mildere enn dine egne regler?

Hvordan sammenligner du de reglene du har opp mot reglene til andre på din egen alder?

Opplæring i digital kompetanse

Hva lærer dere om databruk på skolen?

Kan du fortelle meg om hva du har lært på skolen om bruk av internett?

Kan du fortelle litt om opplæring i bruk av data i hjemmet?

Hvem vil du helst skal lære deg om data?

Hvordan snakker dere om farer på internett?

Vedlegg 2: Informasjonsskriv informanter

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

”Foreldre, barn og regulering av medietilgang”

Bakgrunn og formål

Jeg holder for tiden på med min masteroppgave i medievitenskap ved Universitetet i Oslo. I den forbindelse skal jeg gjennomføre en undersøkelse som en del av masteroppgaven. Jeg har valgt å fokusere på hvordan norske foreldre regulerer unges bruk av internett med fokus på fildeling og åndsverk. Prosjektet vil både ta for seg hvor mye foreldre vet og hvilke holdninger de har til unges bruk av internett.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Jeg ønsker å intervju foreldre og unge om databruk i hjemmet og hvor tett foreldre følger med på hva de unge gjør på internett. Deltakelse innebærer et intervju med foreldre samt deres barn. For å få et bredt utvalg av unge og foreldre samt se hvilken innvirkning skolen har på utvikling av digital kompetanse og hvilken holdning foreldre har til skolens rolle, har jeg valgt å gå gjennom en skole. Intervjuene vil være på ca. 45 minutter for foreldrene og 30 minutter for barna. Foreldrene kan hvis ønskelig, se spørsmålene som skal brukes i intervjuet med barna før intervjuet gjennomføres.

Hva skjer med informasjonen om elever og foreldre?

Som forsker er jeg underlagt taushetsplikt med tanke på informasjonen jeg mottar. Informasjonen vil bli behandlet konfidensielt og ingen enkeltpersoner vil kunne gjenkjennes i den endelige publikasjonen.

Prosjektet skal etter planen avsluttes senest 31.12.2015. Opptakene fra intervjuene, transkribert materiale og koblingsnøkkelen som knytter intervju og person sammen vil da bli slettet.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og deltakerne kan når som helst trekke sin samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom de trekker seg, vil alle opplysninger om dem bli slettet.

Dersom dere ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med Martin Siewartz Nielsen på mail til m.s.nielsen@student.jus.uio.no eller veileder Vilde Schanke Sundet på mail til vilde.schanke.sundet@hil.no.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Med vennlig hilsen

Martin Siewartz Nielsen (Sign)

Vedlegg 3: Godkjenning Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS

NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Birgit Hertzberg Kaare
Institutt for medier og kommunikasjon Universitetet i Oslo
Postboks 1093 Blindern
0317 OSLO

Vår dato: 06.10.2014

Vår ref: 40066 / 3 / LT

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 30.09.2014. Meldingen gjelder prosjektet:

<i>40066</i>	<i>Foreldre, barn og regulering av medietilgang på internett</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Universitetet i Oslo, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Birgit Hertzberg Kaare</i>
<i>Student</i>	<i>Martin Siewartz Nielsen</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.12.2015, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Lis Tenold

Kontaktperson: Lis Tenold tlf: 55 58 33 77

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Martin Siewartz Nielsen m.s.nielsen@student.jus.uio.no

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@svtuit.no

